omni tempore pro omnibus & prome; & tro
nica nor cuobis fecit & tribuat, ad ephes

INCIPIUNT TESTIMONIA DE UETERI TESTAMENTO INEPTI

III Inprincipium Ascendens inaltum captiuam d
V Inprincipium Irascimini & nolite peccare.
VI Inprincipio Surge qui dormis & exsurge a mort
VII Ingenesi Propter hoc relinquit homo patrem
VIII In exodo Honora patrem tuum & matrem
quem sanctorum consimiliter honorat apostolus
Timotheum quem fratrem uocat;

ARGUMENTUM AD EPHESIOS.

Ephesii sunt asiani; hii accepto uerbo ueri
tatis per timotheum in fide, hos conlaudat
apostolus scribens eis de roma de carcere
per timotheum dicit contemptim

INCIPIT EPISTULA AD EPHESIOS:

Paulus apostolus ihu xpi per uoluntatem
dei sanctis omnibus qui sunt ephesi
& fidelibus in xpo ihu; Gratia uobis
& pax a deo patre nro & dno ihu xpo,
Benedictus deus & pater dni nri ihu xpi qui
benedixit nos in omni benedictione spiritali
in caelestibus in xpo; Sicut elegit nos

h sciendum sane quia in hac epistula quam nos ab ephesiis scriptam habemus,
heretici maxime maculam inuenisse se dicunt adnotabant;

Stuttgart. LB. HB II 54, fol. 101r

Ofrat Adelpreht requiem dat Ilinæ die hac uotte Ycdeu tribuat ei gaudia Angelo-
Hic requiescit Adelpt filius Yualdkeri usque hodie & usq; in sempiternum AMEN

lxviii Uerū imitatores eorū qui fide & pacien-
tia hereditabunt promissiones; hebrc
hs Haemque promittens dñs neminē
habuit pquem iuraret & maiorem: iura-
uit psem & ipsum dicens: Nisi benedicens
h ingen benedicam te: & multiplicans multiplica
bo te; & sic longanimiter ferens adep
tus est repromissionem, Homines enim
pmaiorem sui iurant: & om̄ controuer
sie eorū finis ad confirmationē est iu
lxxii ramentū, In quo habundantius uolens
dñs ostendere pollicitationis hereditibus
lxxviii immobilitatē consilii sui. Interposuit
iusiurandū: ut pduces per immobiles qui
bus impossibile est mentiri ēdm. fortissi
mum solatiū habeamur Qui confugi
mus ad tenendam propositā spem;
quā sicut anchoram habemus animę Tu
tam ac firmam & incedentē usque
xii ad interiora uelaminis: ubi precur
sor pro nob introiit iht secundū ordi
nem melchisedhec pontifex factus
Cap. 7. in æternum, Hic enī melchisedech

Stuttgart LB. HB II 54, fol. 150v

ſ. lunationū annuatim obſeruatē. illud q̄d apli hoc aut̄ iumo
ꝓpter obſeruationē lunationū eorūdē mensiū. semp asseri
buntur. quā aut̄ eos dē mensēs multociens anticipent. sic̄
ipſe lunationes. Ita dē g̃ ratione. y hoc ieunuū iumo asseribi
mus. q. eū pentē. ſub eadē lunatiōe annuatī obſeruare
debemus. Hoc ſane ieunuū semp lunationē iumi. sepe. ꝯtā
kalendaria eī obſeruat. numquā aut̄ lunationē annua
tim obſeruare nec semp kalendaria eī attingit. Semp utrq;
aut̄ kalendaria aut̄ lunationē iumi possidē. mā aut̄ se
pe numero nec kalendaria nec lunationē obtinet. Quare
ē iumo ēpetentiaſ articulat̄ q̄numquā dimittit. q. ma
io q̄ multociens omnino ꝑtermittit. Has g̃ rationes. q̄
cumq; de poſito y retentionis ſtudio fidelit̄. y ſideranter uolue
rit. ꝓculdubio dominū aplicū. de ieunio iumo ſiue ęſtuo
nīa ſuū q̄m ſ. patrū ſtatutū instituiſſe. iudicabit. y ido ipſi
auctoritatis rationib. y firmatū generalit̄ obſeruandū eē
non dubitabit. De autumnali ieunio.

Ieunuū autumnale iuxta ſtatuta s. patrū Leonis. Ge
laſii. y reliquoꝝ in vii mensē debem̄ celebrare quetam̄
nec instituto officiorū nec ſub posito uacantis diuiq̄
nec ſtatuta s. patrū. alicui septimanę tam ſpecialiter
aut reliqua ieunia audeam̄ assignasse. Est aut̄ ęcclāstica
y ſuetudo ut unu. ſabbo septē ieunet̄. que utrq; y ſuetudo
a nob̄ deba ſufficere ꝑſertim cū aplicis instituta nus
quam uideatur. y trare. De hyemali ieunio.

Ieunuū hiemale iuxta traditionē sc̄e romanę ęcclę
semp unu. ebda de aduentu dni deba celebrari. sic̄. y sci pa
tres instituerunt. q. eidē ieunii officia eidē ebdę. ꝰdi
dē. y seq̄nte dnica uacantē uocauerit. nec ad hoc
ullo speciali ſtatuto indigem̄. in quo s. patrū uestigia
non excedimus. De officiis eorūdē ieuniorū.

Ea annua transmutatiōe officioꝝ. in vnali ieunio un̄
hactenꝰ multū frustra laborauim̄. nec esse ē ut de incepſ
laborem̄. cū iuxta antiquā institutionē oīa ieunii hui
officia. ſuo loco y ordine sic̄ instituta ſ. obſeruare debeam̄.
In estuo aut̄ ieunio illū ordinē officioꝝ. ēpetenter
annuatim obſeruam̄. quē y maiores nr̄i meo dē anno
y ieunio tenuerunt. cū illud aliq̄ndo infra pentē

Stuttgart. LB. HB VI 108, f. 143r

Incipiunt cap̃. Quid ep̃o in unaquaq; ẽcl̃a interrogandũ & puidendũ sit. cũ diocesẽs suas uisitat. i. cũ circhatu ueritꝫ.

i. Inprimis puidendũ de rebꝫ ẽcl̃ę & interrogandũ de reliq̃is sẽq; & unquę sẽq; honore
ẽ sẽcrata sit basilica. & aq̃ fuerat ẽstructa. & ẽsẽcrata. & circũspiciat̃ caute. si bene
sit coopta atq; ornata. & ne ibi colũbę & alię aues nidificent. ppt̃ immundiciã
stercoris. siue importunitatis ingẽtudinẽ. ii. Quo metallo sint signa ipsius ẽcl̃ę
iii. Si fenũ & annona aut tale aliq̃d inẽclã ponat̃. iiii. Unde adaltare accedere oporteat. & ẽtemplari qualia sint induũmenta ei. q̃ noua. & q̃d uetusta. & q̃
v. Quo metallo sint capsę. et cruces coopt̃ę. aut si diligent̃ recondi slue mundę sint reliquię altari. aut si ipsę capsę ser̃ aut clauꝫ munit̃ę sint.
vi. Quo metallo sit calix & patena. & si mundus sit abom̃i sorde aut ubi reponatur.
vii. Si corporale ermundissimo & nitidissimo linteo sit. & ubi recondat̃.
viii. Si locus sit insecretario. aut mota altare. p̃parat̃ ubi aq̃ effundi possit. quando hęc abluunt̃. & si uas ibi dependat. ubi sacerdos manus lauet. p̃ p̃cepto
nẽ corporis & sanguinis dn̄i. & pb̃r diac̃. aut subdiac̃. ibi p̃mo corporale laue.
viiii. Inquirendũ si pixida semp sit sup altare cũ sacra oblatione aduaticã in
x. Si missalẽ. plenariũ. lectionariũ. & antiphonariũ habeat. nã sine firmis.
his missa p ferte ñ celebratur. xi. Uidendũ & iã q̃d alii libri ibi sint.
& si bene sint rectati. xii. Quot et qualia uestimenta ibi sint
et sint nitida. aut in nitido loco collocentur. xiii.
Requirendũ de luminaribus ipsius ẽcl̃ę. et q̃t ceraros habeat. xiiii.
Inuestigandũ si habeat ipsa ecl̃a mansiũ habentẽ bonoaria xii. p̃t̃
cimiteriũ et curtẽ. ubi ecl̃a. & domus pb̃ri contin̄et̃. & si habeat
mancipia. uii. xv. Quot mansos habeat ingenuiles. et q̃t seruiles.
xvi. Aut acolas unde decima reddat̃.

Stuttgart. LB. HB VI 114

Stuttgart. LB
HB VI 114
fol. 5v

probet. si secta matrimonia non condempnet. si carnium perpetione non culpet. si penitentibus rectum ecclesiastice communicet. si in baptismo omnia peccata tam illud originale quam actuale quibus illa que voluntaria admissa sunt dimittantur. Si extra ecclesiam catholicam nullus saluetur. Cum his omnibus examinatus plenius instructus reptus fuerit. tunc ordinet.

Qualiter presbyteri et diaconi ante ordinationem et post ordinationem examinentur. et qualiter cuique ministerio discutiant. In principio istius libelli satis expressum est quid sit a presbyteris requirendum. et ideo superfluum uidetur repetere. et tractari etiam constat esse notatum.

Statutum moguntinensis ecclesie. Anno dominice incarnationis dcc. xc. iii. Anno henrici imperatoris xxviii. ordinatum atque decretum est in actu episcopi in plebe apiana. xiiii. die an festiuitatem sancti iohannis abstineret a carne et lagimine. nisi infirmitate cogente. aut festiuitatem quam in illo episcopio celebrem haberet. Similiter ante natale domini. vigilie epiphanie ieiunet. et frugum omnium. sexte. vigilie assumptionis sancte marie. vigilie sancti laurentii. Admittendo una hora refectionis. Decernere ad ieiunium. iiii. tempora hanc correctionem statuimus. ut si kl. martii. in iiii. feria siue ante eueniat. eadem ebdomada ieiunium celebret. At si kl. in v. aut vi. feria fuerit. insequenti ebdomadam ieiunium differat. Simili modo kl. unum. si in iiii. feria aut ante euenerit. ieiunium insequenti ebdomada celebret. Et si in v. et vi. et sabbato fuerit. ieiunium intacta ebdomada seruet. Et hoc secundum sigelo ieiunium missis unius. in vigilia pentecosten secundum predictam regulam euenerit. nihil celebrandum erit. si in sancta sollemnia ebdomada pentecosten. Et tunc propter sollemnitatem sancti spiritus diacones dalmaticas induantur. et altare gemma nitescat. Item si kl. septembris in iiii. feria aut ante euenerit. intacta ebdomada ieiunet. et si in v. et vi aut sabbato contigerit. in iiii. ebdomada ieiunandum erit. Indecebri illud semper obseruandum est ut primo sabbato ante vigilia natalis domini ieiunet. quia si vigilia natalis domini in sabbato euenerit. simul cum ieiunio vigilia celebrari non potuerit.

Stuttgart. LB. HB VI 114 f. 62v

Si aliquē minus digne penitentē fauoris grā. aut familiaritatis aut
cōsanguinitatis ad reconciliationē adducat. et ei testimoniū reconcilia
onis ferat. xl. Si quando ad annuersariū diē. xxx. mū. t septimū.
t tertiū alicui defuncti uocatē fuerit. si se inebriari p̄sumat. et p̄cari
inamorē scē. uel ipsius animę bibere. et alios ad bibendum
cogere. t se aliena p̄catione ingitturare. et plausus et risus incon
decros. et turpia uoca. et cantus indecentes facere.

p̄ nihil patrimonii habēs quando p̄uerbse addignitā cāē xl.
tē ecclastica. p̄ea emit p̄dia. cuius iuris sunt. cāē xli.
Si usuras exigat. et cūductor sui seniorīs existat cāē xlii.
Si missā cantat. et non cōmunicat. cāē xliiii. / sere.
Si femina p̄mittit accedere ad altare. et quotīs licet calicē dñi tan xlv
Si p̄ pecunia fuerit ordinat. t ipsa inqua cantat pretio obtinuerit ecclam.
Si alia amat habuerit ecclam. et ea dimissa ad alia quest causa ingrauerit xlv
Si plures teneat eccas. sine alioz p̄bror adiutorio. cāē xlvii
Si una tm̄ parrocchia missā cantat absq; ep̄bri uoluntate et rogatu xlviii
Si decimā ad alterū p̄tinentē recipit. xlviiii.
Si penitentē multē carnē manducare. et bibere cāē l
uxu. nisi p̄ro ad p̄sens elemosinā fecerit. cāē li.
Si cartas scribat. t su seniorīs ē ductor existat.
Si indifferenter baptizet. cāē lii.
Si in habet fontes lapideos. si habeat aliud uas ad hoc p̄paratū. cāē liii
inquo nihil aliud fiat. cāē liiii.

Schaf LB HB VI 114

EXPLANATIO IN ESAIAM PROPHETAM LIB. II. INC.

Quod inpcedente uolumine pol
licitus sum ut supra fundamentū hystorię
suę uoluntate nrę xpi adnuente spiritale
struere ędificiū et impositio culmine
pfectę ęcclę ornamenta monstrare. hoc
insequentibus duobus libris ourgo xpi
eustochiū orationibus tuis et dni mia
facere conabor. ut eodē labore quo quinq
libet hystoriā cōphendit. seriatim et sep
tenis pstringat anagogen. Non omia
dissererem. nemulta fiant uoluma.
sed qd ęcclesiastica uiri amenos sense
breuiter indicarem.

Oracio seu uisio contra babilonē quā ui
dit isaias filius amos. Vidit non carnis
sed mentis oculis. quā magnū pondus
babilonis sit imponendū. et quia babilon
que hebraice dicit babel interpretatur
confusio. eo qđ ibi edificatū turrē ser
mo confusus est. Spiritaliter mundus iste
intelligit. qui inmaligno positus est. et
nonsolū linguas. sed opera singulorū
mentes que confundit. Huius babilonis
rex est uerus nabuchodonosor. contra
dnm superbiens. qui dicit in corde suo.
inedū ascendā. sup sidera ęli ponā so
liū meū. sedebo in monte testamenti
in lateribus aquilonis ascendā supra
altitudinē nubiū. ero similis altissimo.
Iste qui ostendit dño uniuersa regna mun
di et dixit ei. Hęc omia mihi tradita sūt.
et tibi dabo si cadens adoraueris me.
Denig inconsequentibus nequaquā con
tra babilonē. sed contra orbē terrarū
cōminatio ē. Dns sabaoth pcepit gen̄a
bellicosissimę ut ueniat de terra lon
ginqua. a sūmitate ęli ut dissipet
orbē terrarū. et uerū. ecce dies uenit
insanabilis furoris et irę. ut ponat
orbē terrarū desertū. et peccatores dis
pdat exeo. Ac deinde pcipiā orbi terra
rū uniuerso mala. et impiis peccata sua.
exquibus pbatur. omia que dicuntur
contra babilonē. admundi huius con
fusionē et interitū ponere. Sup montē
caligosū. siue campestrē. leuate signum.
postolis pcipitur. et apostolicis uiris.
et magistris ęcclarū. ut dicturi contra
babilonē. signū deuent dominice crucis.
non inhumili loco. et indemersis uallibus.
sed in monte caligoso siue campestri.
quorū alterū significat abscondita.
ęcclę sacramenta. quę ut uideret moyses
et audiret uocē dī. intrauit tenebras
caliginē. Posuit enī dī tenebras latibu
lum suū. et nubes et caligo in circuitu eius.

Stuttgart LB. HB. VII 7, 1a
Abb. 8

KÖNIGLICHE HANDBIBLIOTHEK
Landesbibliothek

EXPLANATIO ISAIE PROPHETE LIB. III. INC.:

Quod inpcedente uolumine pol
licitus sum ut supra fundamentū hystorię
suę uoluntate nře xpi adnuente spiritale
struere ędificiū et impositio culmine
pfectę ęcclę ornamenta monstrare. hoc
insequentibus duobus libris ourgo xpi
eustochiū filia sce paule orationibus tuis et dni mei
facere conabor. ut eodē labore quo quinq
liber hystoriā cōprehendit. seorsus et sep
tenis pstringat anagogen. Non omia
differentes. nemulta fiant uoluma.
sed qd ęcclesiastici uiri attenos sense
rint breuiter indicantes.

Oneris seu uisio contra babilonē quā ui
dit esaias filius amos. Vidit non carnis
sed mentis oculis. quia magnū pondus
babilon sit imponendū. et quia babilon
que hebraice dicit babel interpretatur
confusio. eo qd ibi edificatū turrē ser
mo confusus est. Spiritaliter mundus iste
intellegit. qui in maligno positus est. et
non solū linguas. sed opera singulorū
mentes que confundit. Huius babilonis
rex est uerus nabuchodonosor contra
dnm superbiens. qui dicit in corde suo
in celū ascendā. sup sidera ęli ponā so
lium meū. sedebo in monte testamenti
in lateribus aquilonis ascendā supra
altitudinē nubiū. ero similis altissimo.
Iste qui ostendit dño uniuersa regna mun
di et dixit ei. Hęc omia mihi tradita sūt.
et tibi dabo si cadens adoraueris me.
Denig inconsequentibus nequaquā con
tra babilonē. sed contra orbē terrarū
cōminatio ē. Dns sabaoth pcepit gen
bellicosissimę ut ueniat de terra lon
ginqua. asūmitate ęli ut dissipet
orbē terrarū. et terū. ecce dies uenit
insanabilis furoris et irę. ut ponat
orbē terrarū desertū. et peccatores dis
pdat ex eo. de inde pcipiā orbi terra
rū uniuerso mala. et impis peccata sua.
et quibus pbatur. omia que dicuntur
contra babilonē. admundi huius con
fusionē et interitū pinere. Sup montē
caligo sū. siue campestrē. leuate signum.
postolis pcipitur. et apostolicis uiris.
et magistris ęclarū. ut dicturi contra
babilonē. signū eleuent dominice crucis.
non in humili loco. et in demersis uallibus.
sed in monte caligoso siue campestri.
quorū alterū significat abscondita.
ęcclę sacramēta. quę ut uideret moyses
et audiret uocē di. intrauit tenebras
caliginē. Posuit enim dns tenebras latibu
lū suū. et nubes et caligo in circuitu eius.

Abb. 8: HB VII 7, 1r (Konstanz 1034–1046)
KÖNIGLICHE HANDBIBLIOTHEK
Aus der K. Handbibl. an die Landesbibliothek STUTTGART

celicę cogitationes pessimas. &o
pera mala prępare occasioni. quę
eximpius nata sunt patribus haut
dubium. quin contrarias significę
fortitudines. Qui pessimi filii ideo
trucidantur iniquitatib' patrū
suorū. ne ultra consurgant. &pos
sideant terrā. quę aceis possiden
da est & implenda. ut ciuitates
meę dni conseruentur. Et quia
non est hominum pfecta uictoria.
nisi eni dns custodierit ciuitatē.
inuanum uigilabunt qui custo
diunt eam. Ideo dns ipse consur
get aduersum filios pessimos. &
disperdet deconfusione nomen.
& reliquias omnes. germen & pro
geniem. ne ultra pullulent inur
bibus dni. Legimus in euange
lio. quod diabolus ab initio men
dax sit. & pater eius. idē men
dacii. Quod multi non intel
legentes. patrē diaboli uolunt
esse draconem. qui regnat in
mare. quem hebręi appellant
LEVIATHAN. & hoc putant
loco conuenire presenti. iuxta
lxx interpretes qui dixerunt.
ppeccatis patris tui. cum pspi
cue in hebręo Taphotham non

patris tui. sed patrū tuorū sig
nifice. Et ponam eam inpos
sessionem hericii. & in paludes
aquarum. scopabo eam scopa
terens. dic dns. Lxx. & ponam
babylonium deserta dic dns.
ita ut habitent in ea hericii. &
erit in nihilū. & ponam eam in
luto. uoraginem inpditionem.
Cum pdiderit dns exercituum.
nomen babylonis. & reliquias.
& germen. & uniuersam pgeniem.
non erit eius contritione contem
tus. nisi dederit eam possessio
nem hericii. & paludes aquarū.
& scopauerit eam scopa. nileuit
& fortitu. sed terens ut nihil
in ea antiquarum sordium resi
deat. In actib' apto scribitur.
inuasit illo timeo. qd quatuor
demissum principium pendebat
ecclo. omnia gt: nera quadru
pedū. & reptiliū. & uolatiliū.
contineri. Quod postea apostо
lus differens. Ds inquit osten
dit mihi nullum hominem in
mundum dicere. Mores ergo
hominis. in diuersis animantib'
monstrabantur. Sicut phariseі
& saducei propter nequitia

Leuia tantū cepta et addita mentū copiū;

Inceptant

Saduceі ... iustr. u ent qd

Act. 9: HB VII 7. 12r (Konstanz 1034–1046)

cilicet cogitationes pessimas. &c
era mala prepare occisioni. que
cimus nata sunt patribus haut
ubium. quin contrarias significe
ormudines. Qui pessimi filii ideo
rucidantur iniquitatib patrū
iorū. ne ultra consurgant. & pos
ideant terrā. que ascis possiden
a est & implenda. ut cuntates
nea dni conseruentur. Et quia
non est hominum pfecta uictoria.
usi eni dns custodierit ciuitatē:
nuanum uigilabunt qui custo
uunt eam. Ideo dns ipse consur-
get aduersum filios pessimos. &
disperdet deconfusione nomen.
& reliquias omnes. germen & pro
genuem. ne ultra pullulent inur
ibus dni. Legimus in euange
lio. quod diabolus ab initio men
dax sit. & pater eius. idē men
acii. Quod multi non intel
egentes. patrē diaboli uolunt
sse draconem. qui regnat in
nare. quem hebrei appellant
F Y IATHAN. & hoc putant
oco conuenire presenti. iuxta
ece interpretes qui dixerunt.
peccatis patris tui. cum pspi
ue in hebreo aphotham non

nificē. Et ponam eam inpos
sessionem hericii. & in paludes
aquarum. scopabo eam scopa
terens. dic dns. Lxx. & ponam
babylonium deserta dic dns.
ta ut habitent mea hericii. &
erit in nihilū. & ponam eam in
luto. uoraginem inpotionem.
Cum pdiderit dns exercituum.
nomen babylonis. & reliquias.
& germen. & uniuersam pgeniem.
non erit eius contritione contem
tus. nisi dederit eam possessio
nem hericii. & paludes aquarū.
& scopauerit eam scopa. in leuit
& fortuitu. sed terens ut nihil
inea antiquarum sordium resi
deat. Inactib aplor scribitur.
inuasse illo limeo. qd quatuor
demissum principiis pendebat
ecelo. omnia ge: nera quadru
pedū. & reptiliū. & uolatiliū.
contineri. Quod postea apostо
lus differens. Ds inquit osten
dit mihi nullum hominem in
mundum dicere. Mores ergo
hominis. in diuersis animantib
monstrabantur. Sicut phārisei
& saducei propter nequitia.

[Konstanz 1034–1016]

StAFg1. LB, HB VII 7, 12 a
Abb. 9

sodoma & gomorra · ut nullū in ea
maneat pristinę mansionis uestigiū.
Sed postquā fuerit cęlū nouū & terra
noua · & p̄teierint figura huius mun
di · n̄ habitabit̄ urbs cōfusionis in ppetu
ū · & nequaquā eundē statū recipiēt.
Non enī ponā postquā in pristinā glām
ēe destiterit arabs tentoria sua · q̄
int̄p̄tatur occidentalis uel uesper
tinalis · ut in ea cupiat habitare · quā
uiderit ēe desertā · Arabs aūt in prę
senti loco in bonā part̄ accipitur:
quod semp tendat ad finē · & oblitę
p̄teritorū · extendat sē in priora ·
Nec pastores requiescent ibi · q̄ man
suetissimū dñi gregē in hierusalē
solent pascere · & econtrario requi
escent ibi bestię · de quibus testatur
psalmista dicens · Ne tradas dñe be
stiis animā cōfitentē tibi · Quibus
aquila & simmachus & theodotio ·
ipsū uerbū hebraicū posuerunt · sym ·
Et implebunt̄ domus · hoc ē babilo
rū iuxta · lxx · & theodotionē · sonitu
& clamoribz · iuxta aquilā typhonib
quos nos in dracones uertimus · iu
xta simmachū · uim · quod uerbū
hebraico ē tanet̄ · Et habitabunt
ibi struthiones · animal semp solitudi
nēm appetens · de quo in iob plenius

· Sirenas habes · nola dorsenus.

· Arabs occidentalis.

· Vide ne ē dulce ea nomē dom̄ quod sequit̄;

· tropologia mortis uel lugentia;

scribit̄ · Qui cū pennas habere uid
tamen deserta atque ñ deuant̄ ·
lxx · syrenas interp̄tati sunt · Filo
aūt · qui dicunt̄ hebraice syrim · tho
tio rectis et clamabus pylosis int̄pre
ē · simmachus · cclxx · demones tam
bono centauris quoq; quos soli · lxx
terp̄tati sunt · immanes gemalii u
fabulas · qui dicunt fuisse ippocen
auros · Tres reliqui interp̄tes · ipsu
posuerunt uerbū hebraicū · thim ·
nos inululas uertimus · Vbi aūt · l
dixerunt · cubicula facium hericu
domibus eorū · et inhebraico poste
thennym · aquila symmachus et
odotio syrenas interp̄tati sunt · si
nificantes uel bestias aliquas ēe u
demones · iuxta errorē gemaliū du
cantantes · et decipientes homines
seculi naufragiū · clausis auribus tr
sire non possunt · Porro bono cent
nomen exasinis centaurisq; cōposit
uidetur mihi significare eos · qui e
aliquid humanū sapiunt · et rurs
uoluptatibus · et coeno turpitudini
adducunt̄ aduersa · Dicitur ergo s
dum tropologiam · q̄d in fine mund
uel mortis unius cuiusq; omnis gl
et superbia chaldeorū · et confusio mu
di recedat anobis; Extra omnia subu

StBibl.LB. HB VII 7, f. 5v

St=Hgl. LB. HB VII 7, f. 7v

sup te. et cedri libani. Ex quo dormisti
non ascendit qui succidat nos; Infer
nus subter conturbatus e. in occursu
aduentus tui. suscitauit tibi gigantes.
Omnes principes terre surrexerunt de so
liis suis. Omnes principes et nationes.
uniuersi respondebunt. et dicent tibi.
Et tu uulneratus es sicut nos. nri simi
lis effectus es. detracta e ad inferos
superbia tua. concidet cadauer tuum
subter te sternetur tinea. putredo. et
operimentum tuum erunt uermes; Ad
mentum regis impu. quip cuciebat
plaga insanabili nationes. et p seque
batur eas crudeliter. omnis terra
conquieuit et siluit. que prius tur
bata et seditionis plena erat. in
tantum ut abietes. et cedri libani lęta
rentur. De quibus in psalmis scriptum
est. Vineam de egypto transtulisti. et
eiecisti gentes et plantasti eam. Operu
it montes umbra eius. et arbusta eius
cedros dei. Has cedros dei. quia aliquan
do peccauerunt. tradidit dns supplı
cii conterendas. Vnde in alio psal
mo dicitur. conteret dns cedros liba
ni. Abietes autem excelsi quique. et in
dni seruitute sublimes. debent acci
pi. que consona uoce dixerunt. Ex
quo tu dormisti. Nota quod et mortis

mors appellatur dormitio. Non ascen
dit q succidat nos. Victo enim forte.
& direpta uasa eius. etiam cetteri satel
lites corruerunt. Vnde & dns in eu
angelio. Ite in ignem aternum. qui ppa
ratus est diabolo. & angelis eius.
Quantos isti lignorum arborumque ceso
res. suas securibus succiderunt. & fe
cere corruere. Infernus quoque
conturbatus. siue uersus in amari
tudinem. in occursu aduentus ueri na
buchodonosor. Locus supplicioru
atq cruciatuum e. in quo uidet diues
purpuratus. ad quem descendit & dns.
ut unctos de carcere dimitteret.
Possumus infernum occurrentem dicere
angelum. q inferis poenis ppositus e.
qui suscitauit omnes gigantes. p quo
alii raphaim. alii titanas transtule
runt. Gigantes au uocant iuxta eth
nicorum consuetudinem. qui eos terri
genas aestimant. quos terra genue
rit. Nos au gigantes iuxta greci ser
monis aethymologia eos appellare pos
sumus. q terrenis operib; seruierunt
Denique sequit. Omnes principes terre
surrexerunt de soliis suis. In ad
uentu quonda principis sui. ut
que prius honorabant p poten
tia. postea mirarent in poenis.

appellantur genimina uipera
rum · & propter dolos herodes
mulpis dicitur · & luxuriosi pro
nuq. ad uoluptatē · equi appellan
tur · insanientes infemmas · Et
nolite fieri sicut equus & mu
lus · inquibus non ē intelligen
tia · Et econtrario · innocentes
columbae uocantur & oues · Iguur
uxta doctrinā dñi saluatoris ·
qui curas istius seculi & seductio
nē diuitiarum spinas appellauit ·
Ericius mihi uidetur · q uxta
aplm gaudē in incertū diuitia
rum · Et armatum se ñ armatura
dī · s; infirmas atq; inpeccata hui
mundi cfidit · Cui rectissime
dicit illud euangelicū · stulte · hac
nocte auferetur ate anima tua ·
quę aut parasti cuius erunt · Ta
les habitatores habē babylon de
serta uirtutib · ubi non ē ager ir
riguus qui afferat fructus diuersos
seminum · sed paludes inferiores ·
limosę aclinose · inquib coeno gau
dentia reptant animalia · Quam
obrem clementissimus onis scopa
uit eam uehementissimę urens ·
& quasi quodam ferriculo ad pu
rum usq. mundauit · ut babylonia

Diuitē appellari

peream · & asolis habitetur hericius ·
Quando uidemus aliquem diuitia
rū immersū luto · & ut lxx inter
pretati sunt barathro · hoc ē profunda
uoragine · & quasi ęnosa palude
circūdari · non dubitemus eum ap
pellare ericium · habitatorē deser
te babylonis · Iuxauit dñs ecclesiam
dicens · sinonit putau ita erit · &
quomodo mente tractauit sic euenit
ut conteram assyriū in terra mea · &
in montib meis conculcem eum ·
Et auferetur abeis iugū ei · & onus
illius ab humero eorū tollet · Post
quā ericius habitauerit in deserta
babylone · & pro agris irriguis ac
fructib paludes cuncta operuerunt
ita ut nihil pristini seminis habeant
damnę in babylone resideat · iura
mentū dñi complebit · & uenit qd
mente tractauit · ut conteratur as
syrius in terra eius · & in montib illius
conculcetur · Hostis quippe teme
rarius · non solum terrā oi · & humi
liora quęq. occupare festinat · si &
iam eos qui indi seruitute uirtutib
profecerunt · ita ut in montib compa
retur · & dicatur de eis · fundamenta
eius in montib scis · Et nota
proprietatē in terra conteritur ·

cuiuscunq; ōdō ico magno opere festinat ·

Stuttgart. LB. HB VII 7, f. 12v

Stuttgart. LB HB VII 7, f. 21r

autem · potenter · tormenta patient.
Et seruus qui scit uoluntatem domi
ni sui · & non facit ea · uapulabit ·
multis · Moab igit qui externus
erat · nec de populo dī · sed relicto
errore conuersus · non annis plu
ribus · paruus & modicus & inglo
riosus relinquatur · Isti sunt anni
de quibus & alibi legimus · recorda
mini dierū ueteri · Cogitaui
dies antiquos · & annos aeternos in
mente habui · Sicut enim umbre & ex
emplaribus seruiebat uicia carni
sic · & omnis eorū sollemnitas fuit
rorū erat typus · quare non & anni
presentis temporis · futura tempo
ra p̄figurent · De quibus & in alio lo
co legimus · Quid facietis in diebus cō
uentus · & in diebus festiuitatis dni ·
quodq; iungitur · quasi anni mer
cennarii · hoc ostendit · qd falsa doc
trina · plurib cuncta faciat · atq; cō
pendio · Omnis enī mercennarius ·
qui non est pastor · cuius nō sunt oues · p
prie · cū uiderit lupū uenientē · fu
git · quia mercennarius est · & oues ad
eū non pertinent · Quā obrē · put ad
uenā & mercennariū · de scis · non co
medere · nec seruos · scorum cē par
ticipes · Non enī ob dilectionē dni
sed ob mercedē cuncta faciunt ·
qui comedunt domos uiduarum ·
& ppriis adducent greges · uita
nis eorū uestiantur · & lac mulge
ant · Qā de doctrina mercenna
ria diximus · referamus ad gra
Si p̄bco ḡ elemosynā · ut glorificer
ab hominibus · recepi mercedē me
ā · & mercennarius appellandus sū ·
Si castū me cē simulo · & aliud ē in
cōscientia · habeo nī gloriā mercen
narii · sed supplicia peccatoris ·
Et in comparatione duorū malorū · A
leuius malū ē apte peccare · quā
simulare · & fingere sctitatē · Uerū
& in hoc p̄fectus ē moab · ut qui pri
us multos erroris sui habebat
comites · postea redigatur ad pau
cos · uel qui prius multus erat in
diuitus peccatorū · post pñtentiā
paruus · & pauper sit · in malitia ·

Grauis delinquis · dñi ·

Contemni siue emi pia facis ·

Tibi ñ sit pulchrū · dicere · aut dicere est ·

EXPLICIT LIBER VI ·
INCIPIT LIBER SEP
TIMUS ·
SEPTIMUS
liber · idem iyxta anago
gen secundus est · immo
extremus · In hoc enim decem
uisionum tropologica explanatio

tionib' atq; anguſtiſ: horribilem &
ouram uiſionem audiſſe ſe dicunt.
Hec aũt ipſa tempeſtas adeſerto ue
nit. inquo temptatuſ &dñs ẽ. & iſſt
colubri morſibuſ & ſcorpionũ ictib'
patuit. Cumq; uenerit. ꝓtranſit &
prẽterit. tunc intelligit ille qui
ſuſtinẽ. quod nonꝑuaricatur. niſi
qui prẽuaricator ẽ. & nonagit ini
que. niſi iniquuſ. Ne igitur maris
fluctib' obruamur. & opprimat noſ
ſeua tempeſtas. nr̃i unus ẽ. quia nõ
tempeſtatẽ ꝑuaricatoreſ ſumuſ. &
iniqui. quodq; dicit. contra me
clamauẽ. & legam ꝑſarum uenuſt.
hic ſenſuſ eſt. Helamuẽ. interpre
tantur deſpicientes. ꝑſe temptan
tes. Veniant igitur hi. qui deſpi
cere ſolent. contemnere. atq; temp
tare. ſed ego ingemiſcam. & gemi
tuſ mi erit mea conſolatio. Sed &
lumbi mei repleti ſunt anguſtia.
& obtenuerunt me doloreſ. quaſi
parturiẽtẽ. ut audiam dñi con
cipiam & pariam. & ſpm ſaluti ſtre
faciam. ſup terram. Recte aũt
iuxta hebraicum turbineſ atq; tem
peſtaſ. de deſerto uenunt. & de terra
horribili. ubi nonẽ habitator dñi.
& ubi uniuerſa terrena ſunt. Cq;

cumq; eſt incredulus. agit rẽ con
gruã infidelitati ſuę. Ctq; uidepo
pulator eſt. uaſtat. unde audac
ter contra aduerſarioſ loquit.
Aſcende elã. obſide mede. omnem
gemitũ deſerti maris. & terrę hor
ribilis. & uiſionis duriſſimę quę nunc
ẽ. ceſſare feci. quia lumbi mei agen
tis poenitentiã. nequaquã ut priꝰ
uoluptate ſed dolore ſunt pleni. nec
ultra dicã. lumbi mei impleti ſunt
illuſionibuſ. Anguſtia enĩ poſſedit me.
& tribulatio. ſicẽ ſolẽt tenere parturi
entẽ. Multũ interſe uulgata editio.
& hebraicũ in hoc loco diſcrepat. ideo
breuit utrumq; ꝑſtringimuſ. NE
PHILEI FLEMOSIN. aliquã car
pendi noſocca. ſiunculã relinqua
muſ. Corrui cum audirẽ. conturba
tuſ ſum cum uiderẽ. emarcuit cor
meum. tenebrę ſtupefecerunt me.
Babylon dilecta mea. poſita ẽ mihi
in miraculũ. Pone menſã. contemplare
in ſpeculã. comedentes & bibentes.
Surgite principes. arripite clypeũ.
Laxata. inique egi ut non audirem.
feſtinauit ut non uiderẽ. Crrat cor
meũ. iniquitas inundauit ſup me.
anima mea inſiſtit timori. Para men
ſam. comedite. bibite. ſurgentes

uũq; enĩ quiſ ſeminat.
& meteꝛ.

ILEI·FLEMOSIN
ꝓ nõ poſſũ.

lubricuſ laſciuã
& oni uoluptaſuliã
& ꝓ̃ublico feminꝫ.

ꝑꝑa habitacio.
uocat.

Stuttgart. LB HB VII 7, fol. 33v

carnem. Haec sibi inuicem aduersant
neque uolumus illa faciamus. Quod
sequitur innocte. iuxta lxx. sequenti
capitulo iungitur. iuxta hebraicum
priori. ille aut potest dicere. ani
ma mea desideraui te innocte. qui
cum psalmista loquitur confidenter:
Lauabo psingulas noctes lectum meu.
in lacrimis stratu meu rigabo. Po
test nox & tenebre & tribulatione.
& angustus accipi. Vnde & in alio
psalmo sup iusti securitate pphe dr
decantat. p die sol non uret te. neq;
luna p nocte. id est non in prosperis
nec in aduersis. umquam decrio mo
ueberis gradu. Sed & spu meo in pe
cordis mei. de mane uigilabo ad te.
lxx. de nocte consurgit spis meus ad te
ds. quia lux iudicia tua sup terram;
Volumus & hebraicu sequi & uulga
tam editionem non penitus p[re]terire,
& hac rerum necessitate compellimur,
diuerso ordine atq; sermone diuer
sas intelligentias querere. Igit qd,
ds de nocte iuxta lxx huius capitu
li ut diximus principiu est; iuxta
hebraicu finis superioris; licet pos
sit etiam iuxta lxx in fine accipi,
superioris testimonii; Vt sit sensus:
Desiderat anima mea ad te nocte
& postea incipiat. mane consurgit
spis mis ad te ds. Ideo aut mane con
surgit. quia lux p[re]cepta tua super
terra. Seruans eni mandata tua. &
inluminatus eoru lumine. de quibus
dicitur. p[re]ceptu dni lucidum. inlu
minans oculos. Dormire nequeo sed
omni tempore te desiderans. meo ac
te consurgo spu. Et hoc obseruan
dum quod in nocte adhuc posui. an
mo desideremus dm. Postqua aut
spis ni impcordus nris tota se addi
mente c[on]mouerit. mane uigilemus
ad eum. Atq; ut manifestius dicam
anime nox & desiderii. spiritus
aut mane iungitur & uigilia.
Porro spis impcordus suis uigilat
addm. qua potest dicere. de pfun
dis clamau ad te dne. Cu feceris iu
dicia tua in terra. iustitia discent
habitatores orbis. misereamur im
pio. & non discet iustitia. in terra
scorum iniquit gerit. & non uidebit
gloria dni. Lxx. Iustitia discet
qui habitauit sup terra. cessabit
eni impius n discet iustitia super
terra. ueritate non faciet. auferetur
impius ut non uideat gloria dni.
Dicamus iuxta hebraicu primu.
& in sensu prophe ualuerimus

xpiani in secundi on
x. epist. epist e atq

hoc p[ro]p[ri]gnacione
e ep[isco]pus. cogitacio
mere illa denegna
ep[isco]pus e.

g sollicite.

Stiftg. LB. HB VII 7, f. 54v

exultabunt pauperes & inopes: quærent
aqua & non erunt. lingua eorum sitis ex
aruit. Ego dns dns exaudiam dns israhel. &
non derelinquam eos. sed aperiam in montib
flumina. & in medio camporum fontes.
faciam desertum in stagna aquarum. & terram
inuiam in riuos aquarum. Dequib aquis & saluator in euangelio mystico
sermone dicebat. Quibiberit de aqua quam
ego dabo ei. non sitiet in æternum. sed aqua quam
ego dedero ei. fiet in eo fons aquæ salientis
in uitam æternam. Et iterum. si quis sitit ueniat
ad me & bibat. Quibiberit de aqua quam ego
dabo ei. flumina de uentre eius fluent aquæ
uiuæ. Hoc autem inquit euangelista dicebat
de spu sco. quem credentes in eo acceptur
erant: Quia igit deserta quondam eccle
multitudo. aquis undiq irrigata.
propter iuxta lacus nascunt in ea cedrus &
buxus. & myrtus. & cyparissus. & popu
lus. iuxta hebraicam. & coccheros inter
pretes. cedrus. SECCA. & myrtus. &
lignum oliuæ. & abies. & ulmus. & bu
xus. simulq, uarietates arborum. di
uersitatem significant gratiæ spiri
talis. Equia omnibus natura earum
nota est. DE SECCA tantum hebra
ico differamus. Quam spinam theodotio
transtulit. Est autem genus arboris
nascentis in heremo. spinæ albæ ha
bens similitudinem. De quo omnia
ligna in arcæ & tabernaculi facta
sunt instrumento. quæ apellantur
sethim. quod lignum imputribile
& leuissimum omnium lignorum.
dicit. bibent aquam de fontib salutaris. Deq
in psalmis canitur: Benedicite dnm omnes de
fontib israhel. Et posuit inquit desertum in stagna
aquarum. & terram inuiam. in riuos aquarum. De

Stuttgart LB. HB VII 7, f. 113v

splendorē abscondere. Ergo noncae
lum sacco obuolutū. sed inter diuso celi
lumine. aer qui subter est. nobis te
nebris obscuratur. Possumus caelos
obuolutos tenebris. & sacco opertos
sic interpari. ut dicamus omnes esse
sub peccato. & ideos quoq; indigere mi

SERICORDIADI.

EXPLICIT LIBER XIIII.
IN ISAIAM PPHETAM.
DŌ GRATIAS AMEN.

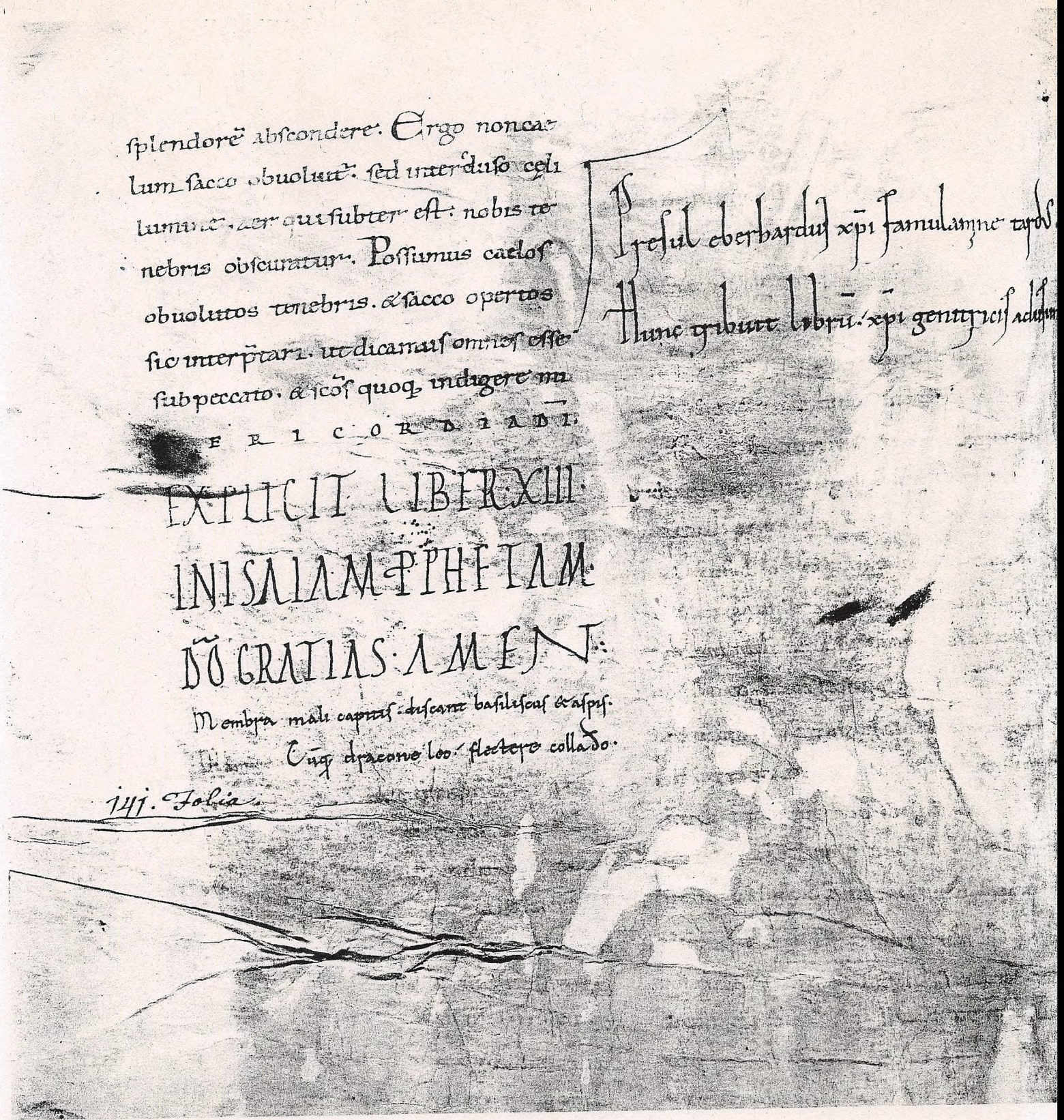
Membra mali capitis. discant basiliscus & aspis.
Cūq; dracone leo. flectere collado.

141. Folia.

Presul eberhardus xpi famulamine tardus.
Hunc tributt libru. xpi gentricis adustum.

Stuttgart L.B. HB VII 7, f. 141v

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur: HB VII 7, fol. 141v
Film Nr:
Aufnahme:

splendorē abscondere. Ergo noncae
lum sacco obuolutū. sed inter diuso celi
lumine aer qui subter est. nobis te
nebris obscuratur. Possumus caelos
obuolutos tenebris. & sacco opertos
sic interpretari. ut dicamus omnes esse
sub peccato. & scos quoq; indugere ma
[illegible]ERICORDIAM.

EXPLICIT LIBER XIII.
IN ISAIAM PPHETAM.
DŌ GRATIAS AMEN.

Membra mali capitis discant basiliscus & aspis.
Cum dracone leo flectere collado.

141. Folia.

Presul eberhardus xpi famulamine tardus
Hunc gibuit libru. xpi genitricis adiu[illegible]

HB

STUTTGART BIBLIOTHEK abgetreten 1907

NS quirespicio ter
ra & facio ea treme
re. q montes & fumiga
bunt. Quiloquū indeutero nomu
cantico. Ego occidā & ego uiuificabo.
pcutiā & ego sanabo. frequentibus
morbis meā quoq terrā feci cōtre
mescere. Cui dictū ē. Terra es & in
rā ibis. Et obliti condicionis humane
crebo admoneā uhominē & senē & iā
iāq morituru ee me nouerim. Neq
scribitur. Quid gloriat terra & cinis.
Ynde quisubito me languore pcussē
rat. incredibili uelocitate sanauit.
ut terrē & potius quā adfligerē & de
mendarē magis quā uerberarē & hoc
sciens cuius sit omne q d uiuo. & q d id
circo forsitan mea dormitio differa
tur. ut cepti in pphās opus explea
totū huic me trado studio. utqua
si inquadā specula cōstitutos mundi
huius turbines atq naufragia nabis
q gemitu & dolore contēplor. Ne
quaquā presentia gogitans sed futu
ra. Nec hominū famā atq rumus
culos. sed dī iudiciū premescens.
Iuq; iurgo. xpi custochium que egro
tanti tuis oranonbis diuinasti. sanato
quoq; unc care gratia xpi. in eodem
spū quo ppharū fitura cernerem.
possim inmunbē eorū ingredi & caligi
nē. & dī nosse sermonē. quinequaqua
carnis auribus sed cordis auditor. & di
cere cū prophēa. Dns mihi dabit linguā
discipline. ut sciā quando oporteat
me loqui. quod testimoniū quarti & de
cimi ihesaiē libri. quē nunc disserere
cupio principiū ē. Dns dedit mihi
linguā eruditā. ut sciā sustentare
cū q lapsus ē uerbo. Erigit mane.
mane erigit mihi aurē ut audiam
quasi magistrū. Dns dns aperuit mi
hi aurē. ego autē nēcontradico. re
trorsum nabii. corpus meū dedi
pcutientib. & genas meas uellentibus.
faciē meā nauerti ab increpationib.
& conspuentib. Dns dns auxiliator
mis. ideo non sū ēfusus. Posui faciē
meā ut petram durissimā. & scio
quia non ēfundar. l.x.x.
Dns dabit mihi linguā discipline.
ut sciam quando oporteat me loqui
uerbū. Posuit mihi mane. adduit
mihi aurē ad audiendum. & disciplī
na dni aperuit aures meas. Ego aū
nrenuo. neq; contradico. dorsum
meū posui ad flagella. & genas
meas ad alapas. faciē aū meā nauerti

Presul Eberhardus papa sanctissime tardus
Symon tribuit librum papa quem scripserat ad vsum

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr:
Aufnahme:

HB VII 8, fol. 2r

St Hyl. LB. HB VII 8, 61r

operientur operibus suis. Lxx.

Quia parturiunt dolorē. & generant iniquitatē. Ova aspidum fregerunt. & telā aranee texuerunt. Et qui de ouis eorū commedere voluerit. fran gens reperiet putridū. & in ipso regulū. vela eorū non erunt in uestimentū. nec operientur operib⁹ suis. qui antichristi prestulantē aduentum. nec possunt dicere. a timore tuo dne concepimus. & parturiuimus & peperimus spm salu tis tue fecimus sup terrā. recte concipiunt dolorē. utique multo labore pquirunt. iniquitatē suscipiant. De quo scriptū ē patre. Concepit dolorē. & peperit iniqui tatē. Ista frangunt atq; dis rumpunt ouas aspidū. ut earū uenena in sua mente suscipiant. quib⁹ in euangelio dicit. Serpentes. ge nimina uiperarū. Vulchre q; ova po sunt aspidū atq; serpentiū. Que ova prius generare dicuntur. & quia nisi malicie uenena in cordib⁹ suis retinent. sed in lege dni die ac nocte meditant. Anules fabulas mustantes. propterea dicit. Et tele aranee texunt. quib⁹ muscas & culices. & parua ca piant anima tua. ad quas cū forte quid uenerit. quasi pacem uacuū transuolat. Qui comederit inq. de ouis eorū morietur. Hoc est qui consilius eorū adquieuerit. Quomodo abel adquieuit caindi centi. transeamus in campū. siant mōficiātur. Siue lxx. transtulerē. qui uoluerit de ouis eorū comedere. comperiet inuenia putridū in ipso regulū. Qui enim prima fronte decepit. ova putauerit gallinarū & aliarū uolucrū. quarū ab esus innoxius ē. Si fregit ante quā co medat. statī teterrimum foetoꝛ rem q; cognoscat. Et quod confe tim ē inuenit & regulū. siue iuxta symmachū. & theodotionē aspidē. aquila autem uiperā posuit. Eroqua in hebraico legit efee. Qui igit audiens traditiones iudaicas a maiorib⁹ suis mille annorū uo luerit p̄parare. & promissionum delicias introitus manū ad erbū extendere. siante quā comedat. hoc ē uerbis morituris adquiescat. uoluerit prius cōsiderare qd dicit. Et singulis sermones discutere. eorūq; tractare rationē. ne cum

operientur operibus suis. Lxx.

Quia parturiunt dolorē. & generant
[redacted]iniquitatē. Ova aspidum fre
gerunt. & telā [redacted]aranee
texuerunt. Et [redacted] qui de ouis
eorū comederit uoluerit. fran
gens reperiet putridū. & in ipso
regulū. tela eorū nonerit in ues
timentū. nec operientur operib
suis. qui antichristi prestulantē
aduentum. nec possunt dicere.
a timore tuo dne cepimus. & par
turiuimus & peperimus spm salu
tis tue fecimus sup terrā. recte
concipiunt dolorē. ut quē multo
labore p quirunt. in iniquitatē
suscipiant. De quo scriptū ē patre.
Concepit dolorē. & peperit iniqui
tatē. Ista frangunt atq; dis rum
punt ouas aspidū. ut earū uenena
ut sua mente suscipiant. quib' in
euangelio dicit. Serpentes genī
mina uiperarū. Pulchre ergo oua po
suit aspidū atq; serpentiū. Que
oua prius generare dicuntur.
& quia nō solū malicie ueneni a
in cordib' suis retinent. sed in lege
dni die ac nocte. meditant. Anules
fabulas mustantes. propterea
dicit. Et telas aranee texunt.
qui ouis & culices. & parua ca
piunt anima tua. ad quas cū forte
quid uenerit. quasi pacem uacuū
transuolare. Qui comederit inq.
de ouis eorū morietur. Hoc est
qui consilius eorū adquieuerit.
Quomodo abel adquieuit caindi
centi. transeamus in campū. siat
in ficiatur. Siue lxx. transtulerē.
qui uoluerit de ouis eorū comedere.
conterens inuenit putridū in ipso
regulū. Qui enim prima fronte
decepit. ova putauerit gallinarū
& aliarū uolucrū. quarū ab esu
innoxius ē. Si fregit ante quā co
medat. sciat detestrimum foetō
rem q; cognoscat. Et quod confe
tum ē inuenit regulū. siue
iuxta symmachū. & theodotionē
aspidē. aquila autem uiperā posuit.
Ex qua in hebraico legit efee.
Qui igit audiens traditiones iudā
icas ad aeternas semille annorū uo
luerit p parare. & promissionum
delicias intrectatus manū ad erbū
extendere. sciatte quā comedat.
hoc ē uerbis moriturus ad quietat.
uoluerit prius cōsiderare qd dicit.
Et singulis sermones discutere.
eorūq; tractare rationē. ne cum

Ms. 11: HB VII 8, 61ra (Konstanz 1034–1046)

Stuttgt. L B., HB VII 8

Monasterij Weingartensis.

Explanatio [illegible] ejusdem fratr. Ezechiel Abram

VII 8

Aus der K. Handbi[illegible]
[illegible]en die
K[illegible]andesbibliothek
KÖNIGLICHE
LAND=

Stella. LB. HB VII 8, f. 19a

dicens inpsalmo. Foderunt manus meas & pedes: ut suo uulnere uulnera nra curaret. Gattritus e. siue infirmatus propt scelera nra. ut factus pnob maledictum nos liberaret demaledicto. Maledictus enim omnis homo quipendet inligno. Unde disciplina pacis nrae. sup eum est. Quod enim nos pris debebamus sceleribus sustinere. Ille pnobis passus e pacificans. psanguine crucis suq siueq interra siueq incelis. Ipse est enim pax nra. qui fecit utraq unum. & medium parietem maceriae. soluens inimicitia incarne sua. & luore eius sanati sumus. Cequo pspicuu e. sicut corpus flagellatum atq laceratum. signa iniuriae inuibicibus acluore portabat. Ista & animam uere doluisse pnob. ne parte ueritas. & ex parte mendacium credatur. inxpo. Oms sicut inquit oues erauimus. & indiguimus misericordia di; dicens inpsalmo. Erraui sicut ouis pdita. quę ineuangelio parabola boni pastoris atq sollicitu. humeris reportata e. Quę sint autem iste oues. sequens uersus ostendit. homo iniia sua erraut. sicut unusquisq iniia sua declinauit. ut propriam sequeretur errorem. & rectam uiam deserens decrucis fixo. diuersa sentiret.

Dns autem posuit ineo iniquitatem omniu nrm. siue tradidit eum propeccatis nris. ut quod propter inbecillitatem uirum ferre npoteramus. Pronob ille portaret quoblatus e quia ipse uoluit. non enim necessitate crucem. sed uoluntate sustinuit. dicens ineuangelio. Calicem quem dedit mihi pater nnne bibam illum. Et adpetiit. Qui scandalizatur aderucis nomine. nonne mysteriu & humano uapore trepidabat. Uade retro me satanas scandalum es mihi. quia non sapis ea quę di. sed q, hominu. Alioquin. sin propria uoluntate oblatus. quum dicare & pdicare poterat prodiore. Raptis loquebatur. Oms uos inhac nocte inme scandalum sustinebitis. poterat eos quia se missi fuerant declinare. quib occurrit intrepidos. & ultro se obtulit dicens. Quem queritis. Quistatim ceciderunt retrorsum. Uocem enim dni ferre npoterant. Pulchreq addidit. Et non aperuit os suum. Quidi cónti pilato. Mihi non loqueris. no luit respondere siue iuxta lxx affectus. non aperuit os suum. Aut iuxta symmachum & theodotionem. audiens non aperuit os suum.

Sicut ouis adoccisionem ducitur. & quasi agnus coram tondente se ob

tu atq; inspiratione mea cuncta uc
gantur. a'uuante. Nonē iustum
perire cos in aeternū. qui meo flatu
ac spū sustentantur. Quidam nrō
rū hunc esse aiunt spm̄. quo omnis
mundus inspiratur & regitur. &
cuncta habente notitiam dī. quē
uncta stoicos insignis poeta deseri
bens ait. Principio cęlū ac terras.
camposq; liquentes. Lucentemq;
globū lunę titania astra spūs mens
alit. totamq; infusa partis mens
agitat molem & magno se corpo
re miscet. & reliqua. Alii uero spm̄
scm̄ intelligunt. qui in prin
cipio ferebatur sup aquas. &
uiuificat omnia. quidepatre
egreditur & propē sobolem
naturę a filio mittitur dicen
te. expedit uob ut ego uadā.
nisi ego enim uero paracl'tus
non ueniat ad uos. Si autē ego
uero mittā eū ad uos. De quo
rursū ait. Cum uenerit pa
racl'tus quē ego mittā uob a
patre spūs ueritatis qui de patre
egreditur. ne scandalizet quē
piam. si ipse egredi dicatur a pa
tre. cū & iam filius de se dixerit.
ego de patre exiui. & uenio. Ita q;
enim ame ipso exiui. sed ille me mi
sit. de hoc spū loquebatur. Rogabo
patrē & alium paracl'tū dabit uob.
ut sit uobiscū semp spm̄ ueritatis.
Hic ē spūs de quo scribit moyses.
Quis det ut omnis populus dni sit
inpropheras. Dedit dns spm̄ suū sup
eos. & iohel expsona dī. Effundā
de spū meo sup omnē carnē. & pro
phetabunt filii uri. & filię urae.
Et zacharias. Verumtamen uerba mea.
& legitima mea suscepit. quia ego
p̄cipio in spū meo seruis meis pro
phetis. Et rursum. Effundam sup ihe
rusalē spm̄ gratię & miserationis.
multaq; alia denuoq; testamento.
que nunc longum ē repetere. Hoc
solum dicimus quo didem prophetā
de hoc spū & flatu patre sic locutus.
Haec dicit dns ds qui fecit cęlū. Et
post paulolū. Quidat flatum popu
lo suo qui ē sup eū. & spm̄ his qui cal
cant eā. Propter iniquitatē auaritię
eius iratus fui. & percussi eū. abscondi.
& indignatus fui. & ambulauit me
rens in uia cordis sui. Vias eius uidi.
& sanaui eū. & reduxi eū & reddidi
consolationē ipsi. & lugentib' eius
creauī fructū labiorū pacē. pacē
ei qui longe ē. & qui prope. dicit dns.

Stiftsbibl. LB. HB VII 8, f. 50r

StHgA. LB. HB VII 2. fol. 2r

K. Landesbibliothek STUTTGART abgetreten 19[illegible]

NS quirespicit terrā & facit eā tremere. quitangit montes & fumigabunt. Quiloquit indeutero nomine amico. Ego occidā & ego uiuificabo. percutiā & ego sanabo. frequentibus morbis meā quoq terrā facit tremere mescere. Cui dictū ē. Terra es & in terrā ibis. Et oblitus condicionis humanę crebo admonet uhominē & senē & iā iāq morituru ee me nouerim. Neq scribitur. Quid gloriat terra & cinis. Vnde quisubito me langiore percusserat. incredibili uelocitate sanauit. ut terrere & potius quā adfligere & emendare magis quā uerberare & hinc scient cuius sit omne qđ uiuit. & qđ id circo forsitan mea dormitio differatur. ut cęptū in pphās opus explearē totū huic me trado studio. utqua si inquadā specula ēminentes mundi huius turbines atq naufragia nabis q gemitu & dolore contēplor. Nec quaquā presentia gogitans sed futura. Nec hominū famā atq rumusculos. sed dī iudiciū premescens. Inq; iurgo. xpi custochium quę egro tantem tuis ormonibus uinaſti. sanato quoquinpcare gratia xpi. ut eodem spū quo pphę futura cecinerunt. possim immunbē eorū ingressū caligine. & dī uocis sermonē. quinequaquā carnis auribus sed cordis auditor. & discere cū prophēta. Dns mihi dabit linguā disciplinę. ut sciā quando oporteat me loqui. quod octauumonū quarti & decimi ihesaiā libri. quē nunc differre cupio principiū ē. Dns dedit mihi linguā eruditā. ut sciā sustentare eū qui lapsus ē uerbo. Exigit mane. mane erigit mihi aurē ut audiam quasi magistrū. Dns dns aperuit mihi aurē. ego autē nēcontradico. retrorsum nūabiit. corpus meū dedi percutientib. & genas meas uellentibus. faciē meā nauerti ab increpationib. & conspuentib. Dns dns auxiliatur mihi. ideo nonsui ēfusus. Posui faciē meā ut petram durissimā. & scio quia non ēfundar. lxx.

Dns dabit mihi linguā disciplinę. ut sciam quando oporteat me loqui uerbū. Posuit mihi mane. adduit mihi aurē ad audiendum. & disciplina dns aperuit aures meas. Ego aut nūrenituo. neq; contradico. dorsum meū posui ad flagella. & genas meas ad alapas. faciē aut meā nauerti

Presul Eberhardus pro[illegible] tardus
Hymn tribuit librū pro[illegible] ad usum

qui conturbo mare & sonare facio. fluc
tus eius dñs sabaoth nomē mihi. ponā
uerba mea in ore tuo. & in umbra ma
nus meę protegam te. in qua statuam
cęlū & fundam terrā. & dicē sion popu
lus mꝰ es tu. Credentium populus bra
chium dñi. qui ipse ē dī uirtus dīq sa
pientia. fuerat depcatus ut consurge
rē & sibi prebere auxiliū. & illo
pugnante proseiss gaudium atq; lęti
ciam. fugato dolore & gemitu possi
derint. Itaq. uel brachium dñi. uel
ipse respondit. Ego sū. ego sū. & ne
quaquā ppropheas. sed ipse uos con
solabor. dꝰ misericordiarum. & pater
totius consolationis. Miroq. quomodo
me dicente supᵉ nolite timere ob pro
brium hominū. & blasphemias eorum
nem & uatis. timuerits psecutionum
rabiem. & nesciertis eos esse mortales.
qui instar fęni arescunt repente &
pereunt. & certe eo tempore quo illos
me uebas. oblitus es dñi factoris tui
Sieni mei memoria semp in tuo
fuiss & corde uersata. numquā
timuisses homines qui cinerem dis
soluendi s. & cuius oblita es dī qui
cęlos incredibili uirtute suspendit.
& terrā stabili mole fundauit. &
timuisti aduersarios tuos. non ad
breue quod potuerat aliqua ex par
te concedi sed iugiter & toto die.
Ut cū haberes lumen fidei. tenebrę
te formidinis possiderunt. & eius qui
te putabat esse periturum. Ubi est
ergo nunc psecutorum superbia. ubi
potentia secularis qua ante ore rapi
do sectebantur. Ito nemē filius mꝰ
gradiens. & conculcans aduersarios
tuos ut aperiat tibi uiā uictorię.
siue ut inferos reserē. qui nūquā desi
ciat usq; ad consummationē. sed uel ser
uare conuersos. Denq; panis illius
quod dñs precatur euangelio. pbante
doctrina numquā deficiē. sed semp
uolentibus aduescendū patebit. Si
mulq; apostrophan facē ad filiū. quē
cito promittit esse uenturū. & cuius
panē dicit esse ppetuum. quod ipse
sit uera dispensationē carnis ad sup
te dñi dꝰ eius q conturbari faciat
mare. & inmanescere fluctus eius ut
aduersū seruos suos psecutorū in
flectur superbia. quę iterum auxili
ante dñō conquiescat. Dicitq; quod
posuerit uerba sua in ore eius.
quicquid enim filius loquitur uerba
patris s. & in umbra manus sue pro
texerit eū. & idcirco protectus sit.
ut plantet cęlos nouos. & fundet ter

St-Hgb. LB. HB VIII 8, f. 8ᵛ

f. 2.ª

VII 8

Monasterij Weingartensis. An° 1630.

Explanatio ℔ sphæramm ppr. Ezayam Apiam

Aus der K. Handbibl.

Liber Sancti Gregorii Papae

KÖNIGLICHE HAND= BIBLIOTHEK

Aus der K. Handbibl. an die K. Landesbibliothek STUTTGART abgetreten 1901

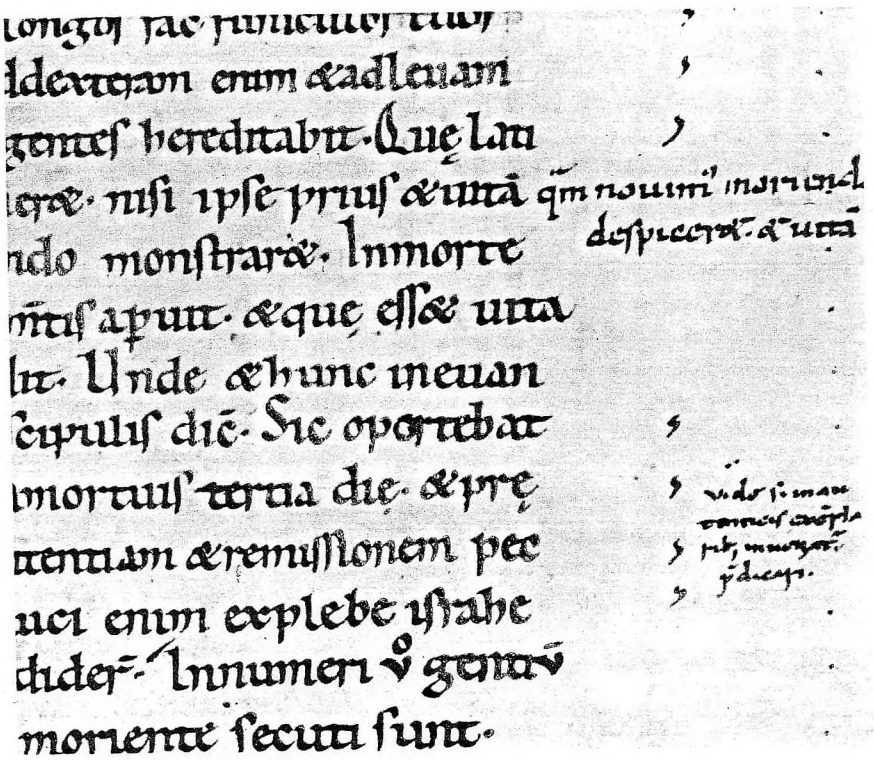
EVSEBIENTISSIMO ET
sanctissimo fratri leandro coepiscopo
gregorius seruus seruorū dei Dudū re
ligiosissime in constantinopolitana
urbe cognoscens. cū me illic
sedis aplicę responsa constringerent. ac te il
luc iniuncta pro causis fidei uniuersorum legatio
pduxisset. omē animus aurib; qd̄ de me dis̄plice-
bat exposui. qm̄ diu longeq; ēuersionis grām di-
stuli. Et postquā celestis sii desiderio afflatus. sęcula
ri habitui ēregi meli pratau. A peregrinatione enī mi ui
de aīmatus amore qd quęrerem. sed ī olita me ēsue-
tudo deuexerat. ne exterrorē cultū mutarē. Cuiq;
adhuc me cogere animū pśenti mundo q̄si specierē
de seruire. coperā multa ētra me excidē mundi cu
ris succrescere. ut meo uī ī̄spectu. sed qd ē grauī mīte
retinerer. Quę tandē cuncta sollicite fugiens.
portui monasterii petiu. ac relictis quę mundi fē in fru
stra tē credidi. ac huiusmodi naufragio nudus euasi.
Qua enī pleriq; nauī meante relegata erā de sum
mi tumultus fluctus undā exeunte cui tēpestas excrescere
repente me sub pretextu ęcclę clerici ordinis in causa
rū sęcularū naufragio repperi. ac quietē monasterii
quā habendo non fortē tenui. quā strictę teneri
fuerit pdendo cognoui. nā cū mi adipiscendi sacer-

Stuttgart. LB. HB VII 24. f. 1a

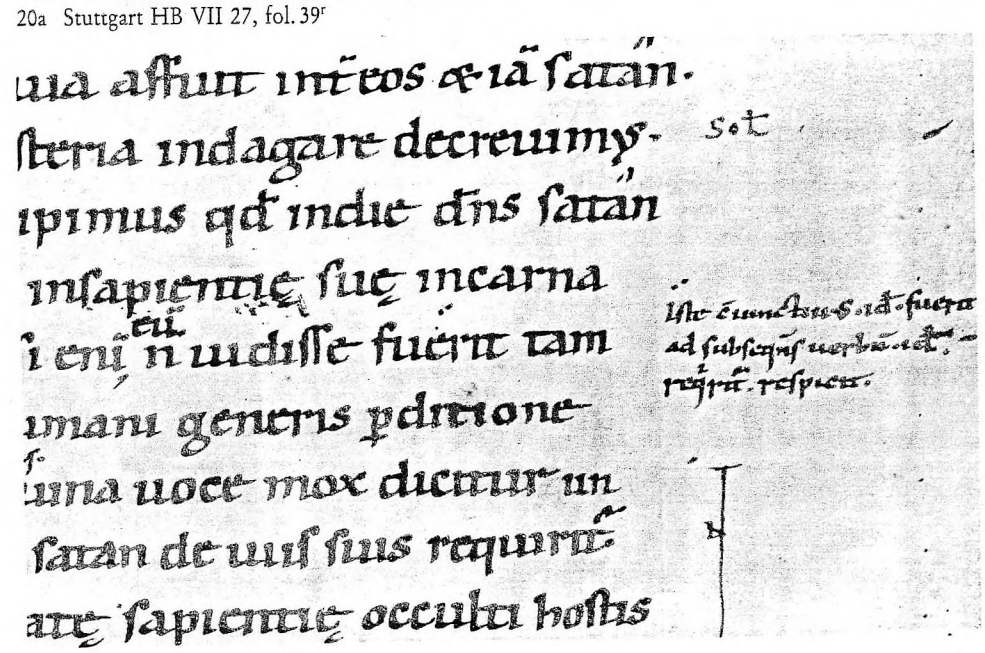
rēplo dī nem̄ plantari, phibet. Et cunctis, peul dubio
scim̄ qa quotiens infolius male-lęte segetis culmis p
ficiunt. minori plenitudine spicarū grana turge
scunt; Vnde & ipsā loquendi artē quā magisteria
disciplinę exteriorīs insinuant seruare despexi
nā sic̄ huī epl̄ę quoq; tenor enumerat. nī me taciss-
mi collusionē fugio. nī barbarismi ēfusionē deuito.
sicuīs mor̄q; oēiā pp̄ositionū caiusus seruare ētē-no.
qa ī dignū uehemēt existimo ut ūba cęlestis oraci
u restringā sub regulis donati. neq; enī hęc abul
lus ītep̄ pub. inscriptuīę sacrę auctoritate seruata
sunt. Exq̄ numerū qa nr̄a exposītio orīt. dignū, p
fecto ē ut quasi edita sobolesq̄ speciē siuę matris imi
tetur. Nouā ū translationē dissero. sed cū pbationis
causa exigit nunc nouā nē ueterē testimonia
assumo. ut qua sedes aplica cui dō auctore p
fideo utraq; uult. meriq̄; labor studii ex utraq;
EXPLICIT: EXPLICIT EPISTOLA.

IEROMIAS in libro de hebraicis quęstionib. asserit iuxta hebrai
cam ueritatem hunc iob nē esse iobab q descendit ex stirpe esav.
nā qd in fine huī libri inuenit qd quartus fuit ab esau. & reliqua.
apud hebreos non habentur. sed pot̄ descendisse ex stirpe hus filii
nachor. Helyu aut̄ q in libro eiusdē iob introducitur hebreus asser
it̄ BALAAM q̄ p̄mū sessum & pphetes fuit. post modū pinoboeche mutatam
& desiderii munerū istius maleducęq; cupidinis uocabulo nuncu
patus ut helyu de stirpe buhi filii nachor. Elifaz aut̄ amā iobsi

StGgA.LB. HB VII 24. f. 5v

20a Stuttgart HB VII 27, fol. 39r

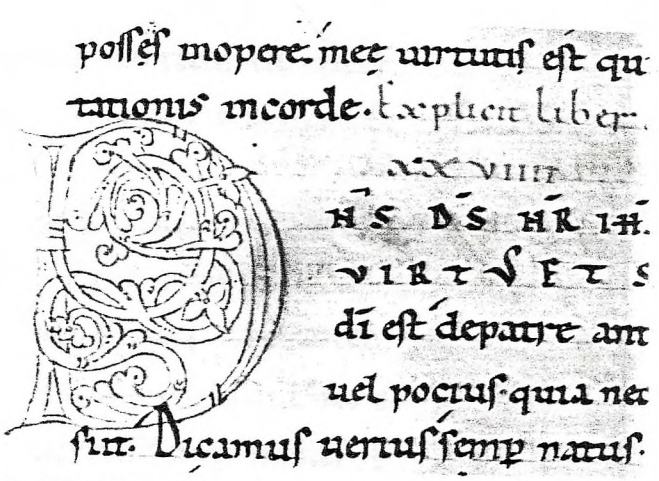

20b Stuttgart HB VII 24, fol. 54r

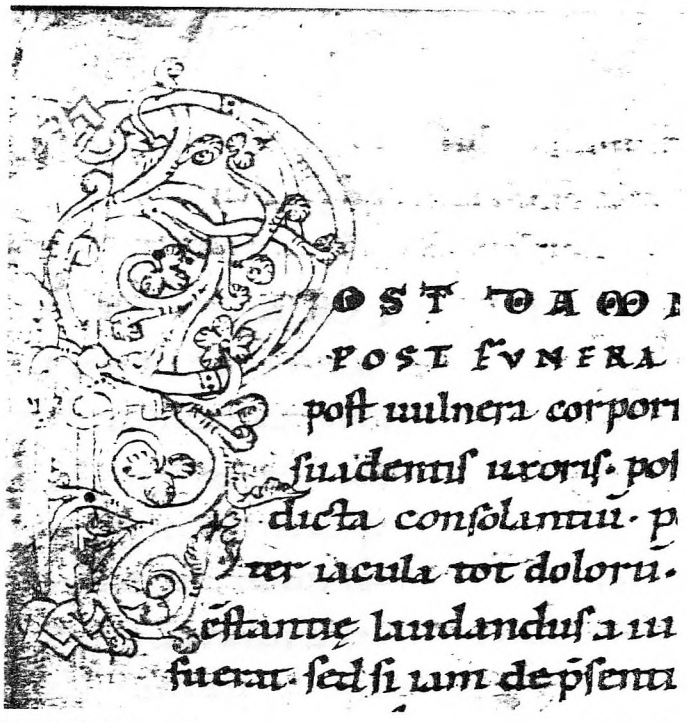
154 HB XII 6, 3r

Kat.-Nr. 31

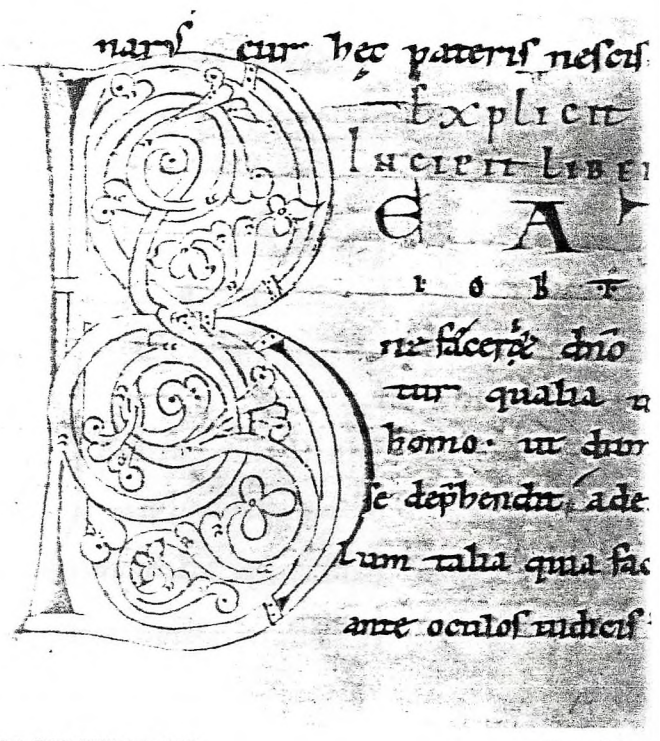
155 HB VII 27, 28r

Kat.-Nr.

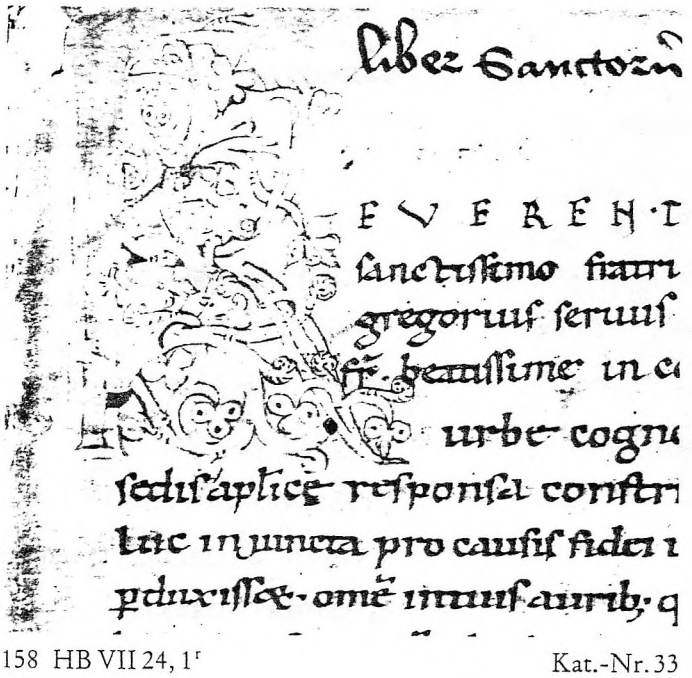
156 HB VII 27, 1r

Kat.-Nr. 32

157 HB VII 27, 63v

Kat.-Nr.

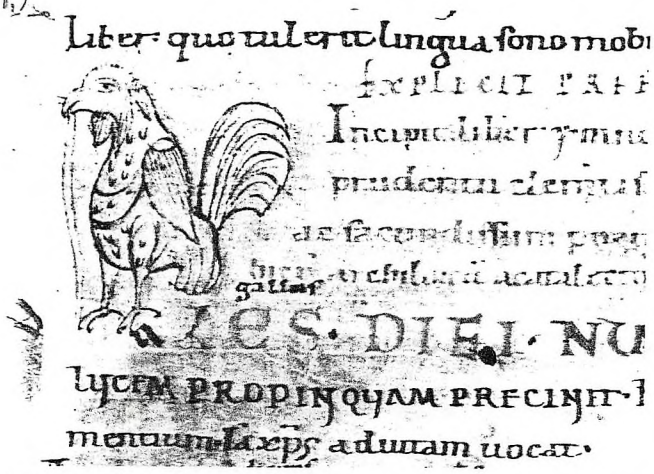
158 HB VII 24, 1r

Kat.-Nr. 33

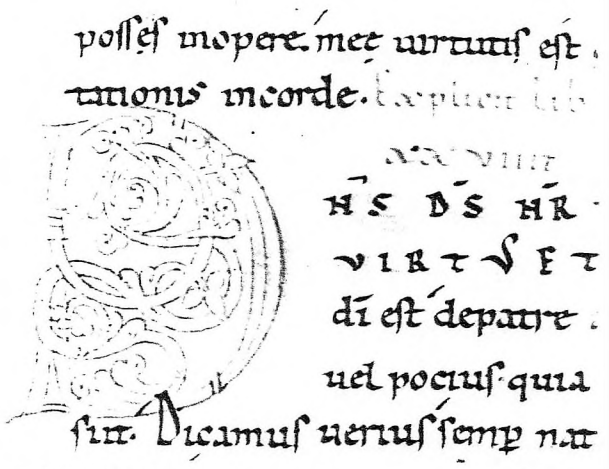

159 HB VII 24, 101v

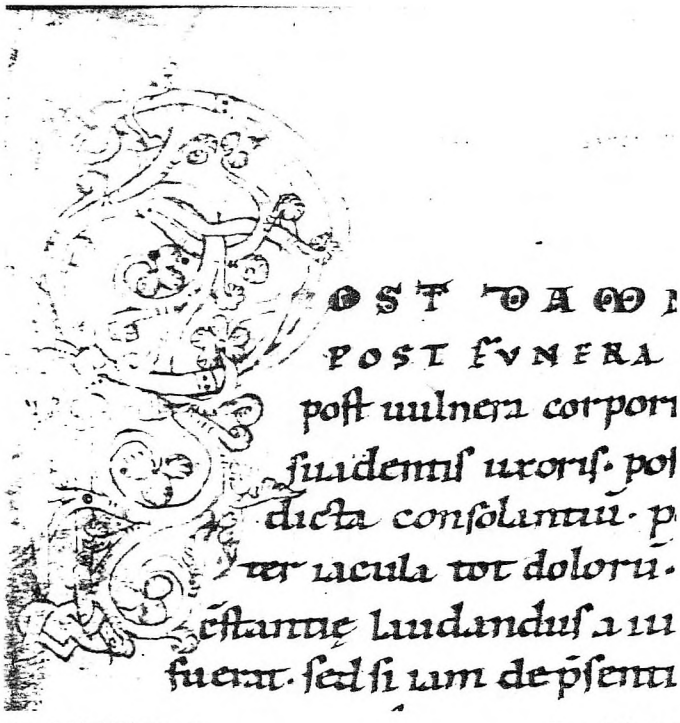
Kat.-Nr. 3

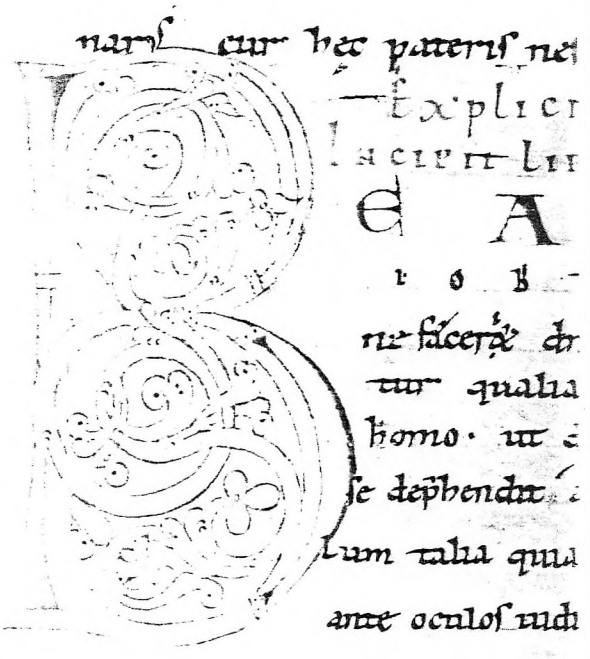
154 HB XII 6, 3r Kat.-Nr. 31

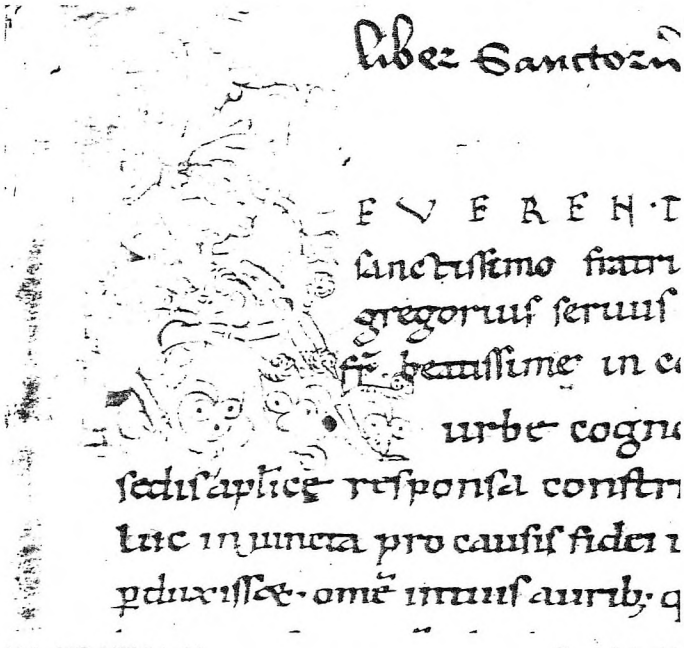
155 HB VII 27, 28r Kat.

156 HB VII 27, 1r Kat.-Nr. 32

157 HB VII 27, 63v Kat.-

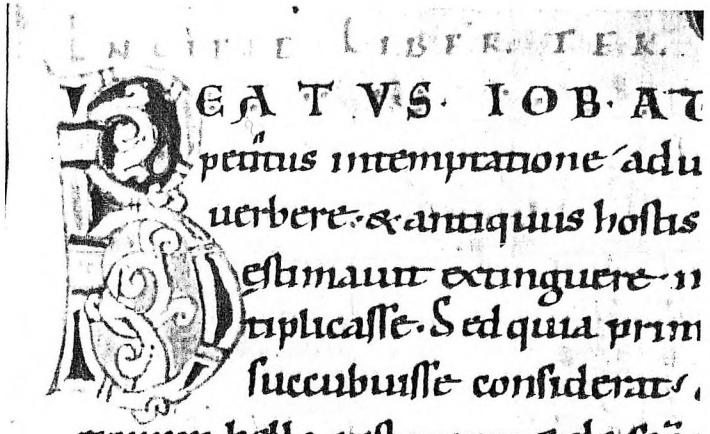

158 HB VII 24, 1r Kat.-Nr. 33

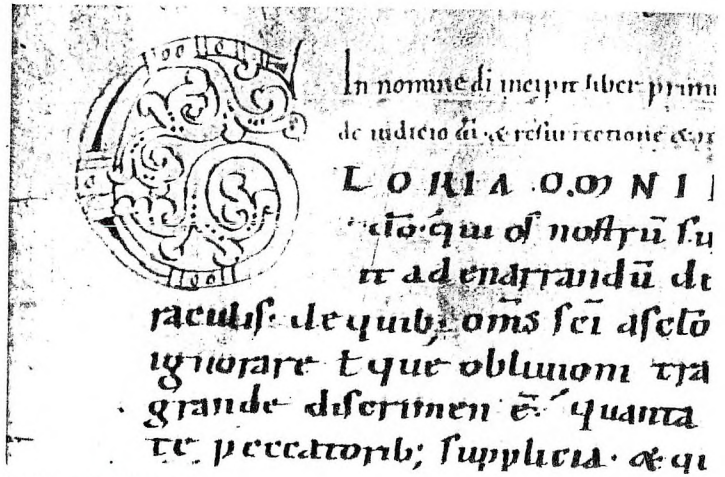

159 HB VII 24, 101v Kat.-

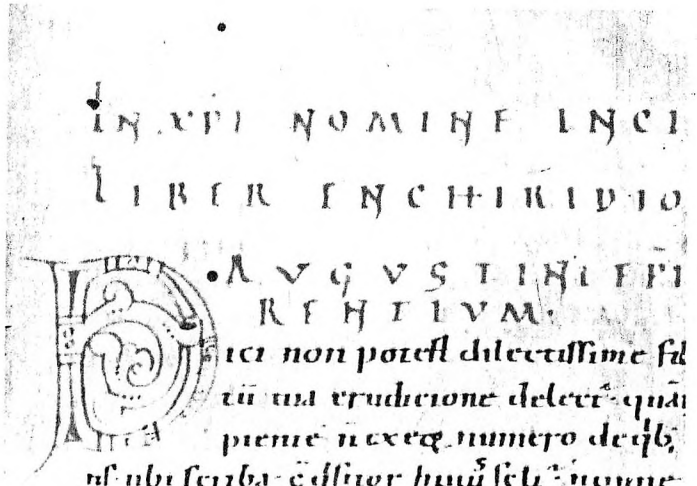
A. Bütz, Die roman. Hss. d. Württemb. LB Stuttgart Teil 2 (1987)

160 HB VII 24, 75r — Kat.-Nr. 33

161 HB VII 5, 1r — Kat.-Nr. 34

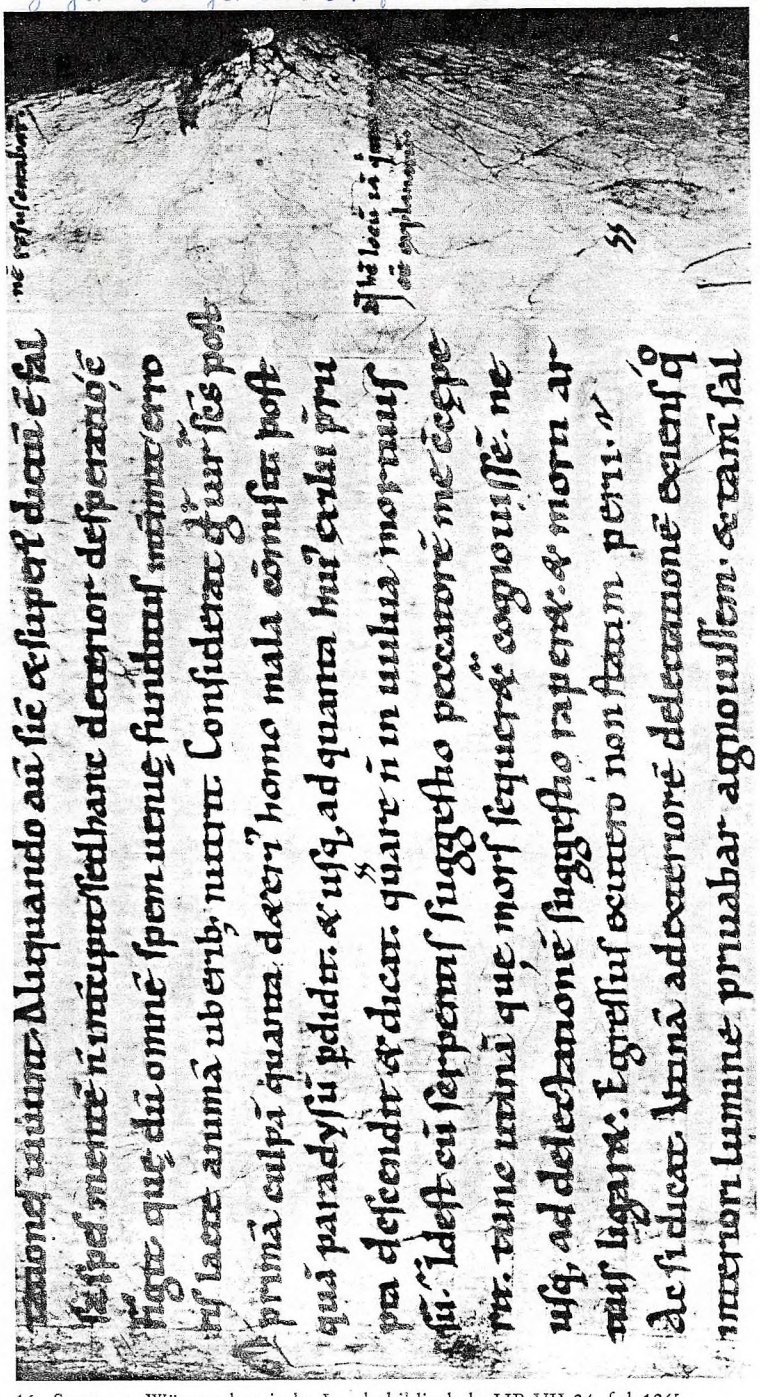
Stiftsl. LB. HB VII 24, f. 112ᵃ

laxat. Unde & illic rursum scriptū ē. Cum completi
fuerint mille anni soluet satanas. Ille enim aposta
ta angelus qui ta cōdictus fuerat ut angelos ceteris le
gionib; emineret. ta supbiendo succubuit ut nunc stan
tium angelos dictioni substratus sit. quatinus uel nunc
adutilitatē nr̄am eis ministrantib; relegatus lateat. uel
tunc adp̄bationē nr̄am relaxantib; totis se suis uirib; con
ta nos solutus exerceat. Quia igitur hi electi sp̄s supbum
apostatā comprimunt qui humiles hunc sequi noluer.
ipsisque administrantibus disponit ut admentionē
apti certaminis destruendus fundtus quandoque
reuocet. Dicat recte QVI PARATI SVNT
SVSCITARE LEVIATHAN. Quia tam hos
tis callidus adapta bella nec dum suscitauit. quomo
do quorundam mentes nox ista nunc latenti obscurat
infinitos. Seq. OBTENEBRENTVR stellę
caligine eius. In scriptura sacra stellarum nomine
aliquando sanctos iusticia quę imbuunt utę tenebris
luces. aliquando uero hypocritarū ficto demonstra
tur. qui bona quę faciunt adp̄cipiendas laudes ho
minibus ostendunt. Sicnum recte uirentes stellę
non essent. nequaquam paulus discipulis dicer.
In medio nationis prauę & puerse. uter quos luce
tis sicut luminaria in mundo. Rursum si inter
eos qui recte agere uident quidam de actione sua
remunerationē fauoris humani non quęrerent. nequa

repugnans portat. Hęc quietis silentia homo conditus
habuit: cui contra hostē suū liberū uoluntatis arbi
trū accepto. Cui q̄a sua sponte succubuit, mox de se qđ
contra se qđ contra p̄strēperet inuēit. mox incer
tamine infirmitatis tumultus repperit. & quāuis
in pace silentii ab auctore fuerat conditus: hostis tamē
sponte substratus clamores de pugna toleraūt.
Ipsa enī carnis suggestio. quasi quidā clamor ē con
tra quietē mentis. Quā ante transgressionē homo
nō sensit. quia nullum qđ de infirmitate posset to
lerare nō habuit. Postquā ū sponte hostī se subdidit.
astrictū culpę suę uinculis inquib; dā ei & iā nolens
seruit. & clamores immense patitur: cui caro spiritu
reluctatur. Annon clamores intrinsecus audiebat.
q̄ prauę contra legis uerba tolerabat dicens. Video
aliā legē in membris meis repugnantē legi mentis
meę. & captiuū me ducentē in lege peccati quę ē
in membris meis. Contēpletur ḡ uir sc̄s in quanta
cordis pace quiesceret si serpentis uerba suscipere
homo noluisset & dicat. nunc enī dormiens silerē
& sōno meo requiescerē. id est intra secretū mentis
ad conditoris contēplationē secederē. nisi me extra
tēptationū tumultib; consensus primi pdidisset.
Huius autē quietis gaudiis cui quib; & iā socius pfruerē
adiungat dicens. Cū regib; et consulib; trae.
Ex reb; insensibilib; discim̄ qđ de sensibilib; atq; in

Stiftsbibl. LB. HB VII 24, f. 127v

Den Exemplar der Moralia Gregors des Gr. aus d. Fr. d. Inv. nrs 165 - 181

16 Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB VII 24, fol. 126r

17a Stuttgart HB

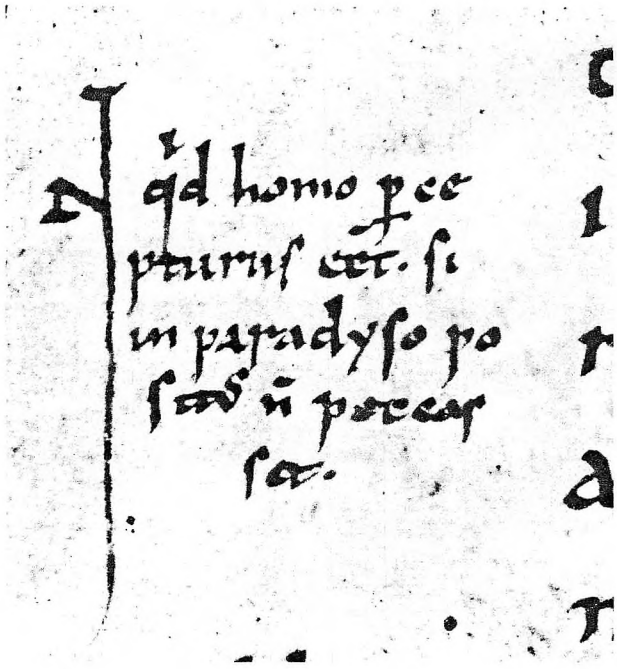
17b Stuttgart HB

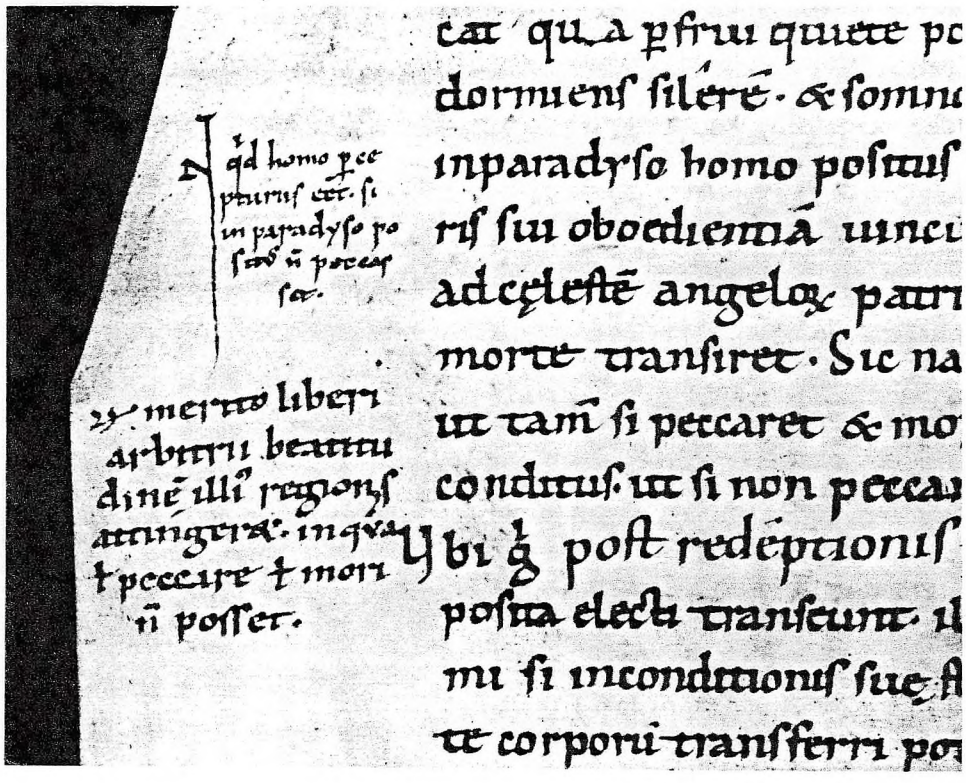
Litterae medii aevi, FS f. J. Autenrieth (1988)

H. Spilling, Konstanz oder Weingarten? Ein Exemplar der Moralia Gregors des Gr. aus d. Zt. d. Investiturstreits, in: Litterae medii aevi, FS f. J. Autenrieth (1988)

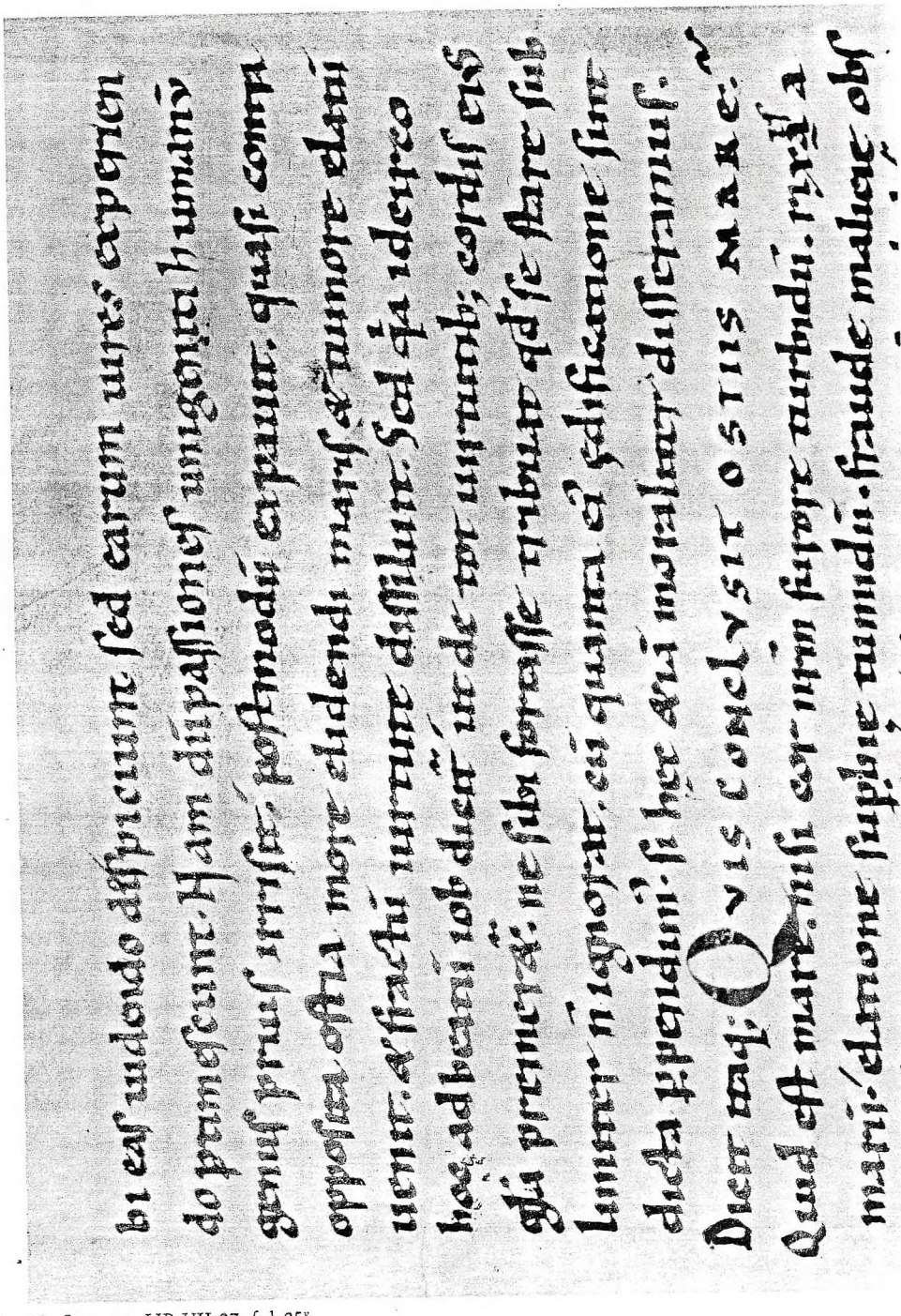
17a Stuttgart HB VII 24, fol. 126v

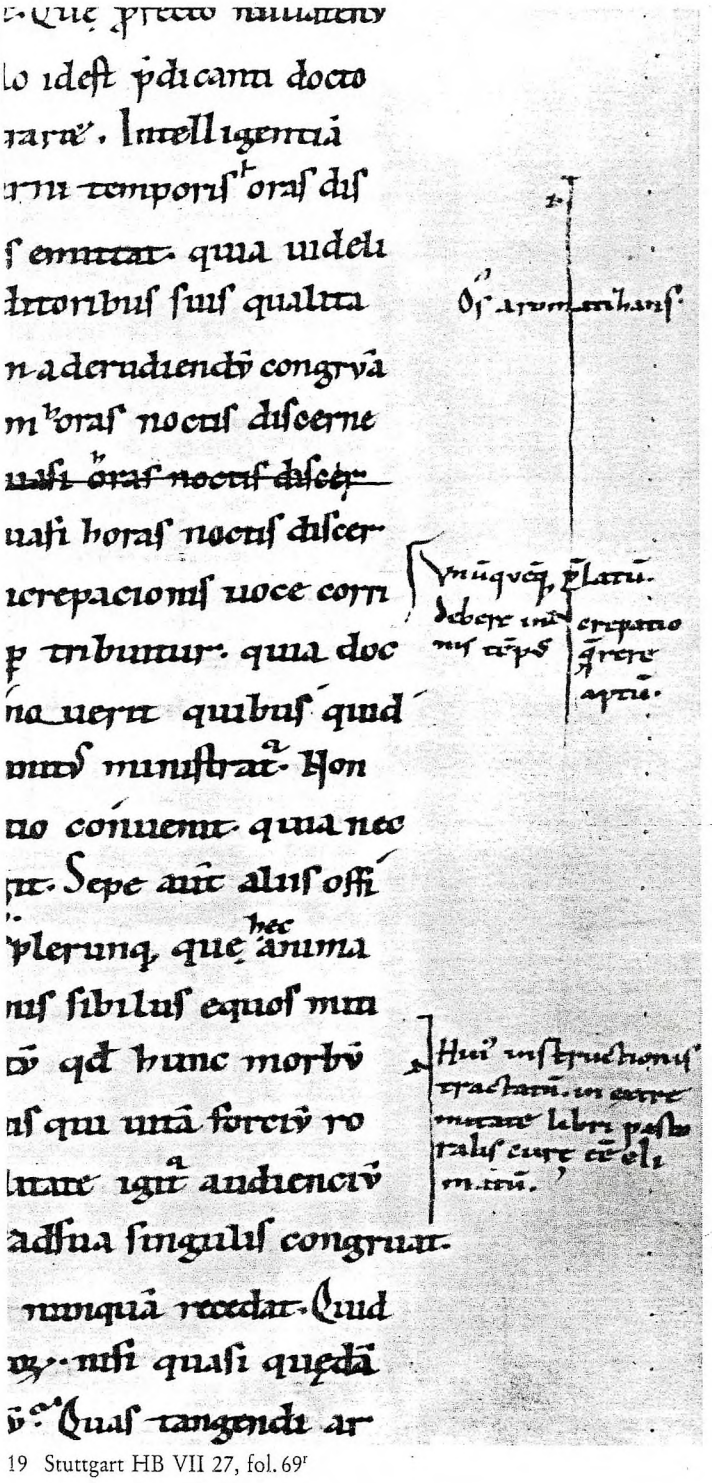
17b Stuttgart HB VII 24, fol. 126v

Litterae medii aevi, FS f. J. Autenrieth (1988)

18 Stuttgart HB VII 27, fol. 25v

19 Stuttgart HB VII 27, fol. 69r

bunt· ea rachel sedendo cooperunt· Rachel quippe
que aduersus dr· ecclesia figuratur· Sedere aut est hu
militate penitencie apparere sic scriptum est· Surgi
te postquam sederitis· Rachel ergo idola sedendo ope
rutt· quia sca ecclesia xpi sequens terrene con
cupiscencie uitam penitendo texit· Vehac opti
ne uiciorum pphetam dr· Beati quorū remisse sunt
iniquitates· & quorum tecta sunt peccata· Hos igi
tur rachel illa significauit· qui idola sedendo
primus si culpas auaricie penitendo damamus·
Que unq auaricia illis nisola euenit qui minus
dni militat currunt quibus dr· Viriliter agite & cō
fortet cor uestrum· Sed his maxime qui quasi effe
minato gressu gradientes pblandimenta seculi
resoluuntur· Vnde & illic eiusdem rachelis hec
uerba sunt· iuxta consuetudinem feminarum nunc
accidit mihi· Apud iacob ergo idola nirepperit·
quia exactor callidus quid inredemptore nro
reprehenderit nimirum· Vehoc exactore redempto
ri nro gemilitatem abeius dominio liberanti
pprophā dr· Iugum enim oneris ei & uirgā
humeri ei & sceptrū exactoris eius supasti sicut
indie madian· Eripiens quippe gemilitatem
dns supauit iugum oneris ei· cum eam ad
uentu suo abilla demonice tyrannidis ser
uitute liberauit· Supauit uirgā humeri ei·

Stiftsbibl. LB. HB VI 27.

Monasterij Wirzeburgensis 1638.

Sybrima pars.

KÖNIGLICHE HAND= BIBLIOTHEK

Aus der K. Handbibl. an die K. Landesbibliothek STUTTGART abgetreten 1901

OST OMNA RERVM.
POST FVNERA PIGNORVM.
post uulnera corporis. post uerbu male
suadentis uxoris. post contumeliosa
ducta consolantiu. post susceptu fortu-
ter iaculu tot dolorū. de tanta uirtute
estantiq; laudandus a iudice beatus iob
fuerat. sed si iam de psenti scto cet cuocandꝰ.
At postquā hic adhuc duplicia receptuꝝ ē.
postquā salutē pristinę restituet ut reb; redditus
diuitus utat. ne petitionis gladiū ipsa illū sua
uictoria sternat. debet omps dñi increpare p di
strictā iustitiā quē seruat ad unā. Qd enī peiꝰ
plerūq; animā quā conscia iuri infligit. quę
illā dū cōsideratione sua inflat a plenitudine
uentus euacuat. & dū se ad pcipienda pmia
sufficere suggerit. eā ameliorationis intentione
distendit. Iustus igit iob ante flagella erat.
sed iustior p flagella pmansit. & laudat ante
dī uoce. postmodū erat ex uerbere. Profecto
uelut tuba ductilis ex pcussione pducta in laude
dī tanto elatior est. quanto maiore ē castigatione
pcussus. Sed humilis ille erat q pstrat ulceribꝰ.

H. B.
VII
27.

Stuttgt. LB. HB VII 27, f. 1r

mine sēs ꝑdicator accipit. cum beato Iob dicit. Nvq
quid ꝑbebis equo fortitudinē. aut circundabis collo
eius hinnitum? Sed quid est quod huic equo dns prius
se dare fortitudinē. & postmodum collo eius hinnitū cir
cūdare asserit? In hinnitu enim vox ꝑdicationis ex
primitur. Ueraus aūt quisq; ꝑdicator ante fortitudi
nē & ꝑ hinnitū accipit quā cū inse ꝑ uicia extinxerit tunc
perudiendis alios aduocē ꝑdicationi uenit. Equus iste habe
fortitudinē. qa aduersa ēstanter tolerat. Habe hinnitū
q adsupna blandiens uocat. Huic eq dns & fortitudinē se &
hinnitū dare testat. q in ꝑdicatore cū & una & sermo cuene
rit. neq quā uirt ꝑfectionis apparebit. Noneni multū ꝑdest. si
sublimis una operatione suffultus sit. sua loquendo nualeat ad
hoc alios excitare qd sentit. Uel qd ꝑdē bene loqndo alios accen
dere. si semetipsū indicat male uiuendo corpuisse. Quia q
in ꝑdicatore necesse ē ut ad pfectionē una q; cueniat. Equo suo
dns & cū actionis fortitudine hinnitū uocis. & cū hinnitu uocis
fortitudinē ministrat actionis. Notandū cur hinnitus q in
tus immitū ꝑgitur ducit. eq collo circūdari ide qsi ꝑgyrū ua
bi extus dicat. q uidelicet ꝑdicationis uox deintus emanat.
ſ ext circūdat. Nā q alios ad bene uiuendū suscitat. eo ad bene
agendū & opa ꝑdicantis ligat. nec extra sermonē actuo transit
nec uoci uita ēradicat. Collo q eq hinnit circūducit. quia
nec ad pūsa opa ꝑdeat. suis uocib; & ita una ꝑdicantis obsidet.
Hinc ē eni qd potent dimicantib; immunere untis dat. unda signa
uirtutū gestant. maiora sēp exercent. & debilitati cum trēre me
tuant. dū in semetipsis ā fortitudini ē pmiū qd ostentant.

Mikroverfilmung WLB - Stuttgart

Stuttgart. LB HB VII 27. f. 122v

Vnde & recte in laude sapientię auditori cuilibet p salo
monē dr. Coronā grārū accipies capitti tuo. & torquem
aureā collo tuo. Sequit. Novevio suscitabis eū quasi
locustas. Locustarū nomine aliquando iudęor ppls. aliq̄n
do conuersa gentilitas. aliquando adulantiū lingua. ali
quando ꝰ per comparationē resurrectio dñica ul pdica
torū utta signatur. Quia enī iudęor pplm locuste exp
mant. utta iohannis signat. de quo scriptum est. Locustas
& mel siluestre edebat. Iohis quippe eū quem ppbetię auc
toritate pronuntiant. etiā specie ciborū clamat. In
semetipso enī designauit dñm quē puenit. Iui nimi
rū in redemptionē nrām uenies. quia infructuose
gentilitatis dulcedinē supstit. mel siluestre edidit. quia
uero iudeorū plebē in suo corpore ex parte cuertit.
in cibo locustas accepit. Ipsos nāq locuste significant.
subito dantes saltus. sed ptim ad terrā cadentes. Saltus
enī dabant cū pceptā dñi se inplere pmitterent. sed
citius ad terrā cadebant. cū p praua opa hęc se audisse
denegarent. Videamus in eis quasi quenda locustarū saltū.
Oma uerba quę locutus est dñs & facimus & audiemus.
Videamus aut quomodo citius ad terrā ruunt. Vtinā mor
tui essemus in egypto. & non in hac uasta solitudine,
tinam peamus. & non inducat nos dñs in tram usta.
Locuste g erant. quia habebant saltū p uocē. & casū p
actionem. Locustarū quoq nomine gentilitas de
signat. salomone attestante qui ait. Florebit amig
dalum. inpinguabitur locusta. dissipabit capparis.

St=Hga. L.B. HB. VII 27

STUTTGART LB HB VII 29 | fol 1

Manasterij Weingartensis. An° 1680
1.

Gregor sup Ezechielem.

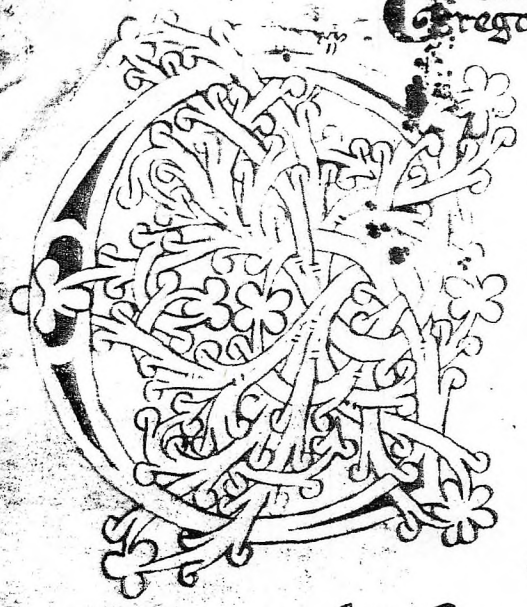
CIO HOC PROPHE
TALI OPERI
belli opacitate licet
imperitus pedetemp
tim legendo transcurre
rem. & insoluū quia ipsa
expositio hystorię exigua
cępit enodatus mysteriis mentē pascere. ueriū
etiā adiecta elatere tā uetēris quā noui testamī
ui testimonia multiplicius satiare. Dū more

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT DER
PHILIPPS-UNIVERSITÄT D-3550 MARBURG
ERNST-VON-HÜLSEN-HAUS · POSTFACH 14 60
TEL. 0 64 21 / 28 36 00 · TELEX 48 23 72 UMRD

ARCHIVNUMMER: 1772382/42

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

Monasterii Weingartensis fm° 10 80
Gregorii sup Ezechielem.
1

UIO HOC PROPHE
TALI OFFRR li
belli opacitate lucē
mperuius pcelletemp
tum legendo transcurre
rem. Cōsolū quia ipsa
expositio hystoriē exigua
cepit enodatius mysteriis mentē pascere. ueriū
cīa adiecta elatere tā uacēris quā noui testam
ti testimonia multiplicius latiare. Dūmore
suo scs gregorius curauit ipsa conexa testimonia
sub triplici uel morali expositione discutere.
placuit ppt legentis cōpendiū. ea sub tribus.
t capitulis. quatinus facile lector sine mora
possit. ea. quę uoluerit pcorporis libelli huī
sententiā inuenire.
bi pmoy sen dns ad thabelē dicē. Nolite ascen
dere. neq; pugnacis. nēmm sum uobiscū.
bi dns ante duodecī annos ętatis suæ in templo
doctor. inter plos sedens. inp̄mogenito bouis.
bi moyses sub allegorię mysterio dicens. Ararab
ie inp̄rcatio nominū chobar fluuii ezechiel

H.B.
VII
29

KÖNIGLICHE HAND= BIBLIOTHEK

H. Spilling, Die datierten Hss. d. Württembg. LB. Stuttgart 1 (1991)

uom hoc prophe
tali orrkrli
belli opacrtatr·lucx
mperrtuf pedetemp
tim legendo tranfeurre
rem·cñfolui·quia ipfa
expofitio hyftorię exigua
cepit enodatif myfteriif mentē paſcere·ueriī
cīā adiecta elatere tā ueteriſ quā noui teſtam
ū teſtimonia multiplicuiſſatiare·Dūmore
ſuo ſcs gregoriuſ curauit ipſa conecta teſtimonia
ſub triplica uel morali expoſitione diſcutere·
placuit ppt legentiſ eōpendiū·ea ſub titulis·
t capitulis·quatinuſ facile lector ſine mora
poſſit·ea·quę uoluerit pcorporis libelli hui
ſententiā inuenire·
bi ppter ſen dñs adiſrahelē dicit·Nolite aſcen
dere·neq; pugnetis·nēmm ſum uobiſcū·
bi dñs ame duodecī annos ętatis ſuę in templo
doctor·inter plos ſedens·inp1mogenito bouis·
bi moyſes ſub allegorię myſterio dicens·Nara
ic imprecatio nominū chobar fluuiū ezechiel

H.B.
VII
29

KÖNIGLICHE HAND= BIBLIOTHEK

HB

enim · e aut̄ sapientia · que nram infirmitatē sup
sit · ut ex sua nos firmitate roborare · ihū xp̄e dn̄e ·
qui uiuit & regnat cū patre in unitate sp̄ūs scī deus · p̄ ·

EXPLIC · XI · INCIPIT · XII ·

FRVATA VERITATE HISTORIAE · DIVINA
eloquia aliquando extempore · aliquando ex
loco causas designant · quas apto sermone nūn
dicant · Extempore dicēm sicut p̄dicante iudeis
dn̄o euangelistā dicit̄ · Hiemps erat · In illa enim

STUTTGART LB HB VII 29 fol 146

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT DER
PHILIPPS-UNIVERSITÄT D-3550 MARBURG
ERNST-VON-HÜLSEN-HAUS · POSTFACH 14 60
TEL. 0 64 21 / 28 36 00 · TELEX 48 23 72 UMRD

ARCHIVNUMMER: LI7 2382/66

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

Stuttgart LB

H. Spilling, Die datierten Hss. d. Württembg. LB. Stuttgt. 1 (1991)

puplicamus qm reatum fuę nequitię cognouit
& sibi in usus ad templu uenit & iustificatus a
templo redit qđ petrus negationis maculas
lacrimis lauit quod latro qui in cruce cogno
uit culpá in ipsa iam morte inuenit ueniam;
De quib adhuc rotis eadem propheta replicat
atq subiungit cum eunt ib ibunt & stantibus
stabant cum & eleuantib aterra pariter eleuabun
tur; & rote sequentes ea quia spūs uitę erat in
rotis. Hęc sicut nostis frēs krimi ex magna
parte iam dicta sunt sed iterata descriptione
narrantur; Nec nos uacat pigeat eadem breui
ter exponendo repetere quę spūs p prophetam
dignatus e replicando narrare. Hoc enim so
lum in his uerbis nouū additur qđ dictū est cū
stantib stabant; Sunt aut quidam qui usq; ad
hoc proficiunt ut terrena quę accepium bene
dispensare nouerint misericordię operibus in
tendant oppressis subueniant. Hi indelicę uadunt
ineo quodse adproximi militarem tendunt cumbis
ergo rotae gradiuntur quia sua fca eloquia doctorū suor
passus meus nunc re disponunt. Et sunt alii qui nisi

HB.

13 VII 29, 69v [Konstanz 1034–1046]

puplicanus qui reatum suę nequitię cognouit
& sibi uisus ad templū uenit & iustificatus a
templo redit · qđ petrus negationis maculas
lacrimis lauit · quod latro qui in cruce cogno
uit culpā in ipsa iam morte inuenit ueniam ;
De quib⁹ adhuc rotis eadem propheta replicat
atq⁹ subiungit · cum eunt ib⁹ ibant cū & stantibus
stabant · & eleuantib⁹ aterra pariter eleuaban
tur ; & rote sequentes ea quia spūs uitę erat in
rotis · Hęc sicut nostis frēs karissimi ex magna
parte · iam dicta sunt sed iterata descriptione
narrantur ; Hęc nos itaq⁹ pigeat eadem breui
ter exponendo repetere · quę spūs p̄ prophetam
dignatus ē replicando narrare · hoc enim so
lum in his uerbis nouū additur · qđ dictū est cū
stantib⁹ stabant ; Sunt aut̄ quidam qui usq⁹ ad
hoc proficiunt · ut terrena quę acceperint bene
dispensare nouerint misericordię operibus in
tendant · oppressis subueniant · Hi in delicę uadunt
uico quod sit ad proximum imitatem tendunt · cumbis
ergo rotae gradiemur · quia sua sca eloquia dicatorū suor
passus meos in ea recte dispono · Et sunt alii qui si

HB)

tione se extollere subiecit · quatinus dū alteri resistit · ab al
tero mens decepta capiatur · Ipsa enim que superius di
ximus uicia plerūq; se alia palliis furtiue subponunt ·
Sic nōnūquā dū nā uincere in nobis mā ipsis conamur ·
Plusquā necesse ē lenitas mentem occupat · ut asperi
tatē peccantib; quā oportē minime ꝑponat · Sepe
uero dū nobis ineē ncauta lenitas displicē · hebus se
in furorē trahit · atq; extra patientiæ limitē animum
captiuū rapit · Quia g ꝑ mixta simul uicia · atq; adu
nata extra mentē uenium · Recte in pdicatoris ore
contra descriptā hierusalem castra ꝑponuntur · Ctqā
aliquando singula hinc inde sensū ferunt · ingyro ari
es ordinantur · Ponit g pdicator aries ingyro ·
Dū caute denuntiat · quā blande luxuria ꝑcutit · quā
aspere inpatientia occidit · Quā laboriose auaritia
accendit & interimit · quā tumide superbia extinguit ·
Ingyro itaq; aries ponere ē pdicando ostendere ·
qui undiq; soleant animā mucrones uitiq; ferire ·
Sequit · Tu tu sume tibi sartagine ferreā · & pones eam
murū ferreū inter te & ciuitatē · quia ferrū fosti
mcallū ē · & in sartagine cybus frigitur · Quid p sar
tagine ferreā · nisi spiritalis zeli fortis fixura signatur ·

Stuttgart. LB

H. Spilling, Die datierten Hss. d. Württemb. LB. Stuttgart. 1 (1991)

tione se exlatere subiciit · quatinus dū alteri resistit · ab al
tero mens decepta capiatur · Ipsa enim quę superius di
ximus uicia plerūq; se alia palliss furtiue subponunt ·
Sic ñ nūquā dū ira uincere in nobis mę ipsis conamur ·
Ille quā necesse ē lenitas mentem occupat · ut aspe ri
tatē peccatib; · quā oportē minime ꝓponat · Sepe
uero dū nobis inē ñ cauta lenitas displicē · hebes se
in furorē trahit · atq; extra patientiæ limitē animum
captiuū rapit · Quia g̊ ꝓ mixta simul uicia · atq; adu
nata extra mentē uenium · Recte inp̄dicatoris ore
contra descriptā hierusalem castra ꝓponuntur · Ctq̄
aliquando singula hinc inde sensū ferunt · ingyro ar
cęs ordinantur · Ponit g̊ p̄dicator arcęs ingyro ·
Dū caute denuntiat · quā blande luxuria ꝓ decepit · quā
aspę inpatientia occidit · Quā laborioſe auaritia
accendit & interimit · quā tumide superbia extinguit ·
Ingyro itaq; arcęs ponere ē p̄dicando ostendere ·
qui undiq; soleant animā mucrones uitiq; ferire ·
Sequit̄ · Tu tu sume tibi sartaginē ferreā · & pones eam
murū ferreū inter te & ciuitatē · quia ferrū fossę
mę allū ē · & in sartagine cybus frigitur · Quid p sar
tagine ferreā nisi spiritalis heli fortis fixura signatur ·

HB

H. Spilling, Die dat. Hss. d. Weltl. LB Stuttg. 1 (1991)

chas malignos spūm̄ sensum. Aqnb. fuere eri
trapeāt. Scire debē qua eripi sua unrune ñ
possit. hoīs necesse ē. ut adiutorū speret. qu
nos ēincarne corrubtibili uuenes. predempto
nis sue mysteriū potest. ēia sup spūs. qui ī me
carne roborare. ihē xpē dñe. qui uiuis. ēregnas
puire. munstare spō sci ds̄ pomū seta seloz. Amē.

Presul eberhardus. xti famulamine tardus.
Hunc tribui libruū. xti genitricis aduti.

fol. 162.

Stuttg. L B. HB VII 29

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur: HB VII 29
Film Nr.:
Aufnahme:

fol. 161v

ganda myſteria · quæ ſequunt̃ · robuſtior inſur
gat · Certi em̃ ſum̃ · quia ꝑſiũ dequo loquimur ·
habem̃ adiutorẽ · Qui uiuit & regnat · cũ patre
unitate ſpẽ ſẽi · dñs pomã ſeta ſeloꝝ · amen ·

INCIPIT OMELIA III ·

Sãa mea animalia · quæ ꝑ ꝓphetiæ ſpm̃ fu
tura p̃uidem̃ · ſubtili narratione deſeri
bunt̃ · cũ dr̃ · Quatuor facies um · & quatuor penn̄æ
um · Quid p facieꝫ · niſi notitia · Quid p pennã · ni
ſi uolatus exprimit̃ · & facieꝫ quippe unuſquiſq;
cognoſcit̃ · & pennas uero maltũ animũ corpora ſub
leuant̃ · ſa[illegible] [illegible]ennae adẽ
templatio[illegible] dõ cognoſcit̃

STUTTGART LB HB VII 29 | fol 25v

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT DER
PHILIPPS-UNIVERSITÄT D-3550 MARBURG
ERNST-VON-HÜLSEN-HAUS · POSTFACH 14 60
TEL. 0 64 21 / 28 36 00 · TELEX 48 23 72 UMRD

ARCHIVNUMMER: LI 2382/48

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

perto ore eius Inueniet staterem .illum sumens
da eis pro me & te. qui rursum cum diceret. quia
omne quod In os Intrat non coinquinat homi
nem. & tunc accedentes discipuli dixerunt.
scis quia pharisei audito hoc uerbo scandali
zati sunt; At ille respondens ait; Omnis plantatio
quã non plantauit pater meus celestis eradicabit
sinite illos ceci sunt duces cecorũ. Ecce magistra
uerunt ne inquorundam cordib, scandalũ gig
neretur & quod nondebuit tributũ dedit. &
rursum qua generari scandalũ inquorundã
cordib, contra ueritatẽ uidit. intuito eos scan
dalo remanere pmisit. Ecquare nob considerandũ
ẽ qua inquantum sine peccato possumꝰ.
uitare proximorũ scandalũ, debemus; Si autẽ
de ueritate scandalũ sumitur melius pmittit
nasci scandalũ quam ueritas relinquatur. Cor
pora ꝙ animalia plena sunt oculis. cum se
hinc inde cauta circũspiciunt; Sed sciendum nobis ẽ qua sepe dũ aliis rebus intendimus. ne in alia neglegamꝰ; Et ubi neglegimus. ibi pcul dubio oculũ nonhabemus. Ham

Stuttgart LB. HB VII 29, f. 64r

ranſ eſt. Sedquia enoch & helia prdicante multi
exeſ quitunc exuudeſ ininfidelitate reman
ſerunt. adcognitionē ueritatiſ redeunt. ſic
deeodē helia dicit. Helias uenit & ipſe reſti
tuet omnia. Quuntriq; pzacharīe duę oliuę. & p
iohannē duo candelabra nominantur. Recte hic
quoq; ſubiungit. Cumautē locutuſ fuero tibi
aperiā oſ tuum & dices adeoſ. Hec dicit dnſ dſ.
Tunc enim udit in extremo oſ ppheę. ac aperitur. cū
inp̄dicatione enoch & helię. uidet ſadfidem redeuntib'.
ppheta ſacri eloqui dexpō fuiſſe cogniſcitur. Sed
quia hęc typice diximuſ. nunc uerba eadem carnali
ter moraliter diſſeramuſ. Quid ē enī quod exit ppheta
ad campum iubetur. niſi quod unuſquiſq; quip̄dicat
ppter eoſ quoſ extra ſe poſitoſ corrigit. atq; a bmiqui
tate compescit. loquendo ad campum exit. ibiq;
gloriā dnī uidet. quia tanto largiuſ doctrinę gra
ciam ſcipit. quanto ſe in labore p̄dicationiſ examore
proximorum tendit. Foraſ ergo exeundo. maiorē
uiſionē ducit. quia inde maiorem cordibuſ
ignorantię cecitatē miniſterio ſuę locutio
niſ illuminat. Vnde eū ſupna gra maiori

Stiftg. LB. HB VII 29, f. 149r

tione se extollere subiecit. quatinus dū alteri resistit. ab al
tero mens decepta capiatur. Ipsa enim que superius di
ximus uicia plerūq; se alia palliis furtiue subponunt.
Sic ñ nūquā dū nā uincere inmobilia ipsis conamur.
Illusquā necesse ē lentas mentem occupat. ut asperi
tatē peccamib;. quā oportē minime ꝓponat. Sepe
uero dū nobis meē incauta lentas displicē. helias se
in furorē trahit. atq; extra patientiæ limitē animum
captiuū rapit. Quia g̊ ꝓ mixta simul uicia. atq; adu
nata ētra mentē uemunt. Recte inp̄dicatoris ore
contra descriptā hierusalem castra ꝓponuntur. Ctq;
aliquando singula hinc inde sensū ferunt. ingyro ari
ēes ordinantur. Ponit g̊ p̄dicator ariēes ingyro.
Dū caute denuntiat. quā blande luxuria ꝓcutit. quā
aspere inpatientia occidit. Quā laboriose auaritia
accendit & interimit. quā tumide superbia extinguit.
Ingyro itaq; ariēes ponere ē p̄dicando ostendere.
qui undiq; soleant animā mucrones uitiq; ferire.
Sequit. Tu tu sume tibi sartaginē ferreā. & pones eam
murū ferreū inter te & ciuitatē. quia ferrū fortē
mēallū ē. & insartagine cybus frigitur. Quid p̄ sar
tagine ferrea nisi spitalis helias fortis figura signatur.

Stuttgart. LB. HB VII 30, f. 1v

ſtagit. tanto inhis que ſunt celeſtia minus uidẽ.
Et proco quod curſus ſuus extra ſe ducitur: ualdẽ ẽ
intus minor; quia ſicut ſcriptũ eſt. Deprimit terre
na habitatio ſenſũ multa cogitantẽ. Que enim
ſuperiora penetrare & iam collecta non ſufficit.
penſare quid agere poterit diuiſa. Scimus omis que
& fluuius q̃ in multis riuis diuidit & cur: a ſuo aluco
ſiccat. Sed tamen adhaec inter hec adeſt ſupna gratia
& ſimentẽ meã cogitationũ mearũ pondera depri
munt. curarum hanc pennę deſideriorũ leuant.
Obſcurum quidẽ ualde ẽ opus quod aggredimur:
ſed ponamus in animo. quia nocturnũ iter agimus.
Reſtat ergo. ut hoc palpando carpamus.

EXPLICIT PROLOGVS.

INCIPIT LIBER PRIMVS.

In vicesimo et quinto anno tran
migrationis nrae. in exordio anni. decima menſis.
Quarto decimo anno poſt quã percuſſa eſt ciuitas.
ipſa hac die facta eſt ſup me manus dni. & addu
xit me illuc; Dicturus myſticam narratio
nem. hiſtoricam premittit. ut figat exempo
re. quod credatur in reuelatione.
Notandum uero quod in exordio. Libri huius.

Stuttg. LB. HB VII 30, fol. 7a
fol. 57

laborauu sustinens. Non autē sustinendo dns
laborat. cuius diuinitatis potentiā. nulla fa
tigatio contingit. sed uerbis humanis loquens.
ipsā suā circa hos patientiā laborē uocat.
Et notandum quod eandem ciuitatem quā
prophēta conspexit. ad austrum uergen
tem uidit. Auster enim uentus. qui a
insci spūs typo poni soleat. hi qui in sacro
eloquio studiosi sunt. recognoscunt. Sic
econtrario paquilonem. sepe diabolus de
signatur: quia ille relaxat in calore. &
iste constringit in frigore. Et ueritas dicit.
Habundabit iniquitas. refrigescet caritas
multorū. Prophēta quoq, de iudea asserit
dicens. Sicut frigidam facit cisterna aquā.
sic frigidam facit malicia mentē. Hinc enī
diabolus prophēta eodem attestante dixisse
phibētur: Sedebo in monte testamenti. in la
teribus aquilonis. Et quia corporē mentis.
sci spūs gratia relaxat. hinc psalmista ait.
Conuerte dnē captiuitatem nr̄am. sic tor
rens in austro. Captiuitas enim nr̄a. que tor-

Stiftsbibliothek St. Gallen. HB VII 30, p. 58v

latitudine iacuit. in altitudine surrexit. Ipsa
enim dei cognitio. que apud illam inspiritalib'
patribus fuit. nota omni hebreorū populo non
fuit. Nam omnipotentem dm̄ scam̄ undelicet
trinitatē cum prophete p̄dicarent. populus ignora
bat. solum decalogum tenebat in lege. fidē
trinitatis nesciens. Mensurantur ergo latitudo limi
nis porte decē cubitis. quia durus ille populus
subtilitatē fidei ignorans. mandatis seruiebat
decalogi. Mensurat̄ur uero longitudo porte tri
decim cubitis. quia p̄testamenti nouum incor
de fidelis populi sup mandata decalogi que
ueritus custodit. cognitio trinitatis creuit. & eo
mandata legis p̄fecit. quo trinitatē ee omnipo
tentē dm̄ credidit. Ubi aliquem rationabi
liter̄ potest. cur istam latitudinē liminis porte
quam superius duerat uno calamo mensura
ri inferius subiungit. qd decē cubitis
mensurat̄. ac deinde subiungit. qd longitu
do porte tredecim cubitis mensuratur.
Unus enim calamus iam sic sepe dictū e. sex
cubitos habet palmis. Decē uero cubiti ia

Stuttgart. L.B. HB VII 30, f. 126r

holocaustum. Cece patientiã nos seruare decreuimus.
Quadhuc iraperturbat. simentem taetus dolor exeru
erat. redeamus ad lacrimas: lauemus holocaustum.
Cecce iam uouimus possessa tribuere. atq; inhoc mun
do humilem locum tenere. dequo adhuc animũ in
opię suspicio deprimit. si despectus pȳrimi aliqua
nos indignatione confundit. Redeamus ad lacrimas.
lauemus holocaustũ. Magnus ẽ enim creatori nro
ad recipiendos fletus humiliũ misericordię sinus.
Vbi enim innumerabilium hominũ flẽtus suscepti s.
ibi locum sibi inuenit; q; sunt & lacrime nrę. Pense
mus quid palium prophetã dicitur. Et erit qui offen
derit ex eis in die illa. quasi dauid. & domus dauid
quasi dñi. sicut angelus dñi in conspectu eius. Haec dies
misericordię, quę nobis de aduentu redemptoris nri pro
missa est. Qui itaq; offenderit. erit quasi dauid. qui pec
cator ad penitentiam redit. Domus autẽ dauid quasi
dñi. quia reuertitur quisq; ad iusticiã. habitatio efficitur
creatoris sui. ut sit sicẽ angelus in conspectu eius. quia
misericordię uiscera quę inse experitur est. adnunti
ando & alius propinat. Hinc & iam paulo post illic di
citur. In die illa erit fons patens domus dauid & ha

b Cece omp̃i dño deuouim̃ castitatẽ nram. & si adhuc immun
da cogitatio mtẽ inq̃nat. redeam̃ ad lacrimas. lauem̃ holo
caustv.

Exposicio Bedi presbi. et ipabol Salomonis. Monastery Weingarten

Ejusdem in libr. Ethic.

Obsequium amicos veritas odium parit
Pares fors

[illegible] ne in longa nimis nec placet illa brevis
Cum media tantum dilexi ludere forma
Graculus esuriens in celum vidit et ivit

Obsequium amicos veritas odium parit Obsequium amicos

Boretanus alanus

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces. Femina nulla bona. et si bona cingitur ulla.
Nescio quo pacto res mala facta bona est. Incrementa dis. vel detrimenta procurat.
Ne in longa nimis. nec placet illa brevis. Cum media tantum dilexi ludere forma.
Graculus esuriens in celum vidit et ivit. Dum pedibus me porro meis nullo subeunte baculo.
Inuidia placare paras. virtute relicta.
Non sibi sed dño. grauis est que serpit egestas.
Cum michi septimos lachesis finierit annos.
Nec motu digneris opus. nec voce iuuare.
Scire volunt secreta dom. atque inde timeri.
Addidera quartum. tribus his ego flebo libris.
Horret capillus ut marinus echinus. aut volucres euntes aper.

KÖNIGLICHE HAND-BIBLIOTHEK
Aus der K. Handbibl. an die K. Landesbibliothek STUTTGART abgetreten 1901

Stc Hyl. LB, HB VII 38, fol. 1r

Stc Hgt. LB. HB VII 38, Spiegel vom

Obee

N Borestanus alanus Caesareus Yeredus
Borestanus alius Perequor Perpaludes. Per arruscos
tumulos Yolare Quisolebat Panno
nicos Nec ullus Aprosinsequentem
Dente Aper Albicanti Possit Notare
Yelocem salluam Sparsit abore Cauda
Vt sol euenire Sed in Cacteger
Luuenta Dies pemptus sua Hoc scrus Est
Inagro

Borestanus Sueta Borestanus alanus Caesareus Veredus Peredus

Peredus

62.

Commentarij Venerab. Bedae in Proverb. _a.
et in Librum Tobiae. — — — — — b.

Sr 48 1. LB

Hyc usq; aug. octaui diesē. q̄ expm̄ scm̄ formā octo b̄ecclesiarū. Prima beatitudo dic̄. Beati pau
peres spū. octaua ita. Beati q̄ persecutionē patiunt. Ad regeneratos pertinet hec sententia. Et q̄ pau
peres sūt hac uita. ppt̄ regnū celor. usq; ad finē uite. psecutores sūt. et accipiant regnū celor.
q̄ laborauerūt hic. Baptizati neophiti. q̄ in sabbato agāt. Ad illud baptizati pertinet q̄ apte p̄cepit
undecim pentes. Cui octaua diesē dom̄ sequens. q̄ solemnē appellare octauas pentecost. Iste ser̄o
quas beat̄ auḡ memorat superius de octauis ferijs regeneratorū hominū. Hoc enī nūm baptisma & capta eo
q̄d sit inter nūm baptisma & capta eo illi primo aq̄ baptismatis. deinde accepit semel p̄fessione xpi spm̄ scm̄. adhuc in terra xpo sistentes. Postremo de celo undecim pentecostes. Hos ū p̄sentialiter spū sanctū. baptizam̄ et p̄positione manus epi
spm̄ scm̄ accipim̄. Imitam̄ xpi mortē et ei in hoc resurrectionē debem̄ esse mundationē nri baptismatis
unde dom̄ cognatos. Hec p̄dam̄ membra capitis. Et secundū hūanitatē p̄mittere de donatione spūs scī in die

Wolverad

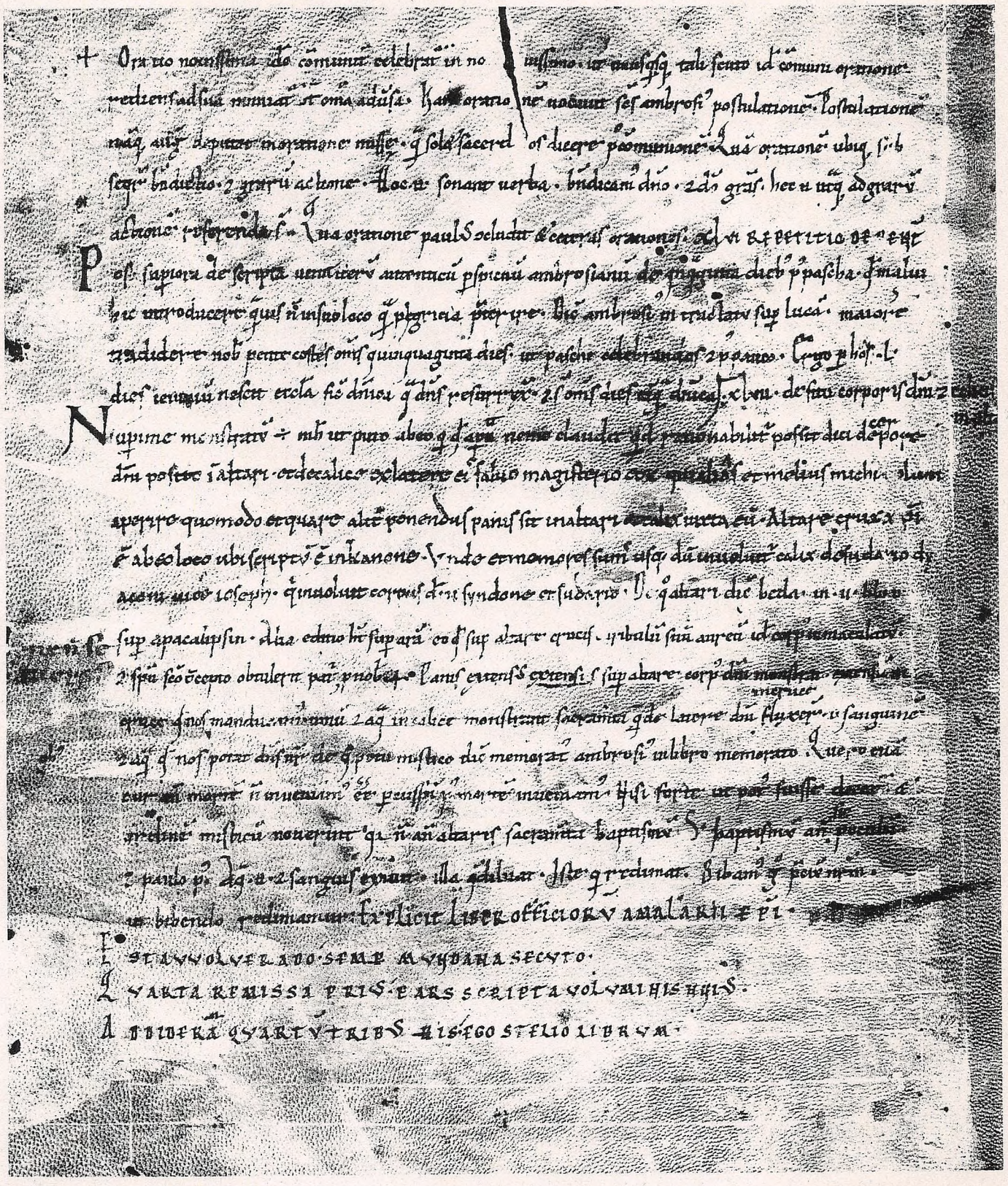
+ Oratio nonissima die communit celebrat in no
uissimo. ut omnes q̄q; tali seruo dei communi oratione
rediens ad sua munia et oma adūsa. Hanc oratio
nē nadam ses ambrosi postulatione. Postulatione
mag; aug̃ deputat mortuorum missē. q̄ sola sacerd
os dicere p̄ communione. Qua oratione ubiq; sub
seqū benedictio. 2 grām actionis. Hoc et sonant uerba. benedicam dño. 2 do gras. hec ut ita; de gratiarū
actione. p̄sequenda sit. Qua oratione paulus declarat cetera orationis. Ad ut repetitio de eqt̄
ost. sapiens de scripta uenit ecclā. mentionem p̄sentem ambrosianū de quinquagesima die p̄ pascha. q̄ malui
hic introducere quā in suo loco q̄ plegeria p̄terijt. Hic ambrosi in tractatu sup lucā. maiore
tradidere nob̄ patres costes omīs quinquagesima dies in pascha celebrauerūt. 2 p̄ annos. Ergo p hos. l.
dies terminū nescit ecclā fides dñica q̄ dies p̄sumpsit. 2 omīs dies ei dñicus. Ad hoc de sancto corporis dñi 2 sanguinis
Nuptime ministrauit. nūl ut puto abeo q̄ d̄ aut̄ nemo claudat. Ad ratio habuit posset dici de pane
dñi posse in altari ecclesiarū declarare ei sacro magisterio cor quibus. et melius michi dunt
taxat̄ quomodo exquisite aliter ponendus panis sit in altari. Ecclesiastica ita ei. Altare crucis. ei
ē abeo loco ubi scripsi ē in canone. Unde ex mos est usq; dū inuoluat calix. deinde ipo di
acon̄ uice ioseph. q̄ inuoluit corpus dñi in sindone et sudario. Sic q̄ altari dic̄ beda in ii libro
sup apocalypsin. dūa ecclia hic sup altā. cor q̄ sup altare cruc. q̄ baltei sūt aurei. id corpora sanctorum
2 spūs sco ocepto obaulerit pan̄ p̄nobis. Panis ergo ecclesiasticus corpus sup altare. corpus dñi mundissimum. carnem
carnem q̄ nos manducam̄ mundissimā. 2 aq̄ in calice monstratur sacramentū q̄d de latere dñi fluxerit. et sanguine
2 aq̄ q̄ nos potam̄ dñi nri. de q̄ potu mistico dic̄ memorat ambrosi in libro memorato. Que ergo ecclā
carnem mortē in inuentam̄ et peussit. mortē inuentam̄ ipsi forte ut pot fuisse dicere. Et
ordine mysteriū nouerunt q̄ in altaris sacramenta baptismi. Et baptismo an̄ peccatis
et passio p̄. dq; et sanguis exiuit. illa celebrat. Iste q̄ redimat. Sibam q̄ potu nri.
in beneficio redemptionis. Explicit liber officiorum amalarii epi.

HB VII 43

1 Stauolveltado semp mvndana secvto.
2 Sancta remissa peris. Pars secreta volvmvs hvis.
1 Tibera quartvtribvs his ego stelio librvm.

qd sit inē nrm
baptis. ac aptor

quas peat ang memor superu actau feria xpe generatiohm. Hoc ut nr̄m baptisma ac apto qd illu primo aq̄ baptizat. dehinc accepēr semel pfectiōne xpi spm sem. adhuc uter raxpo sisten te. Postremo decolo unde penē costes. Hos a pse ep̄o simul baptizam̄ et pimpositiōne manū epi spm sem accapim̄. Imitan do xpi mortē et ei mōrtē resurrectione. debem̄ esumacionē nr̄i baptismatis unde dom̄ cognare. Hepeadā mēbra cap̄. Et sēdm mōdū pmanere etc donacionē spūs sancti ad die

Ora tio nouissima ido cōmunit celebrat in no
missemo. ut mane sq̄ tali semo id cōmuni oratione
redient ad sua nunciat et oma ad usa. Ham oratio
ne nacuit ses ambrosi postulatione. Postulatione
mag, aliq̄ deputat in oratione misse. q̄ sola sacerd
os dicere pō communione. Qua oratione ubiq, sub
secq̄ bndictio. 2 gratiarū actione. Hoc ut sonant uerba. bndicam dño. 2do gras. here ut utq̄ adgratiā
actione pferenda s. Qua oratione paul scindit ceteras orationes. Ad ut repetitio de eut
os. sapiora de scripta uenerer. Antiquū pspicaū ambrosianū de quinquagesima dieb p̄ pascha. f malui
hic introducere. quas in suo loco q̄ plegeria pcepit re. Dic ambrosi in tractatu sup luca. maiore
tradidere nob patres costes omis quinquagesima dies. in pasche celebrandas. 2 p annos. Ergo p hos. l.
dies iemiū nescit ecclia fide dnica q̄ ans presumpsit. 2 omis dies q̄ dnicas. celebrat. de suo corpore dnz
Nuptime me rogauit ✠ mih ut puto abeo q̄ dixit nemo claudat. Qd rationabiliter posset dici de pce
dnz posset i altari ordecalice celebrare ei salua magisterio ecclie quidam et medius michi uisus
aperire quomodo ergo quasi alte ponendus panis sit in altari ecclie tecta ei. Altare ergo ara
est abeo loco ubi scripte in canone. Iubeto ermomo pesentari usq̄ dū uiuebat calix de sua do
mo. Ad hoc uasculū. quo uolebat eos de sua syndone ex sudario. Ut q̄dam dic beda. in u libro
sup apocalypsin. dicit edmo hr̄ sup altare ego sup altare erucis. i tabulis suis aureis. id corpa mundissima.
2 spūa seo ecclie obtulerit pcia p nobis. Panis ergo ex ceteris. sup altare. corp dni monstrat. quod in
eruce. q̄ nos mandatis suis. 2 q̄ in calice nouissime sacramenti. de latere dni fluxerit. i sanguine
2 q̄ nos potat dicit. de q̄ potu mistico dic memorat ambrosi in libro memorato. Quippe cui
cum ad mortē in uictimam ex passionis mortē uictoriam. Hisi forte ut per fusse dicat. ex
predicte mistice nouerint. q̄ in ara altaris sacramenti baptismi. Et baptismi ara. de
2 pauli pr. deq. e. 2 sanguis eius. Illa celebrat. Iste q̄ recipiat. Bibam q̄ pro nr̄a.
in bibiculo. redimamur. Explicit liber officiorū amalarii epi.

Stilvolvellado seme mvdiana secvto.
Varia remissi pris ears scripta volvalhis hiis.
Libera quarivtribvs his ego stelio librvm.

Stellg. LB.

Spilling, Die datierten Hss. d. Württ. LB Stuttg. 1

q̄n nulle intrepa uersar̄. or ia p̄ ascensionē suā n̄ dedignat̄ ē se paulo apto
monstrare intrēplo hierosolimis q̄ erat interra. Dn̄i ē tra & plenitudo ei. Omnis
terra in sua adoratione sistens benedic dn̄o. Sola nr̄a uoluntas fac̄ uas suū pollutū ad
suscipiendū dn̄m. Haec ꝓpter dico. ut si forte me ignorante. aut n̄ ostendente exierit
de ore meo ex corpore dn̄i n̄ me putes alienū a religione x̄piana quasi exemptū habeā
corp̄ dn̄i mei aut ipsū illuc durgat̄ q̄ n̄ uoluit. seu n̄ uult uenire. Et corpus anima
nr̄a unum. Dicente eo dē dn̄o. Nisi manducaueritis carnē filii hominis & biberitis ei
sanguinē n̄ habebitis uitā in uob. Sicut ipsū corpus uita nob ē. nec aufert
ꝓpt̄ nr̄am separationē ubicunq; fuerit q̄d ex se habet. et nob ex se tri
buit. Fili mi. dic pr̄bis tuis ut cauean̄ ne unū uerbum cibi q̄ dn̄i locutus ē in eu
angelio excedat de corde eor. Cū ē ipse nob uita ē sic panis oscit̄. Duc dn̄i in euangelio.
Verba q̄ ego locut̄ sū uob. spūs & uita. Et p̄ceptū ē in ulege. Si aliq̄ remanserit de agno.
ut igne cōbustā illud. Ille agn̄ x̄pi carnē ꝓfigurabat. reliq̄ q̄ igni cōburi iubebant. myste
ria & dulcedines q̄ capi n̄ possunt. queq; dn̄i ꝓcepto igne carnalis assumēda ē celesti ob
latione. Illud ē igni carnalis oīa cōmēdo mea ut & illo uita assumant̄. & bona affectio
assumant̄. Ita ū suptū corp̄ dn̄i bona intentione. n̄ ē in dubitandū ut ū inuisibiliter
assumaīt̄ in celū aut reseruet̄ incorpore nr̄o usq; in diem sepulture nr̄e. aut exhalet̄
in aura. aut egrit̄ de corpore cū sanguine. aut p os emittat̄. Dicente dn̄o. Omē q̄ intrat
in os in uentrē uadit & secessū emittit. Hoc solū cauendū ē ne inde corde sumā illud.
& ne cōtemptu habeat̄. s discernat̄ saluberrime a cōmunib cibis. De alio ū redarguisti
patrē n̄ in respondeo ꝓpa. Forte dederit dn̄s ut te aliquando aliq̄n adhuc inde
& loquar de eo ore ad os. Interim dico da fili q̄ n̄ cernitis patri tuo ut gilianū
illud. Et frigide opuerit fugere hic lamie anguis anguis in herba. Et ꝓcipit in canonib
ut oīs ingredientes aecclam cōmunicent. Si ū cōmunicare cōperit re ancho
ra mali sui fixisse in pelago & n̄ in portu Fixit illa in germadio massiliensi epō.
ortor. ut portū figat illā in portu tutissimo augustino scilicet & restituto primus

ruit. ducant causā. q̄ n̄ cōmunicent. & si racionabil̄ crimen inducat̄ illis. sin aut excōmunicent.

uite dilectionis est q̃ iungit opa duor. frm simul. Psalmi dd opa referunt. Antipha ad illã dilectionẽ q̃ uñ q̃q; fri suo porrigit suũ op̃. Ysti gra. uñ legit & dicit insũla doctrinã. Alt seminat in agro Xpi fruct̃. doctor seminans porrigit doctrinã sacre lectionis panẽ. Duo chori alternãt antipha. Cũ n̄ potest min̄ esse cantus qui uterq; parte antiphonas leuat. Hos duos coros designauit penne animaliũ inuicẽ polygecto. q̃ ubicunq; hechel in figura aduenit. Vni & nouo testamẽto. cuncta duarũ pennarũ Antipha ẽ q̃ uicẽ tenet cantus. Vñ gregoriꝰ scribit monet ut sup eundẽ hechechiele. Ita dũ illecebrũ p̃dicationis exhibet. & lumine ueritatis excedere meo ignorantie tenebras expellit. dũ q̃ illi ego q̃ forte asse amundi huius obsumũ solatiũ mee defensionis impio. atq; hunc deuolentes manib; euello. uicissi penas nob̃ ritas tendim̃ ut nos affectu & opere uicaria exhibeo qd accepim̃ tangam̃. Ysn bene p̃m pastor amonet dices. Omnia finis adp̃pinquabit. Estote ergo prudentes & uigilate in orationib; ante oĩa mutuã inuicẽ charitatẽ habentes. qa caritas operit multitudine peccatoꝝ. Post hoc sequit lectio a pastore plata. Ipsa ẽ lect̃ q̃ pastor delectabilis domesticius sollicitet ad ministeriũ. Iudicii ole responsoꝝ cantare ap̃ quoda p̃ lectionẽ uespertinale q̃ canenti inaliq; antiphonarius. si ap̃ n̄ nullos modo ac ponere oms. Post lectionẽ sequit̃ cũ dicit uersus. sepe eni reuolui ap̃ me. si decantari oportet responsi p̃ lectionẽ uespertinale. Quare n̄ simili m̃ decantet̃ p̃ lectionẽ matutinale. In hac reuolutione cogitationis occurrit mihi ut sic ẽ. min̄ hacharie excludit responsi p̃ matutinale lectionẽ. Ita excludat ẽ. minus sce marie p̃ uespertinale lectionẽ. De uersu hic soleret dicendũ. si. q̃a nos inchoam̃ hec officia septuagesima. non possum̃ hic referre aliq̃d de uersu que solem̃ dicere in uespertinali offitio. Nunc qua dicam aliq̃ de alleluia qd cantat̃ in septuag. In eode uespere & in nocte sequenti aut p̃ oĩa officia cantus cuiusq; loci agim̃ de alt quando illud

more pennarũ animaliũ. nos adinuicẽ erectionis ex tendere aut ibi.

ad uesperũ cantare responsoriũ. ubi debeat sibi associari.

Stuttgart. LB. HB VII 43. f. 160a

Stuttgart. LB. HB VII 58, f. 27v

uocatus ē. quia futurū, pfecto erat.
ut ille ibi pmateriā carnis appareret.
qui electos mentes in terna faciet̄e
reficeret; qui non in parentum domo
sed in uia nascit. ut pfecto ostenderet.
quia p humanitat̄e quā assumpserat.
quasi in alieno nascebat̄. Alienum
uidelicet n̄ sedm potestat̄e dico.
s sedm naturā; Nam de potestate
ei scriptū ē; In ppria uenit. In natura
& eni sua. ante tempora natus ē. in nrā uenit
extempe. Quia ergo eternus p manens
temporalis apparuit. alienū ē ubi
descendit; Et quia p ppheta dr. om̄s
caro fenū. factus homo. fenū nrm
uertit in frumentū. qui de se
meipso ait. Nisi granū frumenti
cadens in terrā mortuū fuerit.
ipsū solū manet; Unde & natus.

Stuttgart. LB. HB VII 58. f. 177r

nrā p̄ cordia uisitare dn̄s nos cęlestib; instruere
disciplinis & quicquid in nobis sordidū repperierit
ꝑpiā emundare dignetur: Qui uiuit & regnat
cū patre in unitate sps sci ds p omnia secula seculoꝝ; Amen; MAR

IN ILLO TEMPORE SCDM MARCUM

Exiens hinc de finib; tyri uenit ꝑ sidonē ad
mare galileę in medios fines decapoleos: Et r̄
SOMET. ILLE EIDEM DICENDA IN XL

SURDUS, ET MUTUS QUEM MIRABILITER
curatū ad nō modo cū euuangeliū lege
retur audituꝝ genus designat humanū in
his qui aberrore diabolicę deceptionis diuina
gratia merentur liberari. Obsurduit namq
homo abaudiendo uitę uerbo. post quā mor
tifera serpentis uerba contra dn̄m tumidus
audiuit. Mutus alaude conditoris effectus
est. exquo cū seductore conloquiū habere
ꝑsumpsit. Et merito clausit aures abaudi
enda int̄ angelos laude creatoris. quas ad

Traiano autē uiginti annus. minus sex mensib; principatu perfuncto. Traian ceciderat
helius adrianus. inscepta succedit; huic. quadratus oratione splen adrian suffrē
didissima apologeticū librum. pro nrā religione conscriptū. et ua
ledissimus cōmunitū assertionib; optulit; Quō quidē maligni
quidam homines. sub eo dē principe. nrōs infestabantur. Incessere; qui
liber hodieq; seruatur; et apud nos. et apud multos & fratres nros;
& quo uolumine. Indicium magni cuius dā uiri. et mens ac fides apos ℣ quadratꝰ
tolice. eius uidelicet qui conscripserit. colligunt; Idem igitur lieq; mens ꝰ
ipse fuę antiquitatis specimenta libus & primitiuerbis; Noster au
tē saluatoris. Inquit opera semp aderant. uiua et uera. In his qui
sanati fuerant. et In his qui mortui & excitati sunt; Non enim
uisi sunt tantūmodo. uel resurgere. uel sanari. sed ipp et uno abho ℣ adno ꝓsus
minibus uidebantur. non tantū saluatore ꝑsente. Sed et post o dnm duxisse.
discessum eius multis tēporibus. tam aliquanti. qui ab eo uel cu
rati. uel resuscitati sunt. et ad nrā usq; tēpora p duraurunt;
Et de hoc quidē satis dictū; sed et ari stides. uir fidelis. & pietate nrā
religionis imbutus. quadrato simile uolumen. ad adrianū pfi
dei nrāe ratione conscripsit. Cuius et hūc nunc scripta seruantur;
IIII Tertio autē eius dē principatus anno. alexander epūs rome urbis. Alexandꝛ aut
sacerdotiū simul ac cura finiuit. decennio & pleto; huic. subroga uente subꝛ
tus est xp̄s tus. sed et alexandrię. eo dē tempore defuncto primo. nus

Stuttgart L.B. HB. VII 64, f. 83v

St. Hgl. LB. HB XIV 3, f. 4v

uscipe romuleos pastor uenerande triuphos
gregorii sci. suscipe gesta tui.
ui nituit factus scripusq; beatis uerbis
tubar auricomi solis in orbe clitit.
orma decus speculū tibi sit uita ut placuum
cupis eternū ferre sacerdotium.
am qui non huius sequitur uestigia psul
nte dm̄ presul non erit ille pecus timmo
nc psalmista canit homine similare caballis.
gnauu stultus qui sub honore perit.
octurnū decim⁹ sco cantuq; diurnū.
arminib, claru concinimusq; uirum.
ed de uice scriptor seruans cola commata puncto
etia mendosu pagina seruc opis.
uere me libuit uariabilis ordine campi.
ost qua prosa fugit musa uocosa redit.
aec mihi tutribuis doctor preciosa gregori
ribona das famulis simala nulla tuis.
estus coepi nuchs tua munia dixi.

AbC. 143a

Stuttg. LB. HB XIV 3, f. 8r

REGORI VS·QENE RE·RO MANVS·

arte philoſophꝰ. gordiani viri clariſſimi & beatę ſiluię filiuſ. p̄ fuit annuſ tredecī. menſib, ſex. dieb, decē. Temporib, tyberii. mauricii. et phocę auguſtoꝝ. Iſte ſenatoria ſtirpe pgeni tꝰ. tā nobiliſſimā quā cīa regio liſſimā genea logia oriꝝ. Ita vt quartꝰ felix ſedis apoſtolicę pontifex. vir magnę inxp̄i eccleſia reuerentię qui baſilica ſcoꝝ coſme & damiani martyrū ̄ iuxta templū romuli ſic hac tem̄ cernit. uenuſtiſſime fabricauit ei' atiuſ fuerit. Et be ata virgo tharſilla. quę moritura p̄miſſionis ce leſtis audiuit armonia ̄ & xp̄m ad ſe recipien

romanę ſedi

lv. Qñ obrem postulatas reliquias imperatrici ñ dederit. Et p reliquias brandeū conferebat.

lvi. Quod usq; ad illa tempora romanus pontifex

lvii. Quantis miraculis uestes scī iohannis claruerint.

lviii. Quo sit deīsoem uestib; sentiendū.

lviiii Quod gregorius pestē unuersalis nominis. ato tius ecclē unuersitate repppulerit.

Explicīunt capitula libri tercii;

Incipit liber tercius;

.1. Talibus uenerabilis papa gregorius. commissā sibi diuinit ecclam studius effica cit gubernabat. Iam ligures. uenetos hi beros. aliosq; acīsimate. sub libello confessos calcedonensē synodū uenerari compellens. ad unitatē scē ecclē reuocarat. Iam barba ricinos. sardos & campanie rusticos. tam p

Stuttg. LB. HB XIV 3, f. 96v

ñ uideat' immerit' sostiri. Et quidē credo
qd trauanū pr̄bm. maxima parī eligat.
qui ut dicit' bone mentis ē. sed quantū
suspicor. adregendū locū illū. idone
us non est. Tam simelior inueniri ñ
valē. & ipse nullis criminib' tenet'ur
inuolut'. & descendi adeū. cogente
nimia necessitate potest. Si tāū mea uo
luntas adhanc electionē quer̄it'. tibi
secr̄e indico qd uolo. quia nullus
mihi ineadē eccl̄a. post domnū maxi
mianū tam dign' uidet'ur. quam
iohannes archi diacon' catinensis eccl̄ę;
qui si fieri potest ut eligat'. credo quod
apta valde p̄sona inueniat'. Sed ipse
quoq' prius decriminib' quę impedire
possunt. ate secrecius inquirendus est.
A quib' si liber inuent' fuerit. & digni ur̄ę
potest. Qd si factū fuerit. & ea fr̄ & co
ep̄s nr̄ leo ei cessionē facere debebit. vt

Stadtbibl. LB.
HB XIV 3, f. 113r

impleas· & lic& actua hoste imminente
depulsus sis· alia q; a pastore uacat
debeas ecclam gubnare· Ita tam· ut sicut
tate illa hostib; libera effici· & dno pregen
te ad priore statu contingente reuocari·
in ea inqua prius ordinatus es ecclam re
uertaris· Si aut p dicta ciuitas· continua
captiuitatis calamitate p mit· in hac in
qua a nob incardinat' es· debeas ecclia p
manere;

Sed& ex pulsos epos· quos ta cito grego XVII.
rius t incardinare n potuerat· t quos re
ditu ad sedes ppias contingere posse spe
rabat alius epis qui tunc uidelic& in lo
cis suis degebant· In tim psustentatione
ac stipendiis p sentis uite iungebat· gene
raliter dicens· frib& & co epos nros· quos & cap
tiuitatis· diuersarum; necessitatu angustie
comprimunt· studeat& c solandos c uiuan
dos; uob cu in ecclesiasticis sustentationib;

St. Hgst. LB. HB XIV 3, f. 119r

rel. Quia quanto mostri uicinior effecerit
tanto) fori sollicitior atq; timidior debes. Et
qui de pene sententia inter fuerat iaculan
da. Sed qua simplicitate tua cū senectute
noiam interim tacem.

Exemplo gregorii nolite pcipere ee iec ōmunicationis sententia

XXXIIII

p. n.

O mis omnino pontifices electione libra gen
tiliū gregorius inhibebat. Quappī desidero
galliarū epō. palliū postulanti. scribit in
quens. Cū multa bona nob deuris fuissent
studiis nuntiata. tta cordi nro ē natalicia.
ut negare ea que fraternitas ura ē credenda
deposcerat. minime putarem. Sed post hoc
puenit adnos. qđ sine uerecundia memora
re n possum. fraternitatē tuā gramatica. qui
busdā exponere; quā rē tta moleste sucepi
mus. ac sum uehementius aspernati. ut ea que

Propter ecclesiasticos ne frequentem pa ganos libros.

priuś dicta fuerant. ingemuū d' tristiciam
uestre emuś. quia inuno se ore. cū ouiś lau
dibus xpi laudes n capiunt. Et quā grauę
nefandūq; sit epis. qđ nec laico religioso con

Stiftsb. L.B. HB XIV 3. f. 129v

qui non manducat · manducantē ñ uu
dicat · oñinino existimo incongruū fu
isse · quia neq; ego ñ comedo · neq; ob hoc
apaulo dictū ē · ut membra xpi quę in
eius corpore · idest in ecclesia in uicē sibi
caritatis compagi conera sunt · nullā de
se ullomodo curā gerant · Sed si neq; ego ad
te · neq; tu aliquid ptineres ad me · ut te
tacere compelleres · ut eū ñ reprehenderē ·
qui emendari non possēt · Haec ergo sen
tentia ppter eos solūmodo dicta ē · qui
illos iudicare student · quorū cura sibi
cōmissa ñ est · At postquā nos auctore
dño unū sumus · si uobis ea quę corrigen
da sunt tacemus · ualde delinquimus ·
Nemiñē sane pontificū aparrochia .x.x.v.vi.
sua · saltum parumper absq; inexcusabili
prius necessitate · discedere gregorius p
mittebat · Quos numerū incausis mundi
alibus occupari · uehementissime phibebat ·
Unde romano defensori · scribit dicens ·

Stiftg. LB. HB XIV 3, f. 132a

tituloſ ponendo, ut ſiuelim acta eiuſ ſingula
que ad me p̄ uenerunt dicere magno uolumi
ne hanc ēplere nonpoſſē. Que oīa ſereniſ
ſima domina ſolerter aſpiciat. & obreſſorū
gemitus compeſcat; & POSTPAC A. Que enī
mentes qualia uiſcera parentū ēe poſſt. p̄
pendere. quando filioſ ſuoſ diſtrahunt ne
torqueantur. Qualiter aut̄ miſeranduſ ſit
filiuſ aliorum hoc bene ſciunt. qui habent
ꝓpriosſ. Vnde mihi hec breuit̄ ſuggeſſi
ſe ſufficiat. ne ſiea que in his partib' agun
tur. pietaſ uſtra ñ cognoſceret. me apud
diſtrictū uidicē ſilentii mei culpa multa
rē. Porro mauritio tunc auariſſi
mo ſi mulq; rapaciſſimo principi ſug
geſtionib' inimicoꝝ ſuorū funeſtiſſimā le
gē ferenti. ut nullus militum q̄ uidelicē
in manuſ ſignatuſ fuiſſē. ē uerū licere.
in cetera ſic reſponſit. Ad hoc poteſtaſ ſu
p̄ omſ homineſ pietati dominoꝝ meoꝝ cē

Hic inſerendū ē capit. Hinc ē. qd anna inuenit.

StuttgA. LB. HB XIV 3, f. 149v

anas expensas faciat. & inhac ita urbe
incausis talib⁹ eorū sacellarius ego sum. Et
tamen hec ecclesia que uno eodemq; tēpore.
clericas. monasterias. pauperib⁹. populoq;
insup langobardis tam multa indesinen
ter expendit. Ecce adhuc excommū ec
clesiarū. afflictione p̄mitur. que de uns
hominis supbia multi gemunt. sed dice
re nil presumunt. A uaritissimo quoq;
principi. ggs uoce libera ītra dic. Post alia
quā scribens. Ecce claues regni celestis
haut dubiū quin petrus acceptā potestas
ei ligandi & soluendi tribuit cura eccle
sie sue ecte & principatus committitur. &
tamen uniuersalis apls nuncupatur. Et
uir scissimus consacerdos mis iohs. uocari
uniuersalis epūs conatur. Exclamare
cōpellor accidere. O tempora. o mores. ec
ce cuncta ineurope partib⁹ barbarorum
uri sunt tradita. destructe urbes. euer

Stuttgart. LB.
HB XIV 3, f. 153v

qui positi fuerant ut ducatū p̄ be
rem humiliatus. Sed hac inre etiam
si nra lingua minime contradicat.
illius uirtus extra elationē erigit. qui
supbię uitio p̄semetipsum specialit ad
uersatur. Et infra. c̄siderare uos cue
nit. nequa radix amaritudinis sursū
germinans impediat. et p̄plam coin
quinentur multi. Quod tam si nos
c̄siderare neglegimus. extra elationis
tantę tumorē. uidua supna uigi
labunt. Ite eidem inalia epla p̄ mul
ta. Sed etiam nunc dico. aut easdem
p̄sonas uidelicet iobm calcidonensem.
et athanasiū usurię. prbos in suis ordi
nibus suscipe. eisq quietem p̄be. aut
si hoc forasse nolueris. omi altercatio
ne p̄posita de ea causa flamma maio
rū. aut canonū. terminos custodi. Si
uero neutrū feceris. nos quidē rixā in

Stuttgart. L.B.
HB XIV 3, f. 157v

ingrecam linguam conuertit.

lxxvi. Quod ciuibus suis peretinibus p̄
mam & ultimam Ezechielis prophe
tae partes. peromelias uiginti & du
as tractauerit.

lxxvii. Quam humilia ipse de suis tracta
tibus senserit. quae apostemis docto
ribus facetissima praedicantur.

lxxviii. Quod libros suos in comparatione
augustini tractatuum. furfures no
minans. quousq; uixit. legi uetuerit.

lxxviii. Quanta consideratione. cotidie
infirmitatem sui cordis cognouerit.

lxxx. Quod corpus eius a gregorio q̄r
to papa translatum sit. & de anti
quitate ipsius. mediocritate. ac
regulari specialitate.

lxxxi. Quod greca nesciens. falsos trac
tatus. suo nomine titulatos inue
nerit.

Stuttgart. LB. HB XIV 3. f. 170v

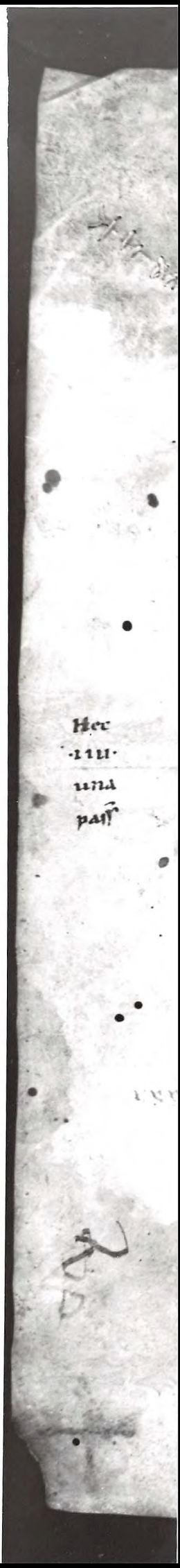
ꝑtione colloquiū haberet dixit, ꝓhunc
regē cuncta ista destruet ut iā amplius n̄
inhabitetur. Cui ut dī respondit. Rom
agentib⁹ us n̄ ne terminabitur: sed tempestati
bus. coruscis et turbinibus acterre motu
fatigata. marcescet insemetipsa. Cuius ꝑphe
tie mysteria nob iā facta s̄. luce clariora.
Q ui inhac urbe dissoluta moenia. euersas do
mos. destructas ecclesias turbine cernimus.
cuncq; edificia longo senio lassata. quia ru
ina crebrescentib⁹ ꝑsternantur uidemus. hē
inepta iohannī epō rauennati postaliqua.
S iq̄modo ē aliquando locꝰ opanendi. agat
apud erarchū fraternitas ua. ut pacē cū arsol
fo. si aliq̄d parū possumus faciam⁹. quia mi
les deroma na urbe cultus ē. sic ipse dixit.
T heodosiaci uero qui hic remanserūt erogati
uum n̄ accipientes. ut ad muroꝝ quidē
custodiā se accōmodant. Et destructa abom
nibus cunctas. si pacē n̄ habet. q̄modo subsistat.
Tantus cultarū tumultibus ꝓanimꝝ L.xvii

Stiftsbibl. LB. HB XIV 3, f. 243r

Passio s. Aplor. Petri & Pauli
Passio s. Thome apli.
Passio s. Andree apli.
Passio s. Iacobi apli frīs s. Iohis.
Relatio de sco Iohanne evangē.
Passio s. Iacobi frīs dñi.
Passio s. Philippi apli.
Passio s. Bartholomei apli.
Passio s. Mathei apli & ēv̄
Passio s. Aplor. Symonis & Iude.
Passio s. Marci evangeliste.
Passio s. Victoris martyris.
Passio s. Vite Modesti & Crescentie.
Passio s. Protasii & Gervasii m.
Passio s. Naboris & Felicis m.
Passio s. Apollinaris epī & m.
Passio s. Nazarii & Celsi mart.
Passio s. Poloronii epī Abbatis Lemovicen.
Passio s. Sixti pp. Felicissimi & Agapiti.
Passio s. Laurentii diac & m.
Passio s. Ypoliti & sociorū ei.
Passio s. Donati epī & m.
Passio s. Genesii m.
Passio s. Alexandri m
Vita s. Augustini epī.
Passio s. Cypriani epī & m.
Passio s. Eufemie uirg & m.
Passio s. Mauricii & sociorū ei.
Passio s. Cosme & Damiani m.
Passio s. Fidelis m.
Passio s. Tecle virginis.
Passio s. Pelagie virg & m.
Passio s. Cecilie uirg & m.
Passio s. Margarete v. & m.
Passio s. Agnetis uirg & m.
Passio s. Agathe v. & m.
Passio s. Iuliane v. & m.

Passio s. Yrenei m. patris Gervasii & Pr.
Passio s. Pancratii mart.
Passio s. Felicis & Fortunati m.
Vita s. Dionisii epī Mediol.
Passio s. Theodori m.
Passio s. Sisinnii Martyrii & Alexandri m.
Passio s. Septē frūm machabeor.
Passio s. Cantianor ū.
Passio s. Iuliani mart.
Passio s. Quirici & Iulitte.
Vita s. Martini epī.
Passio s. Romani m.
Vita s. Ambrosii epī.
Vita s. Iulii cōfessoris.
Vita s. Benedicti abbis.
Passio s. Clementis pp & m.
Inventio sē Crucis.
Passio s. Xpine virg & m.

Stuttgart. L.B. HB XIV 14, f. 1v

St-Hgl. LB
HB XIV 14
f. 1v

XXXVIIII

Temporib. diocletiani & maximiani imperatorū quos tussu pessimo sanctos xpianos ut dus turificarent in cunctate frigie quidā nobili gnīe orti. cledonius & uxor eius nōe quiriada. filiumq; unicū filiū nōe pancratiū. Cui matre sua dicta quiriada mortua. pater ei' cōmendauit germano suo nōe d.

Temporib. illius immanis pse cutio fuit xpianis: ut turificarent subdioclitiano & maximiano celeratissimis imperatoribus;

Factū est in cunctate frigia post mortem cledonis: & coniugis eius quiriadis: nobili genere orti: quorū filius erat pancratius; Et ut superius diximus cum unicus esset parentibus pancratius: cōmendauit eum pater post obitum matris sue germano suo nomine dionisio: adiurans eū suum germanū p dīm omnipotentem: & magnā uirtutem eius: & omniū deorum: ut omne patrimoniū: siue ibi: siue in urbe roma: quicquid deficul tatibus possidere uidebatur: p̄ morte ei filio sorua ps.

ut nulla detestabili cupiditate: inuasor uideretur suo nepoti;

Sed ut dignus frater patris: & in omnib. pissimū pancratio illi se dignū ostendisset: Ut merito frater carissimus: ita pancratium coepit amare: & diligere; Et factum est triennium temporis:

usq; impresentē diem. Valeria aū coniux eius: dum uellet corpus sci uitalis auferre: xpianis prohibita: & inuisionibus sepe admonita: ne sēm corpus a malo homine bene posito uiolaret; Ipsa aū cum reuerteretur ad urbē mediolanensium: idolatria siluano: sacrificantes incurrit; Qui eā eam deponentes de nemario: hortarentur secū epulari: & illa diceret xpiana sum: non mihi licet deesiluani uri sacrificia manducare: tanta enim eede mactauerunt: ut uix semi uiuā eam sui homines: ad mediolanensem urbem p̄ducerent: ita ut in triduo: migraret ad xpm;

Passus ē aū sēr uitalis: in cunctate rauennatium: sub paulino consulari: quarto kalendarū maiarum; Regnante dño nro ihū xpo: cui est honor & gloria in sēcula sēculorum ām;

IIII. idus maias passio beatissimi martiris pancratii

Stuttgt. L.B. HB XIV 14, f. 169v

salutaria fidei ēsilia ministrabat. qbus fugitiua sēti blandi
mēta respuerent. & montanea tormentorū genera nō time
rent. Qui cū ei exhortationib; acq̄escerent. & ob hoc capitalē
subire sententiā p̄ciperent. parentū & cōiugū eos ab hoc in
cepto retrahere cupientiū fletu cōmoti. p̄ beatū sebastianū q̄
eidē spectaculo intererat hīs uerbis sē cōfortati. O fortissimi mīlites xp̄i. nolite uictoriarū uestrarū insignia. p̄ mulierū
blandimēta abicere. & subiectas uīris pedib; hostis ceruici ad
bella nequā laxare. Igit cū hec & alia plura decontē
nenda huius mundi gla. deappetenda celestis
patrie iocunditate beatus sebastianus indu
tus clamide succinctus balteo ex suo ore p̄
ferre. subito p̄ unam fere horam splendore
numo de celo uenente inluminatus est. Et sub
ipso splendore. pallio candidissimo amictus in
uenus apparuit iuxta eum. dans ei pacem &
dicens. Tu semp mecum eris. Hec autē gere
bant iuxta domū primi scrinii nomine ni
costrati. apud quē custodiebant marcellian
& marcus. Cui nicostratus habebat uxorem
nomine Zoe. hec ante sex annos egritudi
nis infirmitate facta est muta. prudentiam
tamen audiendi & intellegendi non solum n̄
amiserat. uerū etiam & melius quā prius

dr; abrenuntio. Prosecuta est interrogans sacerdo
tis. utrū renunciare oībus pompis & peccatis.
Ad ille aīt. Ista p̄ius debuit inquiri. ante quā has
aulas regis ęlorū intrarē. Nunc aūt induam
me ī baptismate uestimēta mea. ut oībus prius
debitoribs; cyrographa restituā. quib; sū unus in
dulgeā. quibus aliq̄d uolenter abstuli reddā.
familię ęā mę libertatē retribuā. & ita de
mū me renunciare pompis & diabolicis uolu
ptatib; p̄mittā. Quo ęā ordine pacto. renouat̄
ut diximꝰ baptismate sacro. Eo igit̄ tempore. p̄
fuit gaius papa romanę ęcl̄ę. uir magnę uir
tutis & prudentię. imperantib; carino. diocle
ciano. & maximiano. Quo tempore lenta fuit
p̄secutio xp̄ianoꝝ. qua carus quosdā habuit a
micos. q̄s huꝰ tantis p̄fessio decorabat. Igit̄ occiso
in cuniate montanica in partib; galliarū carino.
facta est talis p̄secutio. ut nullus emere uel
uendere aliq̄d. nisi in eodē loco staminculis
positis. curis exhibuisse incensū. Tunc gaius con
silio habito. chromatius omis in domo sua susce
pit. fouebat. ut nullus egentię causa sacrificaret.

StBibl. LB. HB XIV 16, f. 21a

INVENTIONES CRUCIS.

Apparitio ostensa est constantino regi. ⁊ vii.
septimo anno eius imperii. Mense igit̄
ianuario. septimā die mensis. congregata
est immensa multitudo barbarorū sup
danubium. uolentes transmeare ad dispden
dam omnē terrā usq; adorientē. Audiens aut̄
hęc rex constantinus. c̄gregauit omnē exercitū
suum. & ueniens addanubiū. posuit fossatū uxta
ora danubii. & phibebat eos transmeare. Factū est aut̄
cū indiebus multis ibi morarent. c̄gregata est su
bito magna uis hostiū. sup regem constantinū
impetū facientes. At ille uidens multitudinē
aduersariorum. n̄ modica anxietate captus est.
In ipsa aut̄ nocte quę belli p̄cedebat die. cū se
in lecto collocaret. suspexit in cęlū. & uidit
gloriosissimū crucis xp̄i signū. lumine claro
constrantum. Unde uox ad eū uenit dicens.
Constantine. noli timere. sed confide in hoc
signo. & uince. Exurgens aut̄ mane rex con
stantin⁹ tremefactus & territus timore. con
uocauit primates suos. & iussit fieri simile

Stuttg. LB. HB XIV 16. f. 61v

simus. adcertamen prompta mente gradiebat. Vale-
dicens nanq; fratribus ait. Dns mi locutus est mihi. ut alex
andriam ypiscar. Quipsi secti sunt cumeo usq; adna
uem. at manducantes panē cumeo. dimisēr eum dicen
tes. Dns ubi xps prosperū faciat iter tuū. Venerabi
lis ergo marcus. alexandriā die sedā puenit. Egres
susq; denauicula. uenit adlocū quendam. & mox ut
ingressus est cumare. calciamentū eius disruptū est.
Et beatus apls intelligens ait. Vere iter meū expedi
tum est; Et quendā conspiciens. qui sue ueteria solue
rat. ipsi calciamentū tradidit corrigendum. Quicū
fecissa. sinistrā manū suam forte ulneraū. et exc
clamauit. Vnus ds. Beatus autē marcus audiens quod
dixe unus ds. ait utra sema. ipsum gaudens. Prospe
rum fecit dns iter meum. Et exspuens in terra.
unxit manū uulnerī. dicens. In nomine ihu xpi
filii dei; Et confestim sanata est manus eius.
Stupor autē uetera considerans tantā uirtutē
& efficaciā uerbi eius. utriq; contineriā. dixe ei.
Obsecro te homo di. ut uenias & declines indomū
seruū tuū. & commedas panē. qua fecisti hodie
mecum miam. Beatus autē marcus letus effectus

Stuttg. LB. HB XIV 16, f. 72v

Incipit ꝑfatio de translatione corporis ſci benedicti. abb.

Siquis forte requirit. quo tempore ꝑdictus xꝑi confessor. pater q; monachorū benedictus. in hac uita floruerit. huic posſit illud deꝑhendere. tam ex chronica ꝑclari doctoris. & uenerabilis ꝓbri bede. quam q; ex libro qui scribit̄ de ſucceſſione pontificū romanorū. tamen luce clarius. ut potest studioſius hoc inſinuat paulus. hiſtorię gentis lāgobardorū diligentiſſimus ſcriptor. quā iam uitam ipſius eximii patris. mētrico opere egregię compoſitā. eidem hiſtorię inſeruit. quā q; temporib; magni karoli primi felicis imperatoris. ab eneuentana regione. ex monaſterio eiuſdem ſcitiſſimi patris cognoscit̄ pie abſtractus. & in gallias gratia ꝑdicabilis doctrinę deductus. Hic denq; in primo ꝑfatę hiſtorię libro. cum ꝑmiſiſſet capitulo uicesſimo quinto. hāc inquiens tempeſtate iuſtinian augustus. romanū imperiū felici ſorte regebat. poſt alia adlaudē eius ꝓtinentia. ſub ſequenti capitulo intulit. His quoq; diebus beatiſſimus benedictus pat̄ & pius. in loco qui ſublacus dicit̄. qui ab urbe roma xl^a^ milib; ab eſt.

Stiftsbibl. L.B. HB XIV 16. f. 209a

C I

IBER GENE
RATIONIS
IHU XPI FILII DA
UID FILII ABRAHA

Abraham genuit isaac Isaac autem genuit ja
cob jacob autem genuit judam et fratres ejus
Judas autem genuit phares et thara de thamar
Phares autem genuit esrom esrom autem genuit

MT 1 IIII

Genealogia Christi.

Stuttgart. L B. bibl. fol. 44, f. 11r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr.
Aufnahme

Stuttg. L B.

Cod. bibl. fol. 44,

fol. 11ᵛ

Hand B

Marcus adseruit qui colobodactylus dictus est. quod ad ceteram corporis proceritatem digitos minores habuisset. Iste interpres fuit petri. Post excessionem ipsius petri. de scripsit idem hoc inpartibus italie euuangelium.

INCIPIUNT CAPITULA

I Vbi baptizatus est de columba. et uoce de celis.
II Vbi fuit inheremo cum temptaretur a satana.
III Vbi ueniens a galilea. predicabat euuangelium et penitentiam. et ubi eum dimittentes retia secuti sunt petrus et andreas. et iohannes. et iacobus.
IIII Vbi dictum est quod docebat in capharnaum tamquam potestatem habens et exclusit spm̄ inmundum. et fama eius dilatata est per regionem galilee.
V Vbi sanauit socrum petri. et post occasum solis adtule

Stiftsbibl. Lb. Hs. fol. 44, f. 47r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur: Cod. bibl. fol. 44
Film Nr: 1.472
Aufnahme Hand C

cogeretur ut scriberet · ita facturum se respondisse
si indicto jeiunio incommune omnes dnm prae
carentur · Quo expleto reuelatione saturatus ·
in illud proemium coelo uenies eructauit · In
principio erat uerbum & uerbum erat apud dm
et ds erat uerbum · hoc erat in principio apud dm ·
Haec igitur quatuor euangelia multo ante predicta
hiezechiel is quoque uolumen probat · in quo prima
uisio ita contexitur · & in medio sedis similitudo
quatuor animalium · & uultus eorum facies homi
nis · & facies leonis · & facies uituli · & facies aquilae ·
Prima hominis facies · matheum significat · quiquasi
de homine exorsus est scribere · Liber generationis
ihu xpi filii dauid · filii abraham · Secundum marcu

Stuttgart. LB. bibl. fol. 44, f. 2r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur: Cod. bibl. fol. 44
Film Nr.
Aufnahme: f. 2r
Hand 1

10/48

ut eos tangeret · Quod cum uiderent discipuli · increpabant illos · Ihc autē conuocans illos · dixit · Sinite pueros uenire adme · & nolite eos uetare · talium enī est regnum dī ·

Lv · ccxcvii ·
Mt · clxxxviii
Mr cxcv

mendico uobis · quicumq, non acceperit regnum dī sicut puer · non intrabit in illud ·

Lv · ccxcviii
Mt · cxciii ·
Mr · cvii ·

Et interrogauit eum quidam princeps dicens · Magister bone · quid faciens uitā eternam possidebo · Dixit autē ei Ihc · Quid me dicis bonum · Nemo bonus · nisi solus ds · Mandata nosti · nonoccides · non moechaberis · non furtum facies · non falsum testimonium dices · honora patrem tuum · & matrem · Qui ait · Haec omnia custodiui ·

Stuttgt. LB. Cod. bibl. fol. 44, f. 110r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur: Cod. bibl. fol. 44
Film Nr.
Aufnahme: f. 110 r

Hand D

nuntiabit uobis. Ille me clarificabit. quia de meo ac
cipiet & adnunciabit uobis.

Io. cxlviii. Mr. cxl Lv. cxviii. Io. cxlviii. sot.

Omnia quecumq; hab& pater. mea sunt. (uobis.
Propterea dixi quia de meo accipiet. & adnunciabit
Modicum et iam non uidebitis me. et iterum modicu
& uidebitis me. quia uado ad patrem. Dixerunt ergo
discipuli eius ad inuicem. Quid ē hoc quod dicit
nobis. modicum & non uidebitis me. et iterum mo
dicum & uidebitis me. et quia uado ad patrē. Di
cebant ergo. Quid ē hoc quod dicit modicum.
Nescimus quid loquit̄. Cognouit autem jhc quia
uolebant eum interrogare. & dixit eis. De hoc
queritis inter uos. quia dixi. modicum et non uide
bitis me. et iterum modicum & uidebitis me. Amen

Stuttgt. LB. bibl. fol. 44, f. 159r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr.
Aufnahme:

Stuttgart. LB

Cod. bibl. fol. 44,

f. 159r

Hand E

pulus qui testimonium phibe debis. & scripsit haec.
Et scimus quia uerum ē. testimonium eius. Sunt autem
& alia multa quae fecit jhc. quae si scribantur p singula.
nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi ſt
libros. am. Explicit evvangelm scdm iohannem. cccccccc.

INCIPIT CAPITVLARE EVVANGELIORV
DE CIRCVLO ANNI.

In natale dni ad scam mariam maiorē sedm Lucam. capi. iii.
Exiit edictum a cesare augusto. usq; pax hominib; bone uoluntatis.
Item ad scam anastasiam sedm lucam capm. iii. Pastores loquebantur
ad inuicem. usq; sicut dictū ē ad illos. gre ei ueritatis.
Item ad scm petrum sedm iohannē. capi. i. In principio erat uerbū. usq;
In natale sci stephani sedm matheum capi. ccxl. Dicebat ihc turbis iudeorum. usq; benedictus qui uenit in nomine dni.
In natale sci iohannis. sedm iohannem. capi. ccxxxi. Dixit ihc petro
sequere me usq; quia uerum ē testimonium eius.
In nati innocentum sedm matheum capi. vi. Ecce angls dni apparuit

A: j000.
– jj00.
j200.
j300.
j400.
aliqua horum conscripsit est.

Stuttgart. LB. bibl. fol. 44, f. 165v

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
FüM Nr:
Aufnahmei

Stuttgart. LB
Cod. bibl. fol. 44,
fol. 165v

Hand E + F

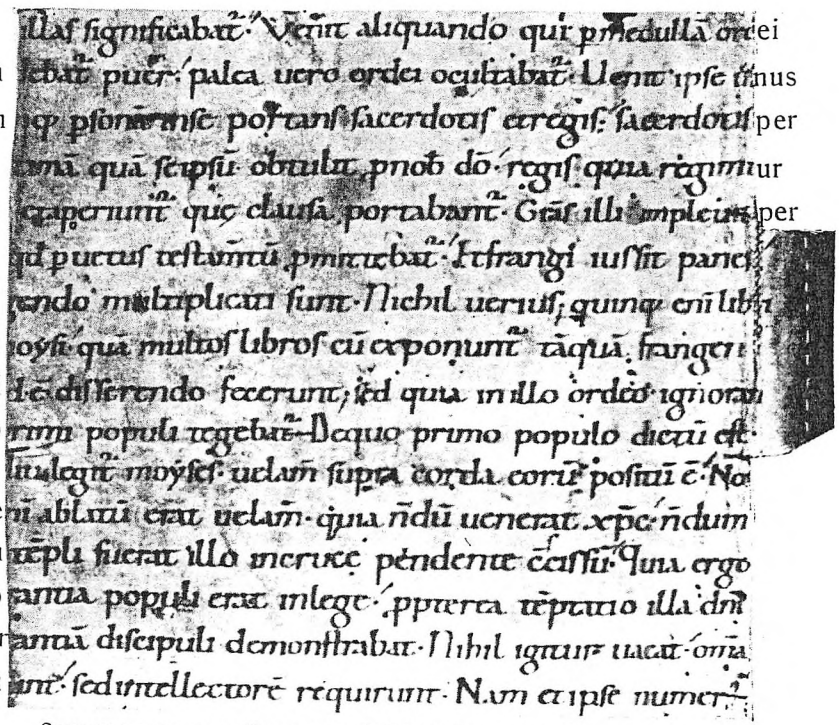
randi uiribus. uel fugae praesidio. uellacebrarum munimine tuerentur? Nam & ipse corporis dolor in quolibet animante. magna & mirabilis animae uis est. quae illam concorpagem ineffabili permixtione uitaliter continet. in quadam sui moduli redigit unitatem. cum eam non indifferenter. sed ut tradicam indignanter patitur corrumpi atq; dissolui? Illud etiam fortasse aliquem moueat. si animalia noxia uel homines aut poenaliter ledunt. aut salubriter exercent. aut utiliter probant. aut ignoranter docent. cur in ea sua fabricatione etiam corpora hominum mortuorum. quasi uero quicquam interesse ad nostram utilitatem ista caro iam ex animis. in naturae profunda secreta perquo transierit. unde mirabili omnipotenti creatoris reformanda rursus seruetur? Quamquam & hinc fiat quaedam erudientibus ad exercitio. ut certa commendent fidei creatori. omnia in eius aestimet minima. occulto nutu administrata. cui nostri etiam capilli numerata sunt. ne propter inanes curas exanimationem eorum corporum suorum ulla genera mortium perhorrescant. sed piae fortitudinis memores ad omnia praeparatiores inueniantur? Talis etiam quaestio de spinis & tribulis. solet oboriri. & de quibusdam lignis infructuosis. uel cur uel quando creata sint. Cum deus dixerit. producat terra herbam pabuli seminantem semen. & lignum fructi ferum faciens fructum? Sed quo ratione mouentur. non intellegunt saltem de usitatis formicularum humanis iuris. quem admodum appellatur [illegible] fructus? Utilitas enim quaedam fructuum. infructuosa omnino considerantur?

Stuttgart L.B. Don. Fragm. B III 2.1

dō mentem ens in oratione. non tantum peccata populi sui fidelia
sua facelur. & inipsius apostoli manu mortifera uipera inhesit
nec lesit. Potuer. ne ergo istaelian cr. ta nihil nocere. si causa
non exeras. uel emendandorum punien dorum: uel
[illegible]
[illegible]
[illegible]

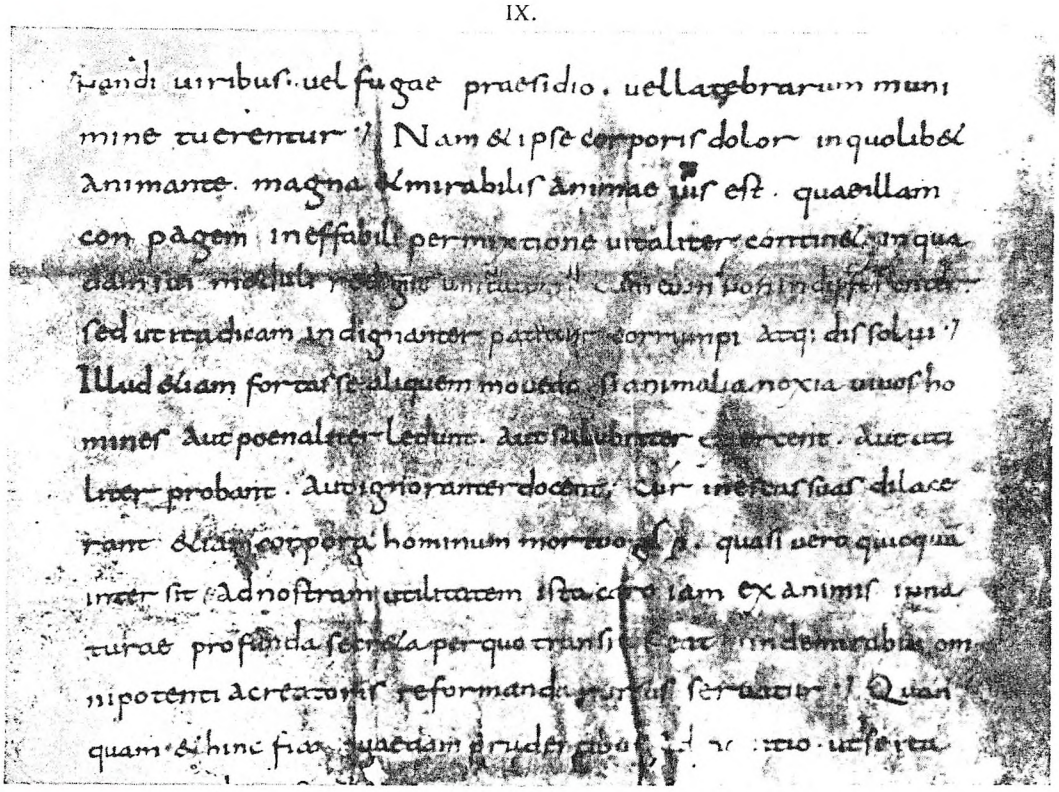
Alban Dold, Getilgte Paulus- und Psalmentexte unter getilgten ambrosianischen Liturgiestücken aus Cod. Sangall. 908 (Texte u. Arbeiten hg. durch die Erzabtei Beuron 1. Abt. H. 14, 1928)

VIII.

Schriftprobe von Fragment B III 20 (Teil vom Fol. v.).
Augustinus, ex tractatu 24 in Joh.
Text siehe Seite 51/52.

IX.

Schriftprobe von Fragment B III 21 (Teil vom Fol. v.).
Augustinus, De Gen. ad litt., c. 16 & 17.
Text siehe Seite 52.

exundaloꝝ marinoꝝq; pellib; factas cochear
preter ea sexta maler aere pulcherrime
temur mes excipso flumine extracta femore
humano crassiores qui nobis omni genere
piscium sapore preferendissim & fungos in
mense magnitudinis xx cocco rubriores po
suere nobis & murenas habentes pondera
ce adfirmantes ee maiores in mari cano ipsis
oceano queerat ad mirabilia tercium & uige
simu. Pisces preter ea scarros pondis centé
nu quinquagintagin gurgulio; nasis aebur neis
capiebant. Piscarundines morsu confrin
gerent. atq; capillatas mulieres quæ pisce ui
uebant aquis immersæ prehenderint. Quæ
ignaros regionu homines in flumine natan
tes aut tenendo ingurgitare suffocabant. aut
tractos in profundum cu essent species mirabi
les affectu suo aude uectos rapiant aut uenena
exanimabant uoluntate. Quarunos duas
tantumodo capiebam; colore nuteo similes
nymphis defusis preter ga capillis & ganges flu
mine erant animalia ad mirabilia portenta. de quib;
ne abi fabulosus uideretur scribendu nputa
ui. Insi qdam apud flum borea uentus esola
& cessatas ad noctu uentu spiracula exeunt.
Quoru flumini ripe alter ab alia conspicue
nsunt earu aquaru latitudine. Inde ad eas
tellu qd incolum puenimus. ubi tum

Stuttgt. LB. hist. fol. 400. f. 14v

monta asemb: optamus accepimus quinos
rectereducentes ire per caspias portas adpos
infaciacen deducebant. Non auditur hisse
dolum suspicantes flectus eum uetra secuta in
cedimus in eternas feras. De quarucaptibus
uelut gladii eum dice acuta serrata emmebant
ossa. quemore arietino aduersus homines
incurrunt. Tunc inuicte fere plurimorum
militu ely peos cornuuo transuerberabant.
Quub ego occisis admodu octo milib: cccc.L.
sic deinde exercitus mis adpos cu sum mo tan
dem labore ac periculo mlluq militu p uenit.
Ibiq; legato meo precipi qu pretidio pposuera
nomine alticonen ut porta psaruq; & babila
nios pilas solidas aureas duas pedu uicenum
qui nu & imbis oma facta scriberet facere &q;
inultima india ultra liberi & herculis trophea
quos ego trans que & ego quinq; meta eq; aurea
eis altiora denis pedib; statui imperaui. Queq;
miraculo futuras kne p ceptor posteris seculis.
non parua admiratione nouu ppetuuq; uri tab;
statuimus monimtu. ut inuiuendu mortalitas
eet. ppetua denobis opimo & animo & indus
tria optime aristoteles ponderamus.

EXPLICIT EPISTOLA ALEXANDRI MAGNI
MACEDONIS AD ARISTOTILEM. DE RECTA:-

Kt iam sifuerit die dominica hiemis bonae
& uer mus uentuosus & estas sicca erit & mundi mu

Hcursus uelocius liberauere. Macedones
autē portas uictoria in castra pficam gra
uere. Alexander uō cunctor quor in bello mors
inclitos fecerat inquirit ubi. Ac magnifice
sepulchris honorari. Matre quoq; darii Rexo
rē & filias regio cultu prosequebatur.

Darius igitur recollecto accensoq; post fugā
longe auctiori numero in alexandrū molieba
uit alexander- per mor ad suā mandrū ducē
suarū partū scribit ac mandat ut sibi auxilia
ex diuersis locis matere procurarēt. Ipse autē
pagrada omnia chalybū multosq; cultores ab;
quibus collegit. clxx. armatoz. Taurūq;
transduxit. Incutiunt montes uestes hastas de
fixa dorso ferūt. ut siquis illā rex mile suę gre
gis aut barbarus humo tuellerēt. Excidium
patrię suę suoz;q; meminissēt. hinc queuer
tens iter instituit adday. Sed ubi prohibar
ter egressi thebani grauius postea obstrmatis ar
mis supstēdū & adreti sibi sese pariter unā
quingentos q; armatos ex muris insistere
acuoce magna clamare iussere. ad alexandrū
subito ex ira aut ad bella procederēt. Sed adhuc
nihil libri derēt alexander subridens. O uos stultissimos in
quit duces. qui cū ipsi custodiā muroz; nullo re
quirat. Nobis pcepta bellandi prebetis. Et ten
gram mille aquarii ubi cū arcu uallēre torquis
in. mēris constituerant. Iaculisq; acrius
debellare. Ledunt uō securis; uectibus; q; adgredi

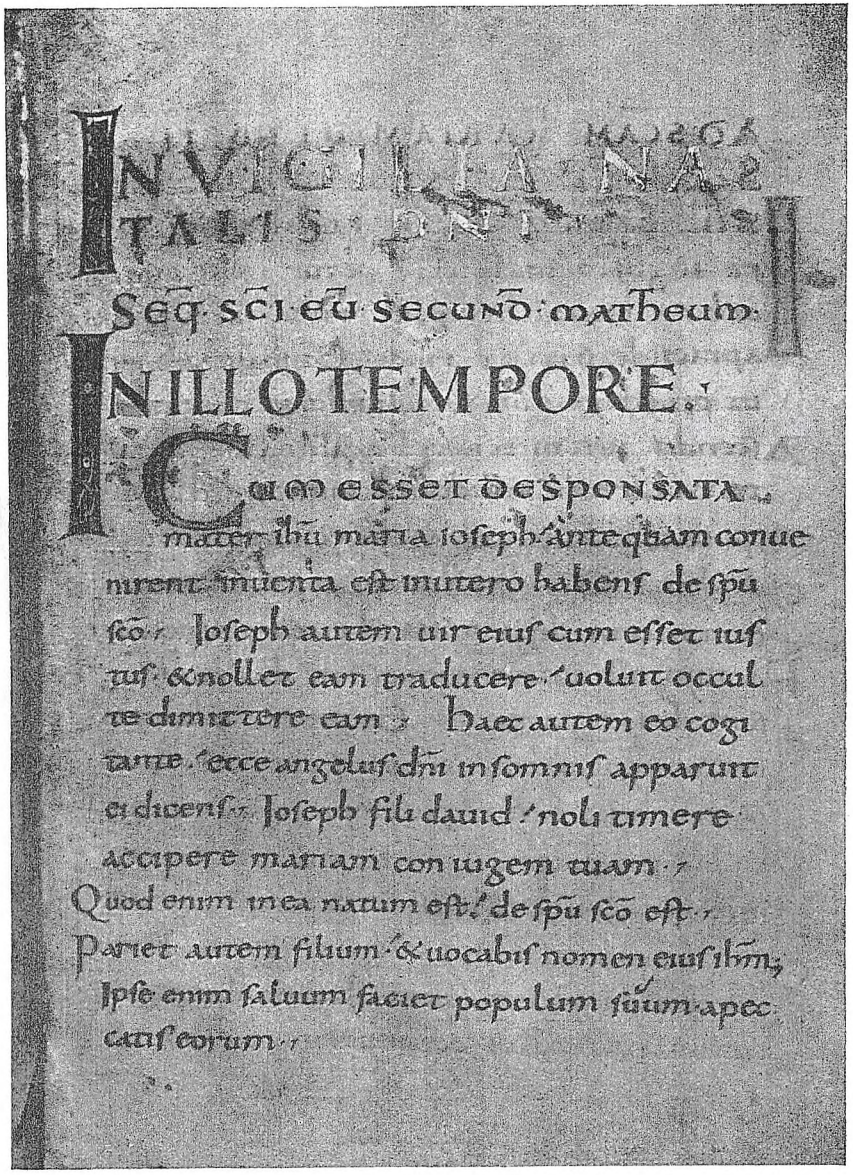
St-Hgt. LB. hist. fol. 400, f. 27v

clauſtra portarū ac fundamta ſubruere muroꝝ, ℓ.8.

Atq; ita ferociā ferrū conlapſis omnib; que
obſtabant inuehitur alexander. rebat ruinq;
diripere feſtinat. Adquā fortunā cēteri
ſtupentib; ꝑ uiā malor. unus forte ſubit conſiliū
uti abiret. abiat. cantrēq; melos regi. atq;
deinc pro uolutus pedib; tyranni tacitū alloquit²
Ó fortiſſime regū hanc ne urbem excindas quā di
uinmortales ꝓ ſapiā tuā principē ubiq; peperere.
Reminiſcere hinc liberū ortū hanc herculis nu
tricē. hanc etiā muroꝝ amphion zethusq; tuae
partis maxima ſtirpis conditores. Bonigitur
conſules & labhac tā ſacrilega accione quieſces.
Sed neq; carmine. nequeuis dictis potuit ſedari
mens tua pectus. Quinpotius igne ferroq; uaſtat
tot ſeculis nobilem urbem. deinde thebani
quicūq; fuga euaſerē congregati ubiq; pulſi ſunt
mittunt adſciſcendū apollinē ſi forte redin
tegrare ui-bē facta ꝓmitterent. Reſponſiq; acceperē
huiuſmodi maiugena alcides & pollux ceſti
b; auctor. Ad teſua thebas redditū cultūq; dedere.
Poſt hec utraq; alexander corinthū adgreditur.
Sed forte accideratt ſollemne certamē apud illos
agitari. ſpectatq; alexandri ut adeat atq;
illi certamini p ſideret. Annuit rex. Cuiq; pluri
mos coronas donaq; largiſſimis ꝓmeritō mune
ratur. Thebanus quidā dictō magus nomine
ꝓfatur certamē luctaminis pugnāq; certū.

Stuttgart LB. hist. fol. 400, fol. 28r

O. Leiche, Das Reichenauer Lektionar ... S. 21

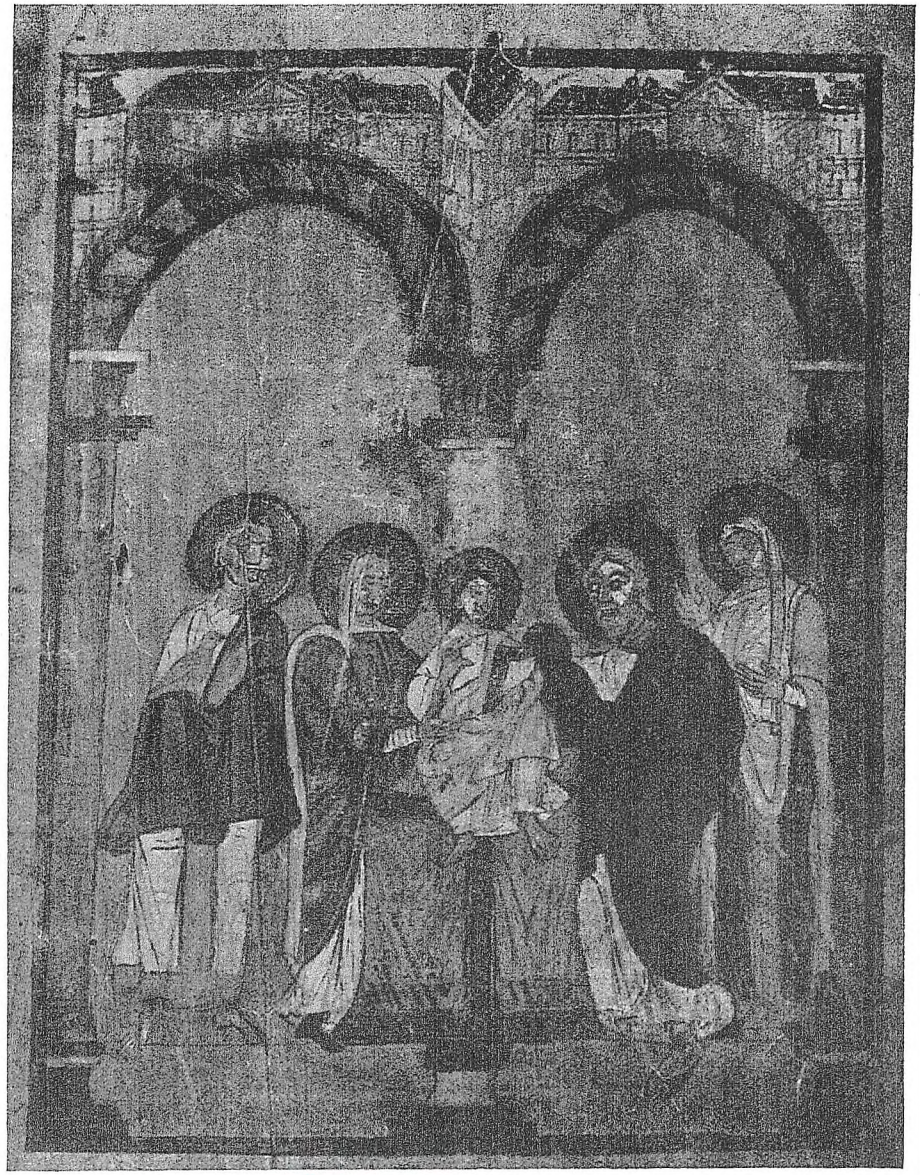

INVIGILA NAZ
TALIS DNI

Seq sci eu secund matheum

IN ILLO TEMPORE.

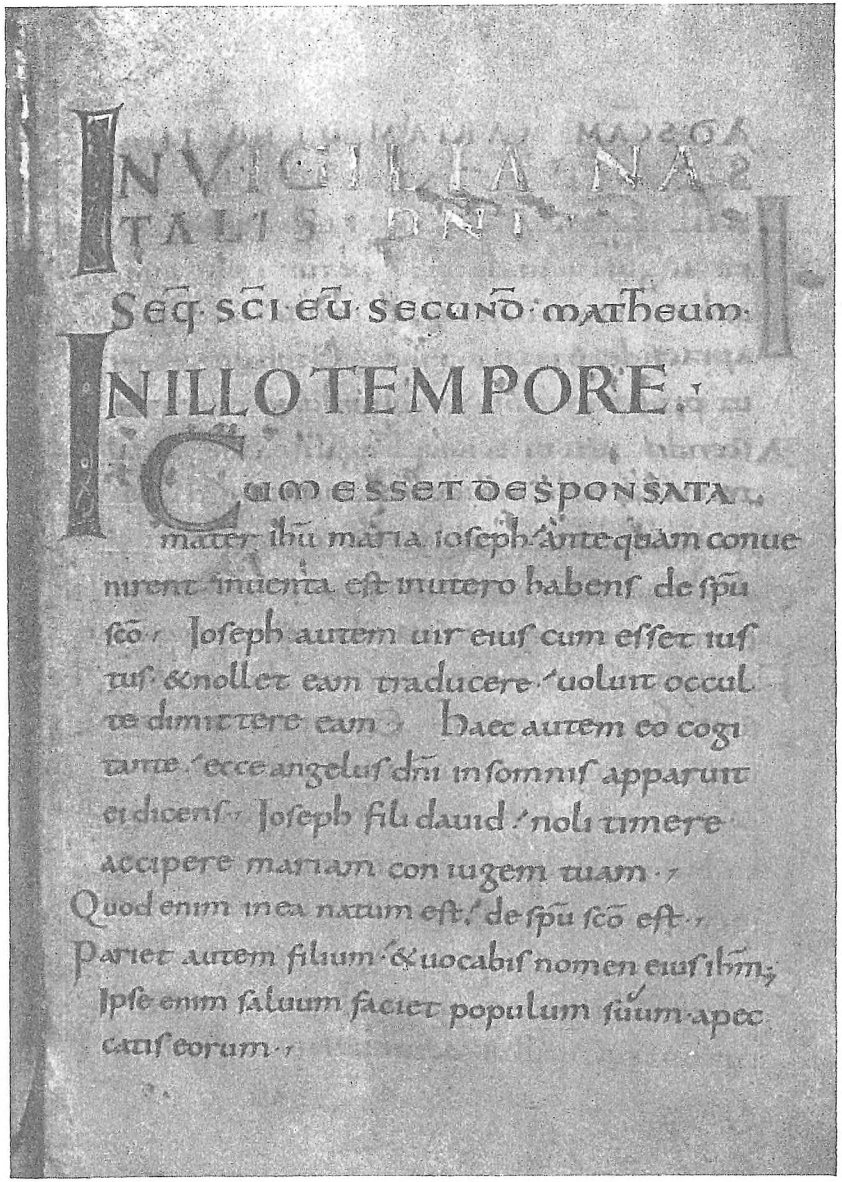
Cum esset desponsata
mater ihu maria ioseph ante quam conue
nirent inuenta est in utero habens de spu
sco. Ioseph autem uir eius cum esset ius
tus & nollet eam traducere uoluit occul
te dimittere eam. Haec autem eo cogi
tante. ecce angelus dni in somnis apparuit
ei dicens. Ioseph fili dauid noli timere
accipere mariam coniugem tuam.
Quod enim in ea natum est de spu sco est.
Pariet autem filium & uocabis nomen eius ihm;
Ipse enim saluum faciet populum suum a pec
catis eorum.

Handschrift der Münsterkirche zu Reichenau, s. S. 23 f.

Evangelistar
s. IX in. cf. Schlager LB Dom 191

Mitzell

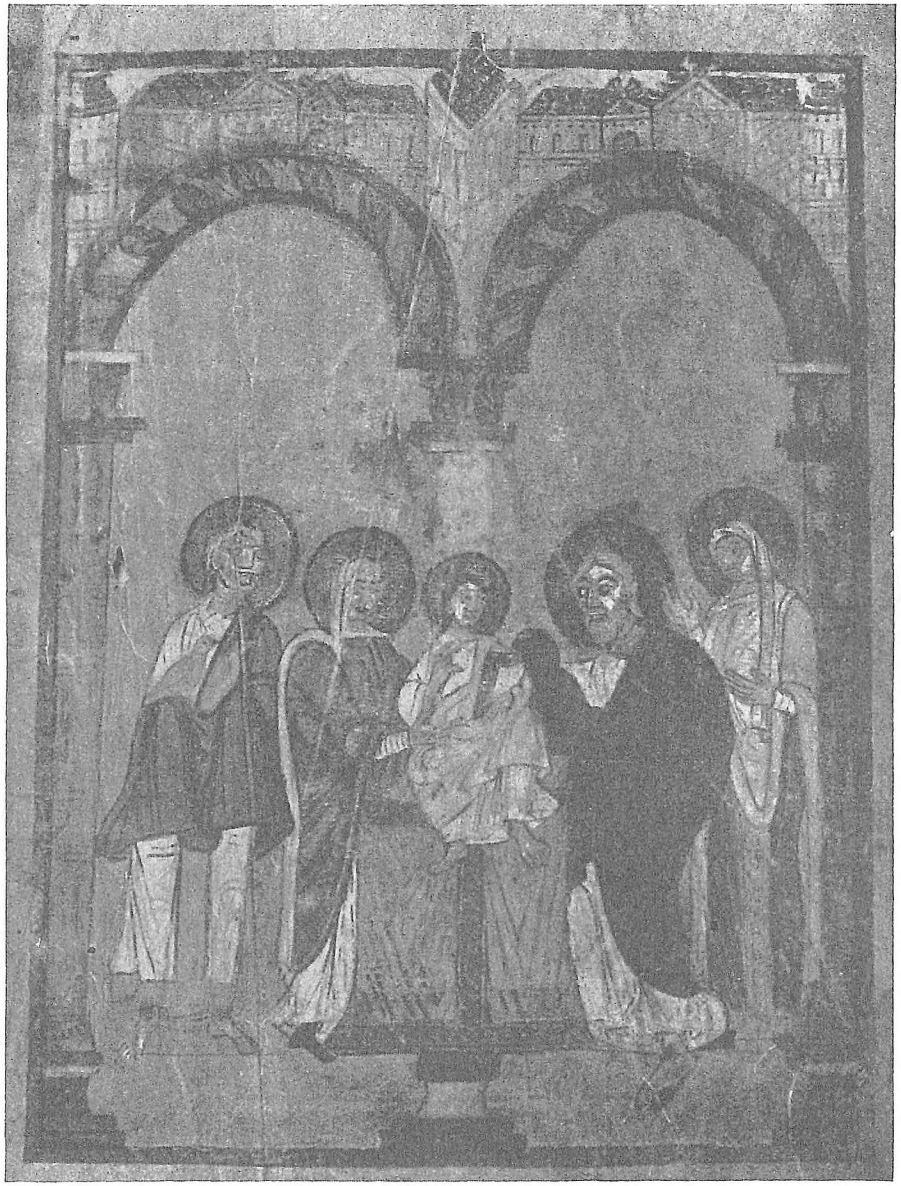

INVIGILIA NATALIS DNI

Seq̄ sc̄i eū secundū matheum

IN ILLO TEMPORE.

Cum esset desponsata mater ihū maria ioseph ante quam conuenirent inuenta est in utero habens de spū scō. Ioseph autem uir eius cum esset iustus & nollet eam traducere uoluit occulte dimittere eam. Haec autem eo cogitante ecce angelus dñi in somnis apparuit ei dicens. Ioseph fili dauid noli timere accipere mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est de spū scō est. Pariet autem filium & uocabis nomen eius ihm. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum.

Handschrift der Münsterkirche zu Reichenau, s. S. 23 f.

Stuttgt. LB. HB. I 221 Spiegel vornan

dñs: fierit ultra fabula hec impuerbiu iustit
ece omis animę meę sunt ~ ut anima patris
ita & anima filii mea est. Anima que pecca
uerit ipsa morietur Et uir si fuerit iustus et
fecerit iudiciu & iustica. i. non montib' n comede
rit: & oculos suos n leuauerit ad idola domus
israhel: & uxore proximi sui n uiolauerit: & ad
mulierem menstruatam n accesserit: & hominem
non contristauerit: pignus debitori reddiderit:
rapinam nihil rapuerit: panem suu esurienti dede
rit: & nudu operuerit uestimento: ad usuram
non commodauerit: & amplius n acceperit: ab
iniquitate auerterit manu suam: iudiciu ueru
dixerit inter uirum & uirum: in preceptis meis ambu
lauerit: & iudicia mea custodierit ut faciat
ueritatem: hic iustus est uita uiuet & n morietur
dixit dñs omps.

Stuttgart. LB. HB I 221 Spiegel vorm.

Stuttgart LB. HB. I 221 Spiegel

2r

...am te & cunctam istam & pugna ea. Dic...
...nis. omps... Nullo tp. Cum autē introisset ...
...raphaman. Req[uie]m in p[ro]theopb med quang...
...aec dicit dns ds... lama...
...ne cesses quasi tuba exalta uocē tuā. & ...
...nuncia populo meo scelera eorū & domu...
...cob peccata eorum. Me & enim de die in...
...quaerunt & scire mas meas uolunt. Quas...
...qens quę iustitiam fecerit & iudicium ...
...sui non dereliquerit. Rogant me iudicia...
...stitiae appropinquare dō uolunt. Quare...
...nia uimus & non aspexisti. humiliauim...
...animas nras & nescisti. Ecce in die ieiunii...
...inuenietur uoluntas uestra & omnes debitores...
...stros repetis. Ecce ad lites & contentiones...
...nantes & percutis pugno impie. Nolite...
...unare sicut usq ad hanc diem & audiat...
...in excelso uocem uram. Numquid tale ē...
...um quę elegi ut die affligere hominē...
...& contorquere quasi circ...

Stuttgart LB HB I 221 Spiegel hinten

mquid ..nid uocam ieiunii & die ad
lem dño Nonne hoc ieiunii quod elegi
te tue colligationes impietatis solue fasciculos
q[uo]rum[que] Dimitte eos qui confracti sunt
beri Nonne omni distrupe Frange esurienti
ane tuu & egenos uagosq[ue] induc in domum
am Cuiuideris nudu operi eu & carne tua
ne despexeris Tunc erupet quasi mane lum
u & sanitas tua cito orietur Et ambulabit
em tua iustitia tua & gloria dei colli
et Tunc inuocabis & dns exaudiet clama
s dicet ecce adsum Quia misericors sum
is dns
llo tp Si nec dise fuis
ui est amicus quis diliget proximu
micu tuum Ego aut dico uob diligite
micos uros bene facite his qui uerun u
rate ppsequentibus & calumniantib nos
s filii patris uri qui in ce
ti sunt

HB I 221

Monasterij Weingartensis. A i C 30

Stuttg. LB. HB XIV 13 f. 1

...ASSIO CHRISTI DE MARTYRIS

...mis gesta ſ uel leguntur: Siquis uoluerit ſtudioſe per
...ſibi & plurimis aedificationis exhibe fructū Et quia ar-
...acifera nonnisi ex causa probatur terra occupare diuinu
...ipſa ſ eo mis ornatur & omnium quicquid fructū perceperit dignac
...ſ inuenimus quid egerint quid locuti ſ quod patri ſ
...ſ catholicos qui xpi uictorias libenter legit ſ libenter au
...ſ quos qui ſta inter apocrifas litteras ac obelenda cenſet.
...ſ conſtat enim ſcripturam omnium diuinarū. numquid non per eos
...ſ magis optauere quia unci Quidem tenue marty
...ſ uoluminibus certo librorū numero con
...ſ gratias apiſcuntur quia per eorū per uer
...ſ fructo uolumus corū gesta conſcribi. ut in ceſpectu di
...ſ laudemur Qui
...ſ ſpectu mere laloru ſ uocorū deſertione
...ſ per ſe nihil per ſe putat
...ſ conſequimur Quidem dogma catholicum perfecti uiri
...ſ custoditū explū poſteris dare aedificationem credentibus
...ſ arte bell xpi militibus demonſtrauit conſtat eos nolle pugna
...ſ Quin uolunt legere pugnatores imperent ſilentiū
...ſ ibus ſpectent pugiles diabolicos athletas xpi ſpectare con
...ſ diuinas uincentes Loquimur ſcribimus pdicam. proh
...ſ ſi mutū tumidi uiderent contempnerent
...ſ Libenter haec audiemus accuſent. Gloriatur
...ſ gera promper laude ſuſceptā Procul a mor-

Aus der K. Handbibl. an die K. Landesbibliothek STUTTGART abgetrennt 1901

MIKROVERFILMUNG

passionet scōz a kalend jan. vsq; ad kalend julij.

INCIPIVNT CAPITVLA SIQVEN

. TIS LIBRI. MENSE IANVARIO nuarii

i Passio scāe martinae martiris xpi. quepassaē primo die mensis ia a

ii Passio sci concordii martiris xpi. mense ianuario die primo.

iii Passio scōz martirū iuliani. &scē basilisse. mēn ianuar die xiiimo.

iiii Passio beati felicis prbri nolani. mēn ianuario die xiiii mo.

v Passio sci pontiani martiris. mēn ianuar die xviiiimo kalendar febrar

vi Passio sci marcelli pap. mēn ian die xvii. kalendar februar.

aliorumq; scōrum martirum.

vii Passio sci sebastiani martiris. mense ianuario diae xx mo.

viii Gesta quattuor coronatorum.

viiii Liber secundus passionis sebastiani. b

x Pass scōz martirū. marii. marthe. audifax. &ambacū. mēn ian die xx mo.

xi Passio scāe agnes uirginis ac martiris xpi. mēn ian die xx imo.

xii Passio beati martiris anastasii expsida ciuitate. mēn ian die xx udo.

xiii Passci uincentii mar. quipassus ē inciuitate ualentia mēn ian xi k febr.

IN MENSE FEBRVARIO

xiiii Pass beati blasii martiris xpi. mēn februar die tertio c

xv Passio scē agathe uirginis inurbe catenensium. mēn febr die quinto.

xvi Passio scāe iuliane uirginis. mense februario die septimo.

xvii Passio beati ualentini epi &martiris. mēn februar. die xiiiimo.

Stiftsbibl. LB. HB XIV 13, f. 3v

Stella. LB. HB XIV 13, f. 159r

monium prestare deihū. Sed ascendamus & ꝑcipitemus eum deorsum.
ut cecideritterreantur & non credant ei. Simul & uoce magna exclamauer̄ dicentes. Oo. et iustus errauit. et compleuer̄ scripturā
que in esaia scripta ē dicentem. Auferamus iustū quō inutilis ēnobis.
Propterea fructū operū suorū manducabunt. Ascender̄ ergo &
ꝑcipitauer̄ eū. et dicebant adinuicem. Lapidemus iustū. & coe-
per̄ eū urguere lapidibus. Qui deiectus. nonsolum mori nonpo
tuit. sed conuersus & sup genua sua procumbens dicebat. Rogo
dn̄e d̄s pater omps remitte eis peccatū. nonenim sciunt quid faci
unt. Cumq talia eū orantem desuper lapidibus purguerent.
Unus exsacerdotibus defiliis rechab. dequibus protestatur hiere
mias propheta exclamauit dicens. Parcite queso. quid facitis.
Prouobis orat iustus quem lapidatis. Et unus exipsis fullonis
arrepto fuste Inquo res exprimi solent cerebrum eius inlisit. Et
tali martirio consummatus ē. ac sepultus in eodem loco prope
templum. Hic ē qui exstitit ueritatis testis iudeis & gentibus
quia ihs ēxps filius dī. Expt pās scī iacobi apostoli.

XXVII

Ingreiē pās scī philippi apostoli Et maias

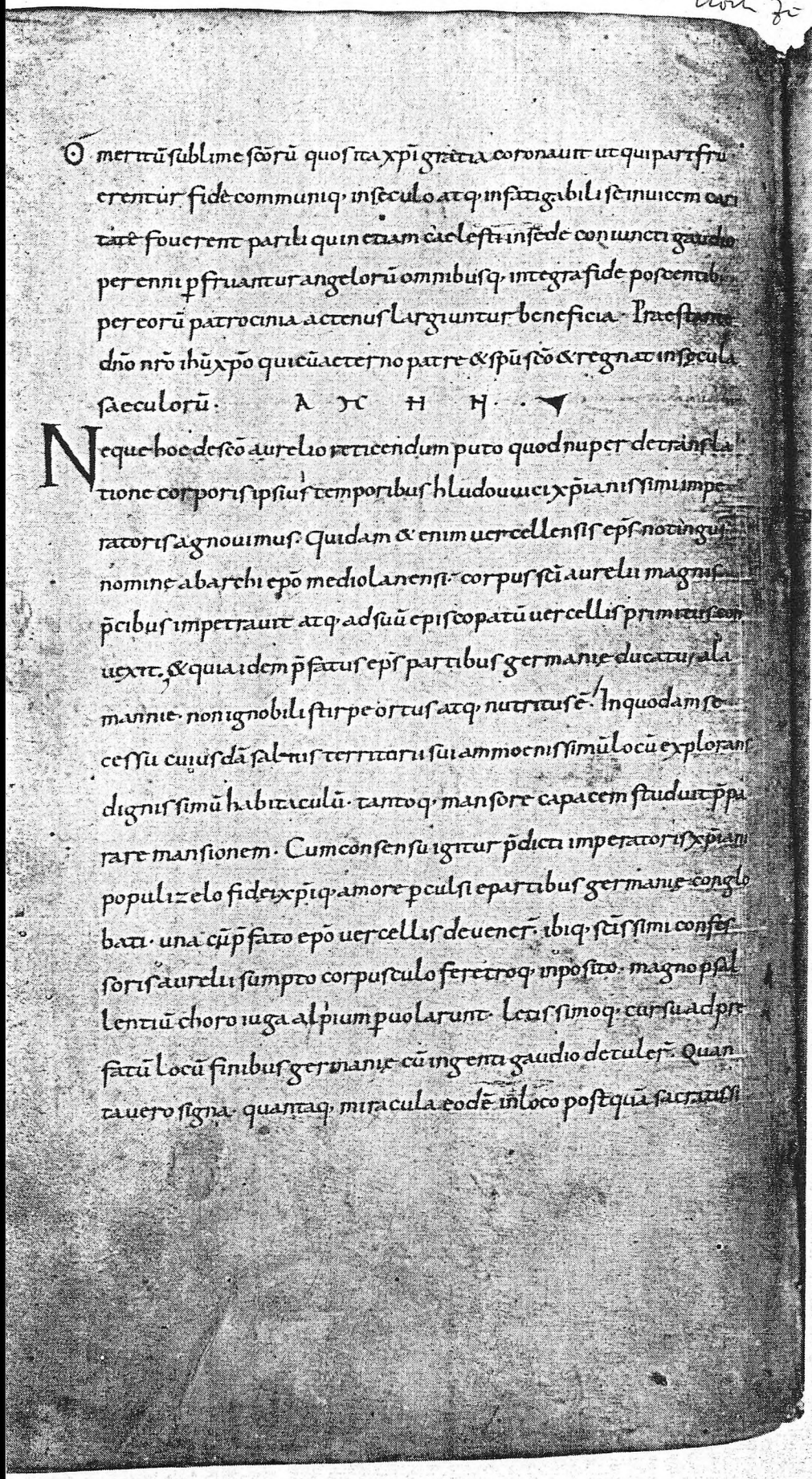
Post ascensionem dn̄i et saluatoris philippus apostolus
pannōs xx instanter ꝑdicauit gentibus per scithiam eu
angelium. Ubi cum tentus ee ꝑ gentilibus & ductus ad statuā
martis compelleretur ad sacrificium. Exiit desubtus basim

EXPLICIT PASSIO BEATORUM AC PRINCIPUM APOSTOLORUM
PETRI · ET PAULI · MENSE IUNIO · DIE UICESIMO NONO · FELICITER.
INCIPIT UITA SCI AURELII CONFESSORIS · EX AUTHENTICO
RENOUATA.

Gloriam sanctitatis miraculorumq; uirtutes: quas xpc in sciis suis ad
laudem gloriamque nominis sui ostentare dignatus e uniuersus pene
resonat orbis: Totaq; catholica inde exultat mater ecta. Quarū quedā
laboribus catholicorū patrū stilo digesta utilitati legentiū pinnu
mera inconcussa inlibata que sec la pmanent reseruata. Quedā uero
& utpta dicā innumera uel penitus silentio oppressa aut si forte stilo
prolata. Ita rustico uso sedita ut fastidiū magis quā ullā efficaciā
curioso conferant lectori. Quarū etiā quia quā plurima scriptorum
fuitio depauata. si pspicatiū uiro sagax industria fuisset adhibita
ratione ueraci uigilanti cura pspecta ad lineā recti tramitis. Ita po
tuisset xpo ppitio diriuari. ut nonsatis auero directoq; exorbitarem
calle. Hec idcirco ptuli. quia nup a fribus quibus dā rogatus sū ut
uitā sci aurelii confessoris xpi. quae etiā talia liquomodo quo pdix
im. nonsolū uerborū cōpositione uerū etiā sensuū dilacerata atq; cor
rupta ē adhibita diligentia emendare inciperem; quā oboedientiā libenti
animo di ompis misericordia fretus amplexus sum. quia xpi dni nri
gratia pcedente confessoris q; sui suffragantibus meritis uerba que
ingestis illius discrepantia casibus uel etiā recto loquendo genere

Stuttgart. LB. HB XIV 13, f. 237v

K. Schmid, Kloster Hirsau + seine Stifter (1959)
(hier vergriffen + noch zu kaufen!)

O mertū sublime sōrū quos ꝛpc gracia coronauit ut qui partiū
erentur fide communiq; in seculo atq; in fatigabili se inuicem car
tate fouerent pariū quin etiam celesti in sede coniuncti gaudio
per enni p fruantur angelorū omnibusq; integra fide poscentibus
per eorū patrocinia actenus largiuntur beneficia. Prestante
dño nrō ihū xpō qui cū patre & spū sco & regnat in scula
saeculorū. A M H H.

Neque hoc desco aurelio reticendum puto quod nuper detrāsla
tione corporis ipsius temporibus hludouuici xpianissimi impe
ratoris agnouimus. Quidam & enim uercellensis epūs notingu
nomine abarchi epō mediolanensi. corpus scī aurelii magnis
pcibus impetrauit atq; ad suā episcopatū uercellis primitus con
uexit, & quia idem pfatus epūs partibus germanie ducatur ala
mannie. non ignobili stirpe ortus atq; nutritus ē. In quodam so
cessu cuius dā sal-tus territorii sui ammoenissimū locū explorans
dignissimū habitaculū. tantoq; mansore capacem studuit ppa
rare mansionem. Cum consensu igitur pdicti imperatoris xpiani
populi zelo fidei xpiq; amore pculsi e partibus germanie congre
bati. una cūp fato epō uercellis deuenēr. ibiq; scissimi confes
soris aurelii sumpto corpusculo feretroq; inposito. magno psal
lentiū choro iuga alpium puolarunt. Letissimoq; cursu ad pre
fatū locū finibus germanie cū ingenti gaudio deuleuēr. Quan
tauero signa. quantaq; miracula eo dē in loco postquā sacratissi

aus der Vita s. Aurelii prior (mit Anfang des Translationsberichtes)
Württ. Landesbibliothek, Stuttgart, Ms. HB. XIV, 13, f. 241 v

Th. Klüppel, Die hl. Aurelius in Hirsau, in: Hirsau St. Peter + Paul 1091 – 1991, Teil II, hrsg. v. Schreiner (1991) S. 221 ff., bes. 233
[Reichenau s. IX ex.]

secula seculorum · AMEN · ✝

EXPLICIT PASSIO BEATORUM AC PRINCIPUM APOSTOLORUM PETRI · ET PAULI · MENSE IUNIO · DIE UICESIMO NONO · FELICITER.

INCIPIT UITA SCI AURELII CONFESSORIS · EX AUTHENTICO RENOUATA.

Gloriam sanctitatis miraculorumq; uirtutes quas xpc in sci sui ad laudem gloriamque nominis sui ostentare dignatus est uniuersus penetrat orbis. Totaq; catholica inde exultat mater ecclia. Quarum quedam laboribus catholicorum patrum stilo digesta utilitati legentium pinnumera inconcussa inlibata que sec[u]la permanent reseruata. Quedam uero & utilia dicam innumera uel penitus silentio oppressa aut si forte stilo prolata. Ita rusticano usu sunt edita ut fastidium magis quam ullam efficaciam curioso conferant lectori. Quarum etiam quia quam plurima scriptorum fuitio deprauata. sic prospicatum uirox sagax industria fuisset adhibita ratione uetusti uigilanti cura prospecta ad lineam recti tramitis. Ita poterant xpo propitio diriuari. ut non satis auero directoq; exorbitarent calle. Hec idcirco ptuli. quia nupar tribus quibus dam rogatus sum ut uitam sci aurelii confessoris xpi. quae etiam talia liquomodo quo pdixim. non solum uerborum compositione uerum etiam sensuum dilacerata atq; corrupta emendata adhibita diligentia emendare inciperem. quam oboedientiam libenti animo dompni misericordia fretus amplexus sum. quia xpi dni nri gratia precedente confessoris q. sui suffragantibus meritis uerba que ingesti illius discrepantia casibus uel etiam recto loquendo genere

z. Stuttgt LB., HB XIV 13

den Nachbarbuchstaben z. T. überragt, stark an Überlieferungen der Schule von Tours im 9. Jh. Derartige Eigentümlichkeiten passen aber nicht in die Schule St. Gallens im späteren 9. oder gar 10. Jh., wohl aber in die Schule von Reichenau, das schon im frühen 9. Jh. unmittelbare Verbindung mit dem Martinskloster in Tours unterhielt (Wattenbach[7], S. 275). Schon Abt Waldo von Reichenau (786—806)[1]) hatte den Mönch Wadilcoz nach Tours geschickt, der von dort Bücher für die Bibliothek übersandte. Unter Waldo begann auch der fleißige Reginbert seine Tätigkeit als Meister der Reichenauer Schreibschule, die er bis zu seinem Tod im Jahre 846 fortsetzte. Im Lauf des 9. Jh. mag dann auch die Tourer Schule mit ihrer ausgeprägten Eigenart auf die Reichenauer Schreibschule eingewirkt haben, so daß sie im Gegensatz zu St. Gallen mehr jene runde breitere Form annahm, die in zahlreichen Reichenauer Hss wahrzunehmen ist, auch in HB.

2. Die *Verzierungen* der zwei Hauptschreiber von HB scheinen ebenfalls eher der Reichenau als St. Gallen anzugehören.

Die Initialen von HB in ihrer verhältnismäßig noch wenig entwickelten, einfachen Art passen nicht zu St. Gallens hochentwickelter Initialkunst des 9. und 10. Jh., wohl aber für die Reichenau's, da sich diese erst im Lauf des 10. Jh. vervollkommnet zu haben scheint.

3. Im *Besonderen* wurden zum Beweis, daß HB Reichenauer Erzeugnis ist, folgende zwölf Hss vom ausgehenden 8. Jh. bis zum ausgehenden 10. Jh. mit HB verglichen. Alle diese Hss haben teils sicher, teils höchst wahrscheinlich Reichenau zur Schriftheimat.

1. Stuttg. HB II. 54 s. VIII ex. (Löffler, S. 56)
2. Monac. Clm 6333 (rescr.) s. VIII/IX (nach eigenen Photographien des Beuroner Palimpsest-Instituts)
3. Aug. LXXVI s. IX in. (Holder, S. 216)
4. Aug. XIX s. IX (Holder, S. 69)
5. Vindob. Pal. 1815 s. IX ex. (nach zugesandten Photographien). Schrift und Inhalt gehören, wie eine spätere Arbeit über

[1]) Eine Quellenstudie über diesen bedeutenden Zeitgenossen Karls d. Gr. soll mit Zugabe einer neuen wertvollen Quelle des ausgehenden 8. Jh. in dieser Sammlung der „Texte und Arbeiten" bald erscheinen. Die neue Quelle — ein Brief Karls d. Gr. an Papst Hadrian, der vom Kaiser gebeten wird, Waldo zum Bischof von Pavia zu weihen — ist der untere Text in dem Münchener Palimpsest Clm. 6333, dessen übrige Palimpsest-Texte gleichfalls baldmöglichst veröffentlicht werden sollen.

R. Rinding

St. Gallens Kalendarien vom 9.—11. Jh. erweisen möchte, der Reichenau, nicht St. Gallen an.

6. Aug. XXIX s. IX ex. (Holder, S. 107)
7. Fuld. Aa 8 s. IX/X (Löffler, S. 56)
8. Heidelb. Sal. IXb, Petershausener Sacramentar s. X. erste Hälfte (Öchelhäuser, S. 5 und Taf. VIII)
9. Aachener Ottonencodex, Münsterschatz s. X. erste Hälfte (Beissel, S. 60 und Taf. VI)
10. Leiden, Univ.-Bibl., Cod. Perizoni XVII, II. Teil Lectionar s. IX (Merton, S. 66 und 83)
11. Trier, Codex Egberti s. X ex. (Kraus, S. 13 und die zahlreichen Tafeln)
12. Aug. XXXVII s. X ex. (Holder, S. 140; Merton, S. 105).

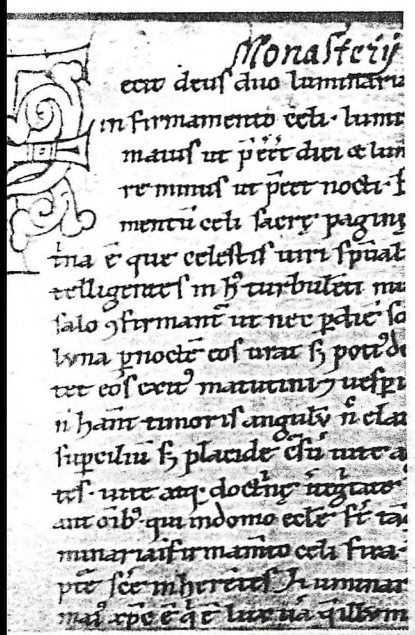
Die Facsimile's der Hss nr. 1. 3. 4. 6. 7. 10. 12 bei Merton: Tafel 6.1, 6.2, 13.2, 13.1, 96.2, 60.2, 87.1—3.

Allen diesen Hss sind gewisse Eigentümlichkeiten mit HB gemeinsam. Dabei sind die einen mehr, die anderen weniger, alle aber doch deutlich ausgeprägt. Man darf sie wohl gegenüber der gleichzeitig blühenden St. Galler Schreibschule als reichenauisch bezeichnen und in folgende *Reichenau* als Schriftheimat verratende *Merkmale* zusammenfassen:

1. Breitere, weniger gedrungene Schrift.
2. Rundere und kräftigere Form der Buchstaben, auch im 10. und 11. Jh., während St. Gallen mehr zum Spitzen und Schlanken neigt und diese Eigenart bes. im 10. und 11. Jh. deutlich ausprägt.
3. Niedliche Schrift. Die kleinsten Buchstaben zeigen auffallend geringe Höhe, während St. Gallens kleinste Buchstaben im Verhältnis zu den hohen, den Ober- und Unterlängen, im allgemeinen höher erscheinen. Doch ist dieses Merkmal mit Vorsicht zu gebrauchen, da es nicht immer zutrifft.
4. Aufrechte, fast senkrechte Stellung der Schrift gegenüber der leicht nach rechts geneigten St. Galler Schrift.
5. Auch die stramme, fast abgezirkelte Regelmäßigkeit der Reichenauer Schrift (in ihren sorgfältigen Leistungen) scheint in der St. Galler Schule nicht so stark ausgeprägt, weder in den einzelnen Buchstaben noch im Schriftzug überhaupt.
6. Eine Reichenauer Eigentümlichkeit scheint auch gegenüber der St. Galler Schule ein nur als Zierat dienendes Element zu

P. Emmanuel Mundig, Das Verzeichnis der St. Galler Heiligenleben und ihrer Handschriften in Codex Sangall. No 566, hg. Erzabtei Beuron, Heft 3/4 (1918)

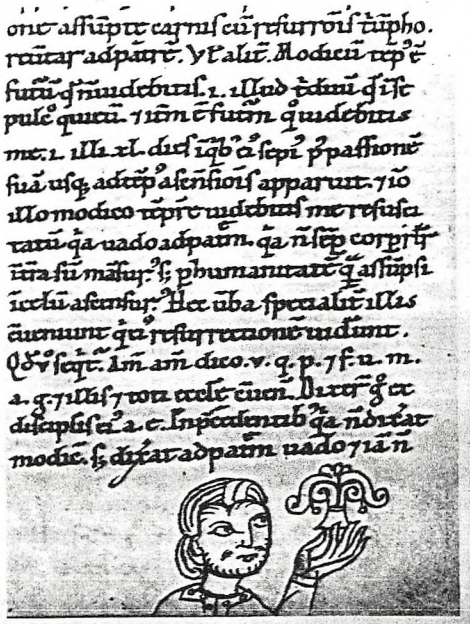
Texte + Arbeiten (1. Abteilg)

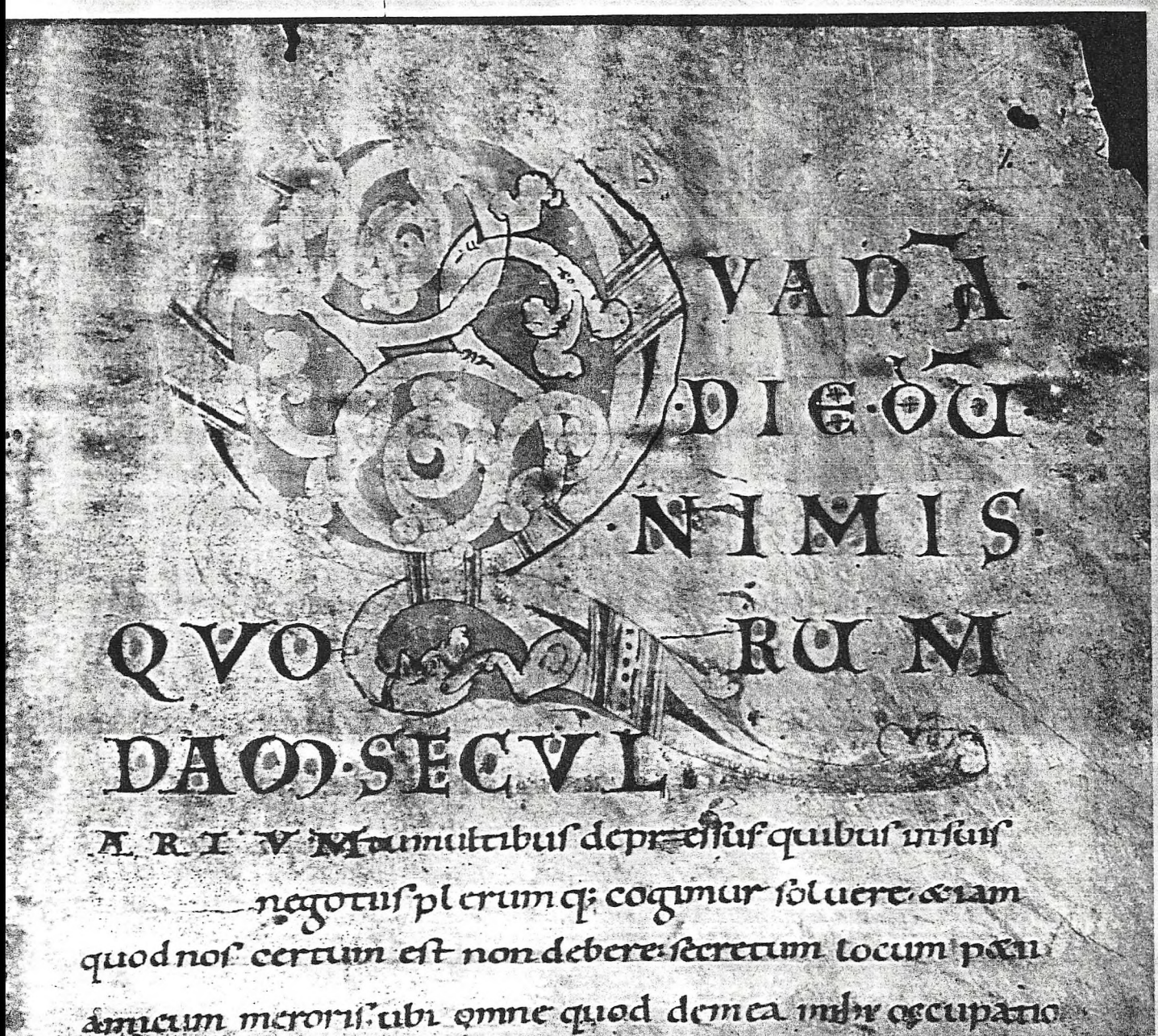
HB IV 32, 1ra Kat.-Nr. 84

335 HB IV 32, 8ra Kat.-Nr. 84

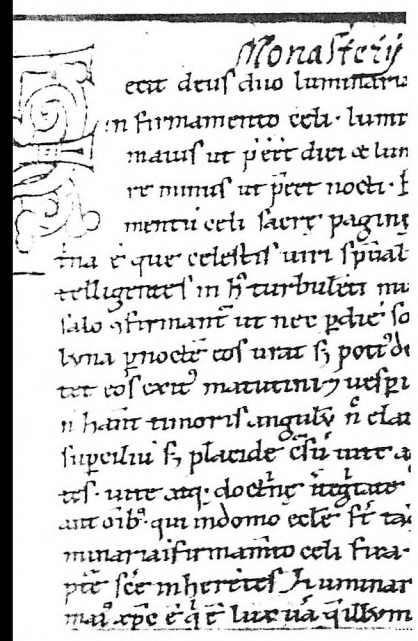
336 HB IV 32, 52vb Kat.-Nr. 84

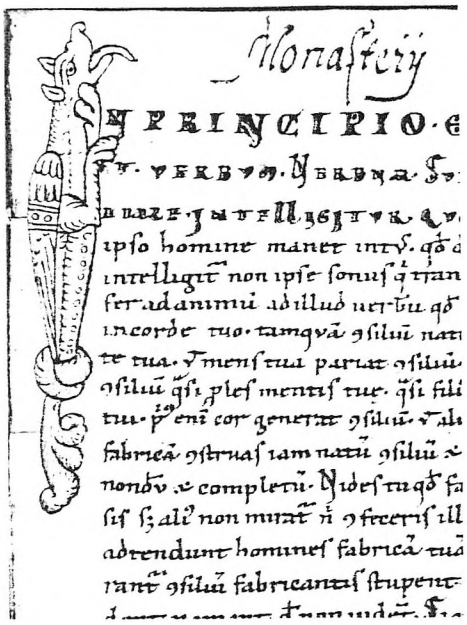
Kat.-Nr. 86

7 Cod. theol. et phil. fol. 27, 1r

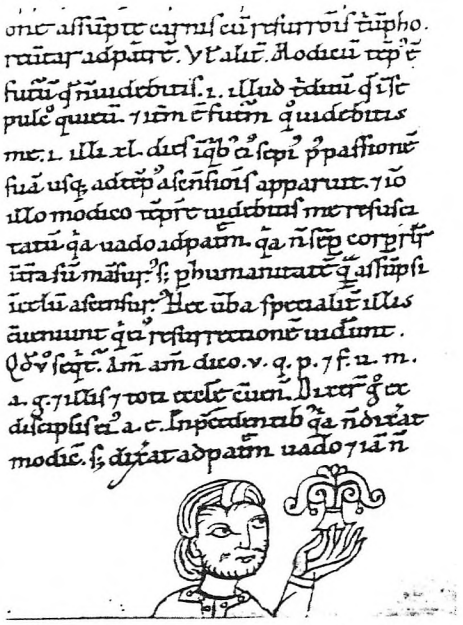
337

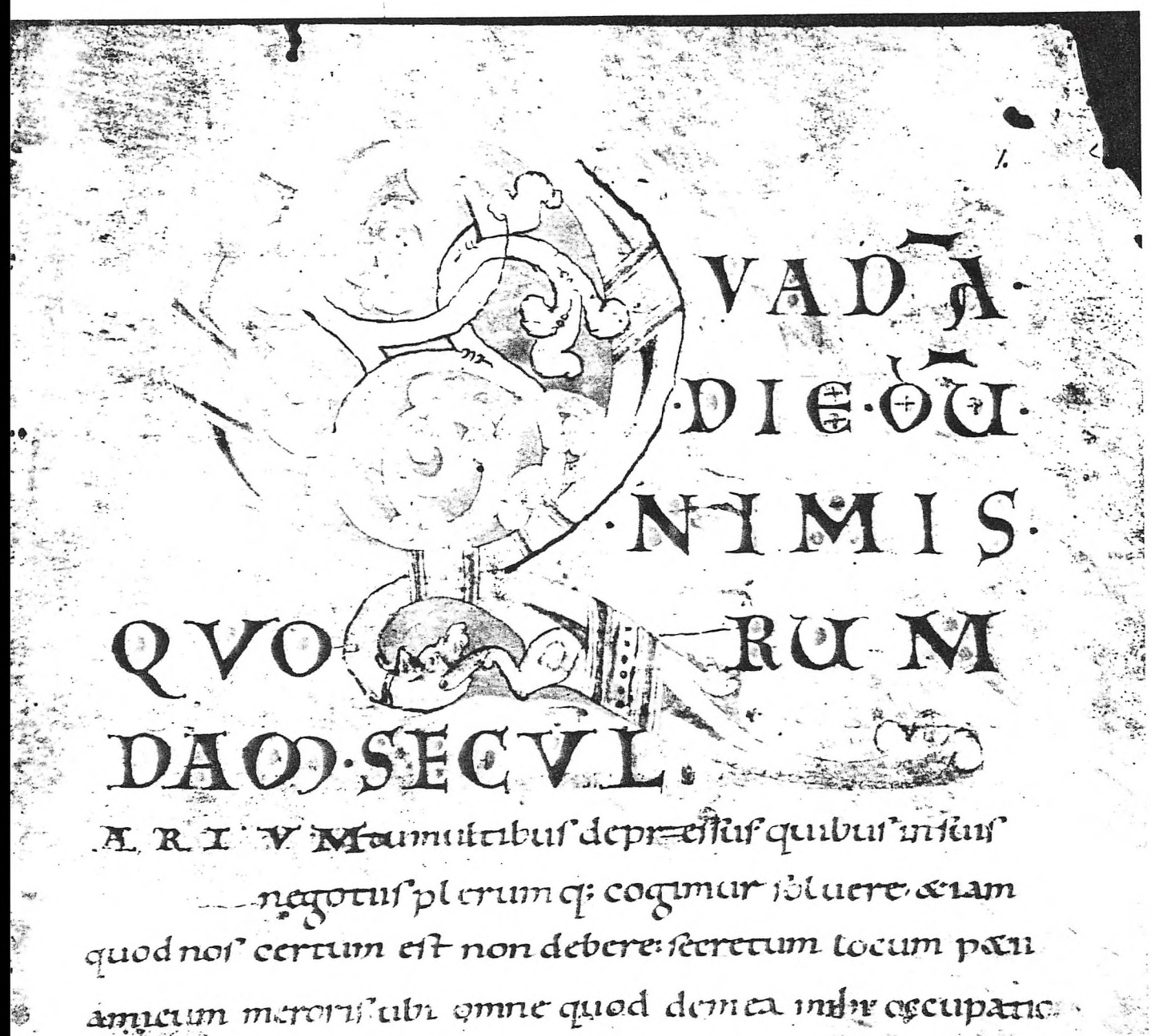
HB IV 32, 1ra Kat.-Nr. 84

335 HB IV 32, 8ra Kat.-Nr. 84

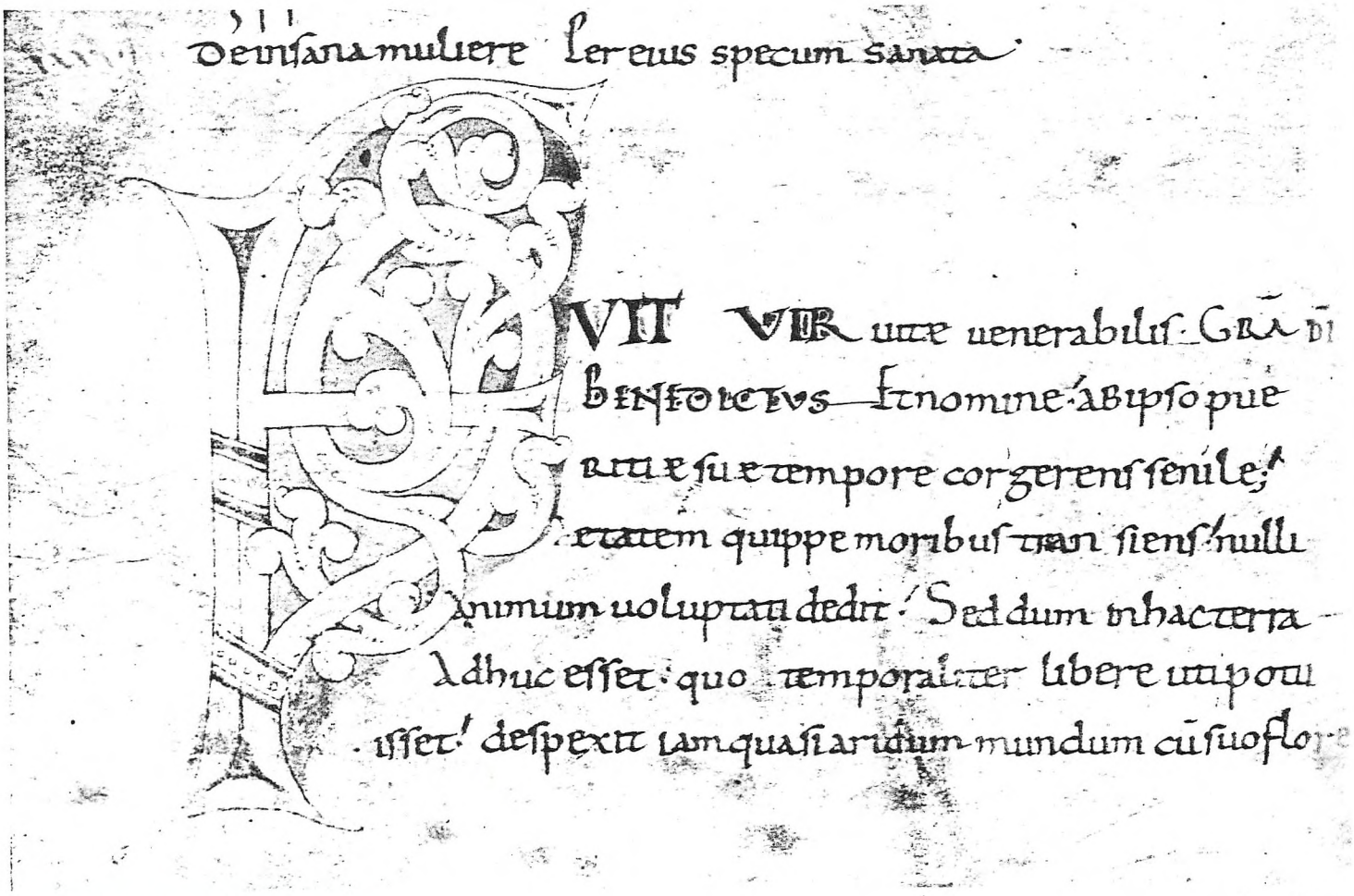

336 HB IV 32, 52vb Kat.-Nr. 84

Z. Cod. theol. et phil. fol. 27, 1r Kat.-Nr. 86

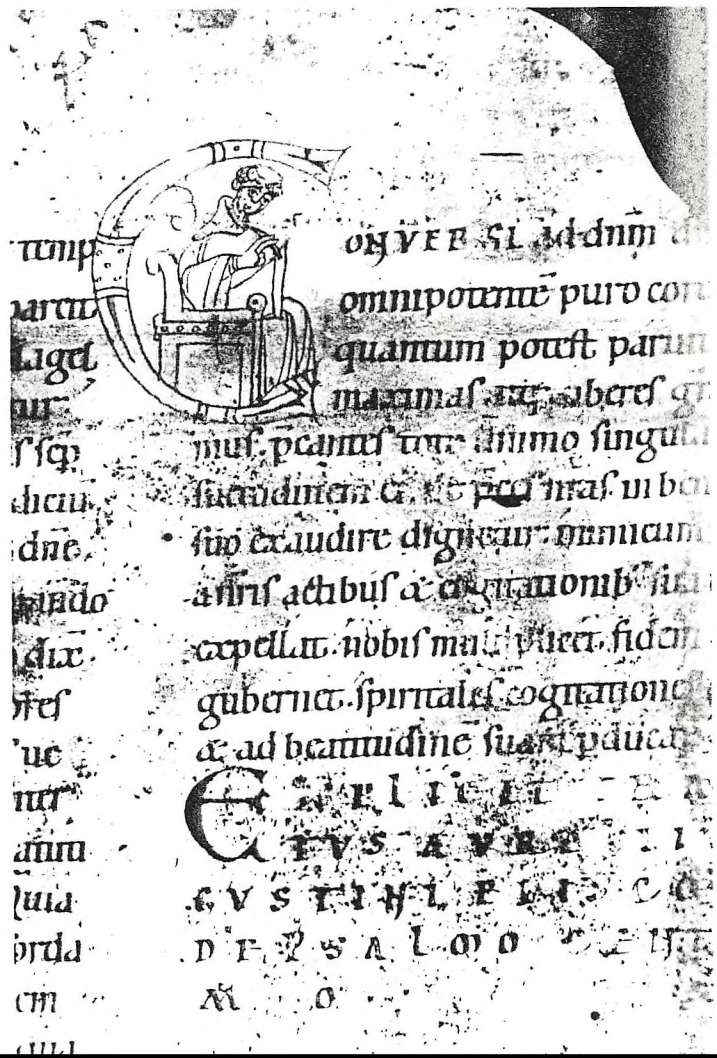
337

338 Cod. theol. et phil. fol. 27, 26v

Kat.-Nr. 86

Vellem patris huius ꝺiam opus agnoscere. PETRVS
qui fertur talia dona percepisse. GREGORIVS
Opus pere exdono est non donum exopere. Alioquin gra
tia non est gratia; Omne quippe opus dona p̄cuniunt quā
uis ex subsequenti opere ipsā ꝺiā dona succrescunt. Ne tam̄
urtae eius cognitione fraudēris bene hunc reuerentissimus
ur Albinus reatinae aeclesiae antistes agnouit ꝺad huc sup
sunt multi qui eum scire potuerunt. Sed plus operis quid
queris quando concordabat urtꝫ mundtia cum studio p̄
dicationis tantus quippe illum adcolligendas dō animas
feruor accenderat ut sic monasteriis p̄esse quatinus p̧cle
sias p̧cos p̧castra p̧singulorum quoq; fidelium domos cir
cumquaq; discurrere corda audientiam adamorem patriae
caelestis excitare. Erat autē ualde uilis uuestibus atq; ita
dispectus ut siquis illum fortasse nescire salutatus ꝺiam re
salutare dispicere. & quotiens adalia tendebat locā umentum
sedere consueuerat quod esse despicabilius umentis omnibus
uncella potuisset inquo ꝺiam capistro pro freno & ueruec
pellibus prosella utebatur; persemetipsum sacros codices im
pellicis sacculis missos dextro leuo q; latere portabat. Et quo
cumq; peruenisset scripturarum aperiebat fontem irriga
bat prata mentium. Hunus quoq; opimo p̄dicationis adro
manae urbis noticiam puenit atq; ut est lingua adulantiū

Stuttgl. LB. theol. + phil. fol. 27, f. 10r

Stuttgart. LB. theol. + phil. fol. 27, f. 12r

me debemus. Tunc p carnalis exibitione aliquantulum exsecu
torem suum. in cella retinuit. eiq laboris sui cōmodum. co
acto retinitq dedit. Cognosce igit petre. in quanta di custodia
sunt qui in hac uita seipsos despicere nouerunt. cū quibus
int cuub;. in honore numerant. qui despecti foras hominibus
esse non erubescunt. qui econtra in di oculis iacent. qui
apud suos et p morū oculos. p inanis gloriæ appetitū
tument. Unde et quibusdam ueritas dicit. Uos estis qui
iustificatis uos coram hominibus. di autem nouit corda ura.
quia qd hominibus altum est. abhominabile est ante dm. PETR
Miror ualde qd de aliuuro. surripi pontifex tanto potuerit.
GREG. Quid mirari petre. quia fallimur qui homines
sumus. Animente excidit. qd dauid qui p phetiæ spm ha
bere consueuerat. contra innocentē ionathæ filiū sententi
am dedit. cū uerba pueri mentientis audiuit; quod tamen
quia per dauid factum est. et occulto di iudicio iustum cre
dimus. & tamen humana ratione qualiter iustum fuerit
non undemus. Quid ergo miru. si ore mentiente aliquan
do in aliud ducimur. qui p phetę non sumus. Multū
uero est. qd unusquisq; presulis mentē curarū densitas de
uastat. Cuiq animus diuidit ur ad multa. fit minor ad
singula. tantoq; ei nuna qualibet re. surripitur. quan
to latius in multis occupatur. PETR Uera sunt ualde

lumine rapitur · supse uniteriorib⁹ ampliatur · ꝯ dum se
conspicit exaltatā · ꝯ comprehendit quā breue sit, quod comprehendere humiliata non poterat · Uir ergo qui uniuersi globum igneum angelos quoque ad celum redeuntes uidebat · hanc p̄ cul dubio cernere non nisi in dī lumine poterat · Quid ita q̄ mundū simundum ante se collectū uidit · ꝯ qui subleuatus in mente lumine exteriora mundum sunt · Quod aūt collectus mundus ante eius oculos ponitur · ꝯ non celum & terra contractaē · ꝯ sed dum mens animus dilatatur · ꝯ quando rapitur · sine difficultate potest omne qd infra dm ē · In lucem ergo luce que exteriorib⁹ oculis fulsit · lux interior in mente fuit · ꝯ que uidentis animū qua ad superiora rapuit · ei quā angusta essent oīa inferiora monstrauit · PETRUS Uideor mihi aliter non intellexisse quae dixeras · ꝯ quando exterior tua tantū creuit exposi tio tua · Sed quia haec liquide meis sensib⁹ infudisti · quęso ut ad narrationis ordinē redeas · GREGO RIVS Libet petre adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare · sed quedā eius studio-se p̄tereo · ꝯ quia ad alios gesta euoluenda festino · Hoc aūt nolo te latere · ꝯ quod uir dñi inter tot/ plura & maxima signa/ miracula quib⁹ in mundo claruit · doctrine quoque uerbo/ non medio creuit fulsit · Nam scripsit monachorum regulam discretione precipuā · ꝯ sermone luculento · Cuius siquis uelit subtilius mores utrumq· cognoscere · potest in eadem institutione regule omnes magisterii illius actus

Stuttgt. LB. theol. + phil. fol. 27, f. 50ᵃ

curam. Andreas diaconus illius. qui quondā instabulis teneru, cursu seruauerat. quoq; Atq hoc exhac urbe sub ducto. Ad episcopatu ordine lo uinus accessit est. quin eadem urbe fullo fuerat. Quo adhuc supstite tota cuncti inhabitatores ciuitatis illius. & barbaroq; gladius. & pestilencia in manibus uastata sunt. ut post mortem illius nec quis epf fieret. nec quibus fieret potuissa inueniri. Sicq; completa est uri di sententia. quatenus post excessum duoru se sequentiu. eiusde ecta pastore munime haberet. Sed neq; hoc silea. qd. narrante uiro uenerabili uenantio lunensi epo. meante biduu contigit agnouisse. Lucane nāq; eccle sibimet ppinque. fuisse murs urbis frigidianu nomine narrante epm. cuius hoc opinatissimu a cunctis illic habitantibus. memorabile testatur miraculu. quod ausaretis fluuius qui urbis illius muros influebat. sepe inundatione facta cursus siu alueti egressus. pagros diffundi consueuerat. & queq; sata ac plamata reppererit euertere. Cuiq; hoc crebro fieret. & magna eiusde loca incolar necessitas urgeret. dato studio operis eu ploca alia deriuare conati sint. Sed quiaus dudum laboratu fuisset. apprio alueo deflecti n potuit. hic uir dni frigidianus rastru sibi paruulu fecit. ad alueu fluminis accessit. & solus orationi incubuit.

Stuttg. LB. theol. + philol. fol. 27. f. 60r

pluuia decrat. et estu nimio terrā longa siccitas exure
bat. collecti inunū cuncti urbis illius. cui tunicā leuare.
atq; inconspectu dñi cū pcib; offerre consueuerant.
Cumq; dum per agros exorantes pergerent. repente pluuia tribu
ebatur. quę plenę terram rigare potuisse. Exquarepauit eius
anima quid uiratus intus. quid merita haberet. cuius foris ostensa
uestis iram conditoris auertere.

XXIII.

Nuper quoq; in parte campanię uir uenerabilis
marianus nomine in monte marsico solitariam uitam duxit.
multasq; annis in specu angustissimo inclusus fuit. quem multa
ex nostris nouerunt. eius que actibus presentes exstiterunt.
De quo multa ipse. & beatę memorię papa pelagio decessore meo.
& alius religiosissimus uiris narrantibus agnoui. Cuius hoc mira
culum primū fuit. Quod mox ut se in predicta monti foramine
contulit. expetra eadem que in se ipsa concaua angustum
specum fecerat. aquę stillas prunpe que martino di famulo in usu
cotidiano sufficere. nec plus adesset. nec necessitas deesset;
qua in re ostendit omnipotens dñs. quantam sui famuli curam gereret.
cui tam isto miraculo poriam insolitudine expetrę duricia ministrare.
Sed antiquus hostis humani generis. eius uirib; inuidens. hunc usitata
arte repellere ex eo specu modis omnibus est. Nam amicam sibi bestiam.
serpentem scilicet ingressus. hunc ab eadem habitatione eicere
facto terrore conatus est. Coepit enim serpens in spelunca

Stuttgt. LB. Theol. et phil. fol. 27. f. 70r

Sed ante paululum quam moreretur · uocauit puerū
parare sibi uestimenta adq̄ procedendum iussit. Quemdū
puer quasi sanare cerneret · eiusq; minime preceptis
obediret · sur rexit uestimentum scindit · atq; uiam appiā
ad beati xisti ecclesiam se esse processurum dixit.
Cumque postmodicum ingrauis cepte molestia esset de
functus · deliberatum fuerat ut caput beatum ianua
rium martirem praenestina ua eius corpus poni debu
isset. Sed qua longum hoc is qui funus eius portaueram · usum est
repente ortoconsilio exeuntes cum eius funere p uia appiā
nescientes q; illi quid dixerat posuerunt · Et cum eundem ue
rū · curis secularib; obligatum lucris que terrenis inhiante
fuisse nouerimus. Vnde hoc predicere potuit. Nisi quia id q̄d
futurum erat eius corpori ipsa uis animę ac subtilitas preui
debat. Quod autem sepe etiam reuelationibus agitur.
Vt a mortuis futura presciantur. ex his colligere possum.
quę apud nos gesta in monasterio scimus. In monasterio
cenum meo quidam frater ante biennium geroncius di
cebatur · Qui cum graui molestia corporis fuisset depres
sus. Inuisione nocturna uidit Abbatos suos. & clare om
nimodo habitus. in hoc ipsum monasterium descendere desuper ob;
aspexit. Quidam coram lecto uacentis adsistere rent. unus eorum dixit
Ad hoc uenum de eodem monasterio gregorii · quosdam fratres in mili

ipsa ei exc[
qua poterat

da mitta mus

Stiftsbibl. Bern theol. + phil. fol. 27, f. 107a

chem. Stuttgart LandesB. (1944 vernichtet)
Dkd III 210
KUA X 6

Anno dnice incarnationis .o.c.xl viii. Indictione xii ma duodecimo kl Sept
aulole ecclie venerabilis prior. Petrus ppositus de monte scī Remigii. Johes cam
& fecerunt querimoniam de aduocatis qui erant in terra quę pinet ad mo
dendu parauus. Sup quor pclamatione. queita e a dno augusto sententia
gratus. iudiciale sententia pmulgauit. qđ nullus posset causas ul lites
tenere. n qui bannu de manu regia recepisset. Eunde altero & coherenti
omiu pncipu fauore & conuentia. qđ Herimann palatin comes de reno
tentia effec tui mancipare debet. & oma corrigere. quecuq. contra indubi
pperata. qđ ena ei ab inclito rege CVNRADO sub omiu testimonio pfentiu.
in ulla nomine Cosla habitabat qđa albert ministerialis ppul ecclę beati
parte. scil ulla milwilre. Herceberch. HABBach. & alia queda abi sci
possessiones pdict albert. p vim occupabat. nolens stare in conuention

ehem. Stiftgart LB.
DKo III 210

pmone inuadebat. Jup qb⁹ omib⁹ ab albe dei Reorigi frequent enocat
alterius regni causa n debere agere & iudiciu subire sed in terra & lege ge
ministerialib⁹ suis Cvnradu noie de haba qd sup hac controuersia iu
liberu iure ministeriale. oportere domu illius adire cui⁹ nomine pollidet.
Omnu itaq; suffragante iudicio. gloriosus rex pcepit. ut cuncta hec sicut p
de possessionib⁹ quas. sepedict⁹ albertus occupauerat. p aduocatu & regios
rent. psente pagina ide inclit⁹ rex sigilli sui impssione munire ussit. et in
Guido Sce Romane ecclie cardinalis diacon & aplice sedis legat. Heinric⁹
sis epc. Burchard⁹ argentinensis epc. Herimann⁹ epc Constantiensis epc.
Marchio de Brandenburch. Ludowicus Lantgrauuu. Ludowic⁹ com
elenboge. Otto comes de Kinecha Gerlac⁹ comes de nouo castro. & alii
Laruis. quoꝝ suffragio. id maxime actu est.

KUA X 6

chem. Stuttgt. LB.
D Ko III 210
KUA. X 6

ebrii · venerunt tres de monasterio sci Remigii francorum apli · Hugo scilicet
rarius · Frankenewrt · ad curia nunctissimi Romanorum Regis Cvnradi secdi ·
tre sci Remigii · quorum numer magnus erat · & plus ad nocendu qua ad defen
udicii · & ex comuni pncipu q ibide aderant consensu · Ludowicus comes regio
ue ad aduocatorum ius ptinerent audire · ul terminare · ul placita aduocatie
udicio quetro · udicauit Otto filius Cvnradi marchionis de missina ·
q aduocatia in ptatis bonis de manu dni regis habebat · lata legis sen ·
a iuris ratione in pnominatis possessionib ab injustis aduocatis essent
optentu gre sue ut placeret imperatu est · Ererea in eisde possessionib
emigii · in suburbio Remorum cuptam ate · cui pater maiore benefecu siu
emigii · supta ab ipso pecunia ꝑceperat · & legitime abdicauerat · Calde
at qua legitime & absq; ipius iniuria fecerat · de eria albr · benefecu

dem. Stuttgt. LB.
DKo III 210

…s huc paratu se esse ex iudicio facere. Interrogauit itaq; dns rex quenda de
…s ordo contineret. Respondit ille cunctis assentientib? omne homine fuit
…qcuq; regno ut puncta fuit ita eet. si de ipla possessione controuersia ageret.
…ripta sunt p̄sequente iusticia effectui manciparent. & goda beati Remigii
…uncios renouellaret. Et ut hec oma postmodu rata & inconuulsa p̄mane
…tes q̄ interfuert annotarent iussit. Interfuert itaq; huic actioni
…gurtang sedis archiepc. Albero Treuirensis archiepc. Bocco Wormacien
…ernard? Latherburnensis epc. Fredericus dux Sueuię & Alsatię. Albrus
…s de Los. Herimann? palatin? comes de Reno. & fr? eius henric? de Caen
…tu. Wibald? Stabulensis abbs. & Arnold? regię curię cancel

KuA 36

barene theatrum subiecta efficiet in mare pile
precipitatione. Hac ratione quotienscunque o
pus fuerit. in aquam potest esse. porrectus. In
quibus autem locis paludis non nascitur. his ita
omnibus erit faciendum. uti arce duplices relatis
tabulis & catenis colligate. intro loco qui fir
mus erit constituantur. & inter destinas creta in
eronibus exulua paludis facis calcetur. Cum
ita bene calcatum & quam densissime fuerit
tunc cochleis rotis cympanis collocatis locus qui
ca septione finitus fuerit exinaniatur. siccetur
& ibi inter septiones fundamenta fodiantur.
Si terrena erunt usque ad solidum crassiora qua
qui murus supra futurus erit exinaniatur sicce
turque. & tunc structura ex coementis calce
& harena compleatur. Si autem mollis locus
erit palis fustibus alneis aut oleagineis confi
gantur. & carbonibus compleantur. quemadmo
modum in theatro. & muri fundationibus est
scriptum. Deinde tunc quadrato saxo murus
ducatur. iunctura quam longissima. uti ma
xime medii lapides cognatis contineant.

Tunc qui loc
ne structura
ris insuper
cimo ut conf
mentione
dextus earu
cum nocen
conseruam
ueriendo pr
aut summo n
mum nauium
ducte fuer
locationem
cuntibus
poterunt
perficiantu
torum aut
symmetrias
LIBER

Schlettstadt Ms. 17

thesaurū scutarijs necessarijs reb⁹ amoenb⁹ ⁊ ornatis
In ecclesijs ⁊ reliq⁹ omnib⁹ facilioresq; apparatū ⁊ ornatus
quoq; Sal en facile aute importari frumta publice
puatiq; expedtus ⁊ gerumq; ⁊ hortis holeribus ca
ni fructuosis defendū. Aque fontium puteorū
⁊ de celo reperiri ⁊ pestatib⁹ ⁊ exigulis excipiunt
De lignatione que maxime necessaria ⁊ ad cibum
coquendū difficilis ⁊ molesta ⁊ apparatu qd
⁊ tarde coparatū ⁊ plus sumptuosū. In cōmodi ⁊ portib⁹
tunc ⁊ ad abulationes aprium ⁊ misuris tributis sin
gulis capitib⁹ designatū. Has duas irregularitates hyp
tra abulatione pstant. Una in pace salubritatis
Altera in bello salutis. Ergo hactenus abulationū
explicationes n solū post scenā thermarū sed ⁊ iam
omniū deq; ⁊ plis effectis magnas ciuitatib⁹ pre
stare poterunt utilitates. Quo hec nob⁹ satisfuerint
⁊ exposita. Hic insequentū balneariq; dispositionū
demonstrationes. Primū eligendus locus ⁊ qm calu
dissimus. ideq; ausis ab septentrione ⁊ aq̃lone. Ipsa
au caldaria tepidariaq; lumen habeant ab oriē
dente hiberno. Si au natura loci impedierit unq;
meridie. qd maxime ⁊ pstandi meridiano.

ad occidentē ⁊ ex
daria muliebria
ab⁹ sint collocan
pocausis comu
causim ⁊ ita ⁊ co
pidariū Terminū
exterpidario In
insluat de frigi
dū ⁊ fluidines q
si calfacient. Si
de ut primū sig
dinatū ad hyp
possit intro re
nū. Ipsa p se n
spensione supq
na dispositū u
collocatq; Alti
taq; struant
collocent ⁊ equl
ūmtū. Concan
ac fuerint ⁊ r
enim figlinū

anaxagoras glaucone⁹ pythagoras samus xenophanes colophonius democritus abderites rationes quibus rebus natura rerū gubernaret quēadmodū cūq; effrec⁹ haberet excogitare reliquerunt quorū inuenta secuti hyderū & aeris tempestatūq; significat⁹ Eudoxus euchemon callistus meto philippus hipparchus arat⁹ cete rique ex astrologia parapegmatū disciplinas inuenere & eas posteris explicatas reliquere quū seien tes sint homines suspiciende qd tanta cura fuerit ut & ita uideant diuina mēte tempestatū significatos post futuros ante pnumiare qs ob res hec eorū curā studiosq; sint ēcredenda Nob aūt ab his separande sunt ratio nes explicande menstruę dierū breuitates ideq; depa rationes Nāq; sol eq̄noctiali tempore arietē libramque uersando quasi gnomone⁹ partes habent nouem easum bras facit viii in declinatione ceti quę e rome ideq; athenis quę magne sunt gnomonis partes quatuor um bras sunt iii ad q̄nq; pedes xv ad tauri xi q̄nq; ad

[illegible]

ares cetera q; omnib, locis alias alio modo umbras gnomo nū eq̄noctiales a natura rerū inuenimus⁹ disparatę q; inq; ub, eūq; locis horologia erunt deferenda eo loci sumenda ē eq̄noctialis umbra & horum quēadmodū

Schlettstadt Ms. 17

in cētrū maioris cymbalū fixū habeat ligulā cuius cacumen
dirigat ad puncta ꝑ regiones. inque eo orbiculo tem
peratum sit foramen quia in cymbalū aqua influ
ens ꝑpendat ad ministrationem. Cū aūt in maio
ri cymbali libro fuerint signorū celestiū deffor
mationes. id aūt sit in motū. & in summo habeat
deformatū canem signū ad ꝑpendiculū eius summo
capricorni. ad dextrā spectantes libry. ad sinistram
arietis signi. Cetera quoq; inter eorū spatia designata sint
uti in celo uidentur. Igitur cū sol fuerit in capri
corni orbiculo ligula in maioris cymbali parte & ca
pricorni cotidie singula puncta tangens. ad ꝑpendi
culū habens aque cursum uehementis ponderis celeriter
per orbiculi foramen id extrudit ad uasū excipiens eā
cū breui spatio implet. corripit & extrahit che
rū minoris spatia & horarū. Cū aūt cotidiana
uersatione maioris cymbali ligula ingrediatur
in aquario cuncta descendentia foramina ꝑpendi
culo & aque uehementi cursu cogit̄ tardius
emittere salientē. ita comminus celeri cursu uas
excipit aquā dilatat horarū spatia. In aquarii
uero piscibus puncta uti gradibus scandens sol

diagonis p̄ficiē. Atq̄ hūdm̄ duo trigona eq̄ magnitudine
singula arce pedū q̄ngenū. adeiq̄ linee diagonalis longi
tudinē loc̄ q̄dratī paribꝫ lateribꝫ describat. Ita q̄ magna
duo trigona minore quadrato q̄ngenū pedū linea
diagonalis designet. cade magnitudine cccxcde pedū
numero quattuor minore erunt effecta. Hac ratione
duplicatio gr̄ametrica rationibꝫ ab platone uti scema
subscriptū ē explicata ē. in ima pagina hr̄ē pyta
gore normā sine artificis fabricationibꝫ nuncupam
ostendit. q̄ magno labore fabri normā facien
tes uix aduerū p̄ducere possunt. id rationibꝫ a me hodie
emendatū ex ei p̄cepti explicat. Nā q̄ si sumantur
regule tres. e q̄b. una sit pedes. altera pedes. tri
cēsima pedes q̄ng. eq̄ regule inter se cōponte tangant
alia aliā suis cacuminibꝫ. extremis scema habentes
trigon deformabunt. normā emendatā. ad eas ait
regularū singularū longitudines. si singula q̄drata
paribꝫ lateribꝫ describant. cū erit trium lat̄ areę
habebit pedes. viiii. q̄d. ii. xvi. q̄d. v. erit. xxv. Ita
quantū areę pedū numerū duo quadrata extremis
pedibꝫ longitudinis latera. q̄tuor efficiunt
eque tantū numerū. reddidit unū exq̄ung

corpora. Ex quibus unde exurgunt corpa exemenbris uarium
fingunt. ut tubes. Ita q minime fistulis plumbeis Aqua
ouet uidere si uolumus ea habere salubre saporeq; meliore ex
cubulis ee occidiani poteri indicare unde qd omi ex structas
eu habeam naforu argenteoru mensas iam ppi saporis integritia
ee scribe unde. Sin aut fontes unde ductiones aquaru faciam
necesse e puteos fodere. Inputeoru aut possessionb; in e exepnen
da ratio sed accumnb; sollertiaq; magna naturales rerum ratio
nes e siderande. qd hbe multa uariaq; ira in se genera. Ste
ut reliquę res ex quę principiis coposita. e pmu e ipsa ire
habeq; ex humore aquę fontes. Ire calores unde e ia sulphur.
Ulum. bitumi nascuntur: aeris q ispi manes. q cu graues puntiens si
stulosa ire puenum ad fossione puteoru. e ibi homines offen
dunt fodientes. ut naturali uaporis obturante eę narib; ispi
inmalesira q n celeris inde effugiunt ibi interimunt. Hocau
qb; rationb; caueae sic erit faciendu. Lucerna accensa demea.
q si pmanserit ardens sine periculo descendee sin aut extiee
lum a ui uaporis ee secundu puteu dextra ac sinistra defodiamq;
structura. hec quę admodu pnares spiritu excitu dissipabunt. cu
hec sic explicata fuerint & ad aqua erit puenen ee sepiatur
structura. nec obscurent uenas. sin au loca dura er aut inu
ueniq; pęe fuerint. tunc signis operib; excelsis a superioribus

85 V

quinq; ipsiq; parietes sortium solentes unum ideoq; erui un
cessit lauere sibi aridus ad annu quinquennii ouet cui ar
bitrio magistratus fuerit taphie cum unum inpariet
struentes sunt autem lauerii genera tria Unu qd grece
tidin appellat ide q̄ min unum longu se squipedē lat
pede Alterū ex quib; greci edificia struūt Exhis inu
pentadoron alteru tetradoron dicūt Doron aūt greci ap
pellant palmu qd numeru dario greci doron appel
lat Id aūt sempigeni primā palmu ita ēt quoquo
uersus quinq; palmoru Pentadoron qd quatuor tetra
doron dicūt ex quib; sunt publica opera pentadoros et
priuata tetradoro struunt Sunt aūt cubis lateribus
semilatera quę cōstruunt una parte laterib; ordines
altera semilateres ponunt Ergo exutraq; parte adline
a cōstruunt alterni cornu paretes alligant et medii
lateres sup̄ coagmenta collocant et firmitate et speciē faci
unt utraq; parte nouenā Est aūt inhispania ubi
more maxima curuat et inqualitas et nasia tanc ubi
lateres cū sunt ducti et arefacti pleru natant inaqua
sunt aūt cos posse ideo uidet qd terra ē dequa ducuntur
pumicosa ita ei ē leuis et ne solidiora nō recipiāt inse nec
combibāt liquore Igit ianuarii aut februarii aut parti

calleca

ant̄ pomeridianā meri
fuerit coqui abrē
qua sustinear esse
dificationib; sī hone
uum
harena quę mali
habeat terra rēmi
b
camerina carbun
rit stridore erit op
aspernatur hę sun
creussa ita id nō
idonea sin aūt ner
dum eglarea erit o
sed ea instruentur
rise etiam̄ paries
cū inhis tectoria fa
soluunt Fossicię
ctoria p̄manent et
harenarius recentes
ad luna et prima c
instructura comm
et libunt onerato p

pamvr nisi int̄ m

Schlettstadt Ms. 17

ma qui q̃ est trochilon dicunt. Sunt omnes earum faciendę
symmetrię earū sic earum extremitates ut circulo ſpurę qq
versus sit columnę crassitudinis. Idecta crassitudine quar
ta & octaua. Mediocri ita ut astragalus sit ita ut eius plinthus
reliquaq; pr plurimū qđ est ad terram pars crassitudinis colū
nę dividat̃ in partes VII. Inde trium partium chorus qui est
infimo. reliquę quatuor partes dividende sequaliter &
una pars fiat cui⁹ sui⁹ astragalus & supercilio superq; trochi
lus. Altera pars inferiori trochilo relinq̃t. sed inferior
maior apparebit. ideo q̃d habebit ad extremę plinthum
picturā. Astragali faciendi sed octauę partis trochili picctu
ra. erit spurę pars octaua a sexta decima pars crassitu
dinis columnę. spiris pfectus & collocatus. columnę s medianę in
pteo & postico ad ppendiculu mediocrem collocande. Angu
lares duę quęq; ex regione earū futurę s intrinsecus eius dextra
& sinistra ita partes interiores quę ad parietes cellę spec
tant. ad ppendiculu medii. latę habeant collocatu. Exteriores au
tem partes ita dicant se earū extractura. Sic enim figurę exteriorum
coposito
nis eius extractura eius tali ratione exibit. Sub capis colum
narū flameus. capitulq; ratio fiet pdicta. hs symmetriis
conformabunt. ita quū crassius imus scapus fuerit addi
ta octaua decima parte scapi abacus habeat longitudine

quinq̃ modis pr̃ scribit̃. Spacii qd erit inter collas imp
mo in colũnis designẽ triangulares. in media parietũ exere
mꝰ regiam collocem. Duꝰ mihi erunt modi quibꝰ
area a media ede fuerint in distribuant. ac mianis a colu
nis primis et mediis hinc inde regionib; alteram edis ponat. eq sui
ma crassitudine altitudinis parte. vii. altitudo. iii. parte lati
tudinis. templi. summaq; columnarũ iiii parte crassitudinis ma
ĩ trabe. Spiry earũ alia dimidia parte crassitudinis fiant.
habeant spiry earũ plinthi ad circinũ alia suę crassitudinis
dimidia parte. toti insup cum apophysi crassitudinis quarta plin
thus. Capitulq; crassitudo diuidat̃ in partes tres quib;
una plintho quę ĩ mabaco det̃ altera echino. tertia hypotra
chelio cũ apophysi. Sup̃ columnas trabes compactiles impo
nant̃ ut altitudinis modulis hisqua magnitudine operis
postulabant̃ ea q trabes cõpactiles ponant̃. ut cã habeant
crassitudinẽ quarta summę columnę erit hypotrachelium
ætra sint cõpactę subscudib; ãt securidis ut cõpactura dis
pigmꝰ habeant laxamẽ. Cui cũ intrę sanguis ãt inspi
rameũ ãt pflatũ uena recipiunt ĩcalefacunt̃ ãt celeriter
putrescunt. Sup̃ trabes ãt sup̃ parietes structure murũ
loꝰ parte. viii. altitudinis columnę ponant̃. hę mediꝰ fron
tib; ante pagina figant̃ supq; id ẏmpanũ fastigii structu

K Capituli altitudo dimidia crassitudinis abaci. Latitu
do quarta ima crassitudo columnę.

quam apertissime potui perscripsi. Restat
nunc de machinationibus & de earum prin
cipijs ratiocinari. Itaque de his ut cor
pus emendatum architecturae perficia
tur insequenti uolumine incipiam scri
bere.

EXPLICIT LIBER NONUS

Schlettstadt Ms. 17

dierum ꝯgruo collocata est regula uerbule cum
pinnum dentibus equalibus sunt pterea duo dentes
culi alius alii impellentes uersationes mochea fa
um & mociones hec alie regule alique rympana
ad eundem modu dentata una mouens coacta ne
cessario faciunt & effectus uarietates pmutationum
hiis quibus mouent sigilla uertum mete calendrau
ora picturę bucine comunt reliquaq; parerga hmõi
et iam aut in columna aut parastatica horę deser
bunt eque sigillum egredientes ab imo in regula signi
cat in diem circum Quorum breuitates aut crescen
tias cuneorum abiectus aut exemptus in singulis diebꝫ
& mensibus pficere cogit pulsionem aquarii ad
temperandum ita sunt constituę mete sunt
ouę una solida una cauata extrorsum ita pterea u
alia in aliam mire cuiuscunq; possit & eadem regu
la laxatio capsi aut coartatio effectus aut ue
hemẽs aut lenẽs in ea uasa aquę influentem
cursum ita horarionibus & machinatione exaq;
componuntur horologiorum ad horarii usum collo
tiones; sin aut cuneorum a dierumbus & decem
onibꝫ correptiones dierum crescentiq; ex cuneos
rum pbabunt fieri quę cuneos sepissime uicia facium

[illegible] modo earum [illegible] quib[us] nec
[illegible] videatur [illegible] [illegible] adhuc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quos communes ad usum conficiendibus habeat o
portunitates. Trap. reciprocus debet quę raro reci
pit. Ad manus in naribus explicare. Tigna duo ad lon
gitudinem canonis expediuntur a capite asibula
communia. animo diuaricata erigimur. funibus in
capitibus contortis. et circa dispositis et extra remen
tur. Alligantur infimo trocleę quę ena[m] nulli
rechamum dicunt. Extractę inducuntur orbiculi
paxiculos uersationes habentes. Porbiculi traiciuntur
uectarius funis. Deinde demittitur et traducitur
circa orbiculi trocleę inferioris. Refertur autem
ad orbiculi imi trocleę superioris. et ita descendit
ad inferiore. a inforamine cuius religantur. Altera
pars funis reseruatur interim. has machinę pares
inquadrisariam signorum posterioribus quo loci fiunt
diuaricata figuntur. bolonia inque coniuntur. fucu
lorum capita ut facilis axes uersentur. eae fiuculę pro
ximę. capita habent foramina bina ita temperata ut
uectes mei communire possint. Adrechamus autem
primum instauem debis quę edibus sacris. ad operum q[ue]
publicorum p[er]fectionem necessitate comparantur. quę fiunt ita

Schlettstadt Ms. 17

Primu ad oppugna
Charagnensis ad ga
castellu inve coepis
hucusque addemolen
nib: sustinerer capi
ref summos lapidu
dine tota commun
tyrus nomine pe
bb Deinde anse pu
habetra parce

Vrina cere colligit infusura eris urinas viii denarios xvi: Aeris cet
pti urinas viii a denariu Stagni urinas xii ae denarios xvii Argen
ti urinas x ae denarios xii Plubi libra i ae denarios vi Auri libra
i urinas vii a denar viii. DE DOCTRINA

Calculus e uerus grana duo aut quarta pars oboli Quatuor calculi
oboli reddunt. Duo oboli scripulu faciunt. Tres scripuli dragma
complent. Dragma scripulus et obolus quadrans efficiunt. Duo
quadrantes stateram faciunt. Duo stateres uncia reddunt. Vncias du
odecim libra faciunt. Libre lxxii talentu faciunt. DE LIQUIDIS

Cochlear habe dimidia dragma idest scripulus et obolus Cochleares
tres cyathu faciunt. Cyathi viii ceratia reddunt. Ceratia viii. eminam
efficiunt. Eminę ii sextariu complent. Sextarii vi. ęgu red
dunt. Congii viii. modiu implent. Modius unus et semis urnia
faciunt. Vrnę due amphora coplent. Vrnę tres cadu. idest
triabu. Modii xv. gomor reddt. Gomor duo chorii faciunt.
Scripuli xviii faciunt uncia. Medietas dragme e scripulus
et obolus hec debet poni. TINTIO VTRI PARISII. Teres urnu
bene limas eram mundu et mictes in libra deinde eram i. et
coques p dies iii. Alia uncio. Teres urnu bene mic̃ et p libra
eram i. urinas ii. alum egyptia i. et decoques p. s. iii. ALIA
LACTIS COLORIS. In libra mittes stagnu i. et decoques p

ugnes capita . elegauer. Chodaces xii marmillas inclusi libera
[illegible] occasione canna texebaces ducerent fabrunetas
scapo uersandi incohabit. a marmillas sine fine nolnebantur.
Cum uu scapos omes rotas necterent. a stabant capitulorum
uenire filius crispinos metagenes translulit exemplorum
uecum a[illegible] inpitylion. oidiuerunt. Facit em rotas circuer
pedu duodenu a pitylion capita immedias rotas inclusit
eade ratione chodaces & armillas inscapib. inclusit. Facum
trianias Abubus discerneban marmillas inclusi chodaces uer
sabantur rotas. Capitylia uero inclusa in axes interius eade
ratione qua scapi sine mora Ad opus puenerunt. Exemplar
Aire erat eius qué admodu impalestras cylindri exequant
Ambulationes. Neq hoc permisse fieri nisi primu ppinqu
tas ee. Nonem plus fuit Ablapidi eines adfanu mdia pas
suu octo nec ullus é clausus sed ppetuus campus. Nra ú
memoria. ci colossicus apollinis infano basis erat Auersus ter
diffracta & metuentes ne caderet ex flamia a frangerent
locauerunt exesde lapidicinis basim excidenda conduxit
quida paconius. Hec au basis erat longa pedes xii lata pedes
viii. alta pedes sex. Qua paconius gla freias nimi metagr
nes adporauit. sed eade ratione alio genere estituit ma
chini facere. Rotas em circu pedu xv. fecit & imbs rotas

Stuttg. LB.

denudat · cū sex solidis cōponat · Et si illa denudauerit ut genitalia eius appareant · uel posteriora · cū duodecim solidis cōponat · Si aū cū ea formicauerit contra uoluntatē eius cō ponat quadraginta solidos · Si aū mulieri hęc fecerit · oīa dupliciter cōponat · sicut ante diximus de uirgine · De eo qui aliū percus serit uel uulnerauerit · Siquis alium pugnam percusserit quod alamanni pulislac dicunt · cū uno solido cōponat · Si autē sanguinē fu derit · sic ut terrā tangat · cōponat solidum unū & semissē · Si aū percusserit eu ut testa appareat & rapatur · cū tribus solidis cōponat · Si aū decapite os fractū tulerit de plaga ta ut sup publicam uiā latam uigintī qua tuor pedes · mscuto sonauerit · illud os · cum sex solidis cōponat · Si aū ipsum os medicus perdit · & nō potest illud p̄sentare · tunc duos testes adhibeat qui hoc uidisse nt · quod de illa plaga os tulisse · Aut ille medicus hoc conprobet quod uerū fuisse · quod de ipsa

Cod. iur. 4° 134, f. 21r

Cod. iur. 4° 134, fol. 37°

·cxlvi· De rebus prborum. CL.

·cxlvi·i· De poenitentiis, ñgogendis. CLI.

·cxlvi·ii· De prbis aquibus se caueant. CLII.

·cxlvi·iii· De sepultura ubi ñ fiat. CLIII.

·cl·iiii· De ꝑdicatione t capitulis prborū.

·cli·iii· De eucharistia.

·cli·i· De ampullis duabus incensi dñi habendis.

·cliii· De nonis & decimis.

·cliiii· De fletibus, in anno.

·clv·. De admonitione sacerdotum.

·clvi· De ꝑdicatione ad plebem.

·clvii· Debrietate.

CLXII·clvii· De admonitione ad omnes.

INCIPIT PFA
TIO DOMNI KAROLI IMPI
IN LIBRUM PRIMUM

IGNANTI DNO NRO
IHV XPO In perpetuum. Ego
Karolus gra dī eusq, miseri
cordia donante rex & re
ctor regni francorum.
& deuotus sēp eccle

Stuttgart. LB.

xlii De incestuosis & homicidis sacerdotum admonitionib, aure nolentib, accommodare.
xliii De dominis subditorū admonendis.
xliiii De corporis & sanguinis dñi communicatione laicorum.
xlv De eruditione filiorū aparentib, & patrinis.
xlvi De ecclesiis antiquitus ēstructis.
xlvii De sepultura. Explt.

INCIPIT PRAEFATIO LIBRI CAPITULORŪ

Omnibus vobis. Auditis. Audiat

dilectu notū ēe nondubitamus. qua
genitor nr & pgenitores. postquā
adō adhoc electi sunt. in hoc pcipue
studuerunt. ut honor scē dī eccle & sta
tus regni decens maneret. Nos iam iu
xta modū nrm. eorum sequentes exem
plum. sepe uram deuotionem debis ad
monere curauimus. & dō miserante mul
ta iam emendata & correcta uidemus.
Unde & dō iustas laudes psoluere. & ur

Stuttgart LB. Cod. iur. 4° 134, f. 73r

De beneficiis episcoporum abbatum & reli

Et non solum eporum. & abbatum. abba
tissarum. atq; comitum. siue vassorum
nrorum. sed & ia nri fisci describant.
vt scire possimus quantum & ia de nro.
Inunuscuiusq; legatione habeamus.

De legationib; propter iustitias quo
tempore exerceantur.

Volumus ut ppter iustitias que vsq;
modo ad pascha comitum remanserunt.
quatuor tantum mensibus In anno. missi
nri legationes suas exerceant. Id est In
Inuerno Apr. In estate Iul. In autumno
octob. Ceteris vero mensib, vnusquisq;
comitum placitum suum habeat & iusti
tias faciat. Missi au nri quater In
vno menso & in quatuor locis habe
ant placita sua cum comitib illis quib
congruum fuerit. vt ad eum locum possint
conuenire.

Stuttgart. LB. Cod. iur. 4° 134. f. 113r

socius illius. socius illi. Et q̃a uerba transitiua sũ. uidean̄
unde a q̃ transeant. Scilicet a nominatiuo in obliquũ.
si accusatiuũ ũbum ẽ. hoc ẽ ab agente in patiẽtẽ. Vt uarro doc
ciceronẽ. Si aũ passiuũ ẽ. transitio fit de obliq̃ in nom,
natiuũ. a tam obliq̃ semp̃ ꝓponit nominatiuus utrũce
dentẽ ũbo. ut doceor a ce. ubi in ũbo nominatiuus sub
audit. q̃ si dicerẽ ego doceor a ce. Itaq; nisi discretionis
causa. de q̃ pus dictũ ẽ. ũbu ẽ strui ante nominatiuũ
ñ poterat. neq; tñ obliquus ante uerbũ. Trahit enim obli
quus ũbum post se. ũbum q̃q; obliquũ casũ. a ille obliquus
si ꝑse ñ intelligit. necesse ẽ ut a ipse trahat alias par
tes orationis. usq; ad plenũ intellectũ. Vt ẽ. Omis
homo ꝑmum ponit unum bonum. hic q̃a adũbium q̃d ẽ ꝑmum.
a aduectiuũ q̃d est bonum. ubi a tendunt. scil. a cũ
in obliquis fuerint. tunc id q̃d decernus ẽ. Que aũ
uocant transitiua sũba absoluta dicunt. Idiopatha.
de recipe a. Et si absoluta. unde absoluta. nisi
a copula obliq̃ casũ. Vt ẽ. homo uiuit. homo spirat.

Stiftsbibl. LB. Cod. iur. 4° 134, f. 200r

Stuttgart LB. Cod. iur. 4° 134, f. 200v

Recipca ū. ide passionē ase inse retorquentia. Curr recipca dicerentū. si ñ rerrogada fierent/ adeosde. agb
tendere in alios usā. ſ. ſic homo febricitat. Deb
prescian plenius docuit. Ergo alius repetamus.
Duo gña ſ elocutionū q̄rū aliud ē distinctiū p cola
& cōmata. & ñ morat intellectū. aliud ē ctinuū
& ñ intellegit. usq ad finē sententie. Qd distinctiū ē. potest extendere sententia usq ad sex co
la. sic martian docet. ut ē. dm nemo unde
unq̄ ſ vel Beat ut q̄ritur dīm. In hoc lo
quendi gne. esaias, pphā. meus se nō precatū
fuisse hieronim. q̄ facilius possit intellegi. meus
de pphā plogo testat. ad exemplu scripturā de
mostenis & tullii rhā orū. q̄ in libris suis eo ut ſ
solent. ñ transeuntes ad aliud gen. qd ctinuū dr.
Talis ē ide tullius in philippicis & rhā oricis. de se
nectute & de officiis. Ad herennū q̄q. & in inue
ctiuis. ut legenti liquet. Hoc gen & lucan elegisse
se memorat his ūbis. Continuo nūq̄ direxi carmen

uno plus sententia indē pio dr. q̄ aduersū hīc. ānno n dr.

Stiftsbibl. LB. Cod. iur. 4° 134, f. 201r

ductu quę tractū serpant. plus mihi cōma placet. Cōma
ūt quatuor modis intellegit. Aliud ē cōma. qđ p casū sen
su significat. par illius qđ colon dr. et in tu intellegit.
donec aliud cōma adiungeret. ut efficiat colon.
Verbi gra. Nemo mittens manū suā maratrū cōmat
huic adplenū sensū addit aliud cōma. et aspiciens retro
apprime regno dī. et ita colon ē. Hoc cōma inuenio q, gnē
inuenit distincta et tanuo. Ceteri tam nō potest. ut
undistincta cōma sit sine colo. sed colon aliquando sine comate.
In tanuo ē cōmatū sit concretio sine colo. Hinc pulsatus di
cit. Aliud ē cōma significans hoc idē qđ et colon
sed pauciorib⁹ ubis. uno scilicet aut duob⁹ t maxime trib⁹
ne si ultra extendat colon potius ee uideat. Huiusmodi
cōmata multiplicari possunt in una sententia. aliquando
p se. aliquando inter posita his quę cola dnt. Sic ē illud in
libro machabeorū. Hęc eadē scripta sunt demetrio regi.
et attalo. et arabę. et arsacę. et ionis regionis. et samsamę
et spartanis. et delo. et mindo. et sycione. et carię. et sa
mi et pamphilię. et lycię. et halicarnasu. et rhodu. et pha

Stuttgart. LB. Cod. iur. 4° 134, f. 201v

scida. a' cho o. a' syden. a' arado. a' gor onca' ebu
du. a' cyprū. a' cyrtuen. In hoc ꝓlio ꝑcedente
uno colo qd̄ē. hec ende semp a S' demario regi
relig que secūd̄ gūanus plenū ꝓse uidlecet habe
ant. ꝑ ꝑē paucitatē ū borū cōmata dicenda s' qa
non cola. nuna sencia. ēgregari ñ possunt. ꝑē u
epla. numerant̄ urna singulis ūbis urę. ruce. disse
siones secuę. in undię. uel ēra. ut nutes. gaudiū. pax
longanimitas. a' plenū sensū habent. a' tam cōmata
Sed a' beda. demarica ar te. unū pene eſtamat colon.
a' cōma. tale exemplū de cōmate dans in epla pau
Sustinetas enī. sigs uos inferiorē redigit. sigs dero
gat. sigs acquir. sigs excellē. sigs infacie uos cedit.
Martian' ū diffinitionē simul dat a' exemplū de hoc
cōmate dicens. Cesū ē parsorationis ex duob' aut plu
rib' ūbis. dū quicq absolute significam. qua q. cesa o
tionē dicam'. dū singula ūba qd̄ius significamia ꝑ
runt. ut ē. Q'd ē ille lelius q sine ferro nec q de

f. 1

qui intestati dat. Sed hŝ q defuncto mostis suę
tępore pximores inueniunt. Jnfemzs vo alia
ędicio ē. quia inter feminas sola tantū soror
ēs sanguinea habet agnata. & germano suo
defuncto intestato ei agnata iure succedit.
Reliquę femzę. hoc ē amita. to ē patris soror. t fris
filia nec incapiendis hereditatib, ppinquę
legitime s. nec masculis ppinquis agnationis
iure succedunt. Jpsarū vo hereditates admascu
los ppinquos. agnationis iure puenunt. Re
gulariter ēstimatū ē. vt inter agnatos pximor.
posteriorē excludat. & inter eos ñ in styrpē sed in
capita ab intestato diuidat hereditas. Nā inter
filios sic superius dixim. alia ratio ē. pxima
posteriorē ñ excludat. & sēp hereditas in styr
pē in capita diuidat. Nā si qs morieńs. dimit
tat germanū. & ex altero germano filios. ger
manę fr. qa gradu pximior ē. solus succedit.
fris filius succedit. Jte si moriat qs. & de
duob, germanis frib, dimittat filios duos & ax
masculos. ex uno frē dimittat duos. ex alio iii.

Stuttgart. LB. Cod. iur. 4° 134, fol. 154r

denudat· cū sex solidis cōponat· Et si illa d
nudauerit ut genitalia eius appareant· u dim
posteriora· cū duodecim solidis cōponat· Si filiū
cū ea fornicauerit contra uoluntatē eius· pung
ponat quadraginta solidos· Si aū mulier hoc
fecerit· oīa duplicenter cōponat· sicut ali⁹
diximus de virgine· De eo qui alū per mo
serit ud uulnerauerit· Siquis alium
piram peusserit quod alamanni pulis lac dicūt
cū uno solido cōponat· Si autē sanguinē fil
derit· sic ut terrā tangat· cōponat solidu lesu
unū & semissē· Si aū peusserit eu ut testes exand
appareat & rodatur· cū tribus solidis cōpo
Si aū de capite os fractū tulerit de plaga mer
ra ut sup publicam uiā latam uigintī pe
tuor pedes mensuret sonauerit· illud os cum
sex solidis cōponat· Si aū ipsum os medicus pa
perdit· & nō potest illud psanare· tunc d
testes adhibeat qui hoc uidisse· quod
illa plaga os tulisse· Aut ille medicus sup
comprobet quod uerū fuisse· quod deip
pin

qui intestati dat· Sed hs q defuncto mostis suc
tēpore pximores inueniunt· Infemgs u alia
ēdito ē· quia int femina sola tantū soror
ē sanguinea habet agnata· & germano suo
defuncto intestato ei agnata iure succedit·
Reliquę femgę· hoc ē amita· to ē patris soror· t fris
filia nec incapiendis hereditatib, ppinquę
legitime s· nec masculis ppinquis agnationis
iure succedunt· Ipsarū u hereditates admascu
los ppinquos· agnationis iure puenunt· Re
gulariter cstituti ē· ut int agnatos pximor
posteriorē excludat· & int eos nō in stirpē sed in
capita ab intestato diuidat hereditas· Nā int
filios sic supius diximus alia ratio ē· pxima
posteriorē nō excludat· & sēp hereditas in stirp
pē nō in capita diuidat· Nā si qs moriens· dimit
tat germanū· & ex altero germano filios· ger
manos fr· qa gradu pximior ē· solus succedit·
fris filiorū succedunt· Et si moriat qs· & de
duob, germanis frib, dimittat filios ou ex a
masculos· ex uno frē dimittat duos· ex alio iiii·

INCIPIT MALACHI
ID EST REGŪ LIB. III.

T REX DAUID
SENUERAT HABEBATQ.
aetatis. plurimos dies.
Cumq. operirentur uestibus
noncale fiebat. Dixerunt
ergo eiseruisui. Quaeramus
domino nro regi adolescen
tulam uirginem. & stet co
ram rege & foueat eum. dormiat q. insinusuo
& calefaciat dominum nrm regem. Quaesierūt
igitur adolescentulam uirginem speciosam
inomnibus finibus isrl. Et inuenerunt abisag
sunamitem. & adduxerunt eam adregem.
Erat autē puella pulchranimis. dormiebatq. cum
rege & ministrabat ei. Rex uero noncognouitea.
Adonias autem filius aggith. elatabatur dicens.
ego regnabo. Feceq. sibi currum & equites. &
quinquaginta uiros quiantecurrerent.
Necorripuit eum pater suus aliquando dicens.
Quarehocfecisti. Erat autem ipse pulcher ualde
secundus natu post absalon. Et sermo ei cumioab

HB 6 II 20,94v [St. Gallen 870–880]
StHg1 LB

INCIPIT EIVSDEM LIBER IIII.

PRAEVARICATVS EST AVTEM MOAB in israhel postquam mortuus est ahab. Ceciditq. ochozias per cancellos cenaculi sui quod habebat in samaria. & egrotauit. Misitq. nuntios dicens ad eos. Ite consulite beelzebub deum accharon utrum uiuere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem dñi locutus est ad heliam thesbiten. Surge & ascende occurre nuntiis regis samariae & dices ad eos. Num quid non est dñs in israhel ut eatis ad consulendum beelzebub deum accharon. Quam obrem haec dicit dñs. De lectulo super quem ascendisti. Non descendes. sed morte morieris. Et abiit helias. Reuersiq. sunt nuntii ad ochoziam. quidixit eis. Quare reuersi estis. At illi responderunt ei. Vir occurrit nobis & dixit ad nos. Ite & reuertimini ad regem qui misit uos & dicetis ei. haec dicit dñs. Num quia non erat dñs in israhel mittis ut consulatur beelzebub deus accharon. Idcirco de lectulo super quem ascendisti non descendes. sed morte morieris. Quidixit eis. Cuius figurae & habitus est uir qui occurrit uobis & locutus est uerba haec. At illi dixer-

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur
Film Nr.
Aufnahme

Stuttgart LB
HB II 20, fol. 142r

St-Hyt. LB., HB II 20, f. 3v

INCIPIT LIBER REGVM PRIMVS

IT VIR VNVS DE RAMATHASOPHIM DE MONTE EPHRAIM · ET NOMEN EIVS helchana · filius hieroboam · filii helu · filii thau · filii suph · ephrateus · Et habuit duas uxores · nomen unius anna · & nomen secundae fenenna · Fueruntq; fenennae filii · annę autem non erant liberi · Et ascendebat uir ille de ciuitate sua statutis diebus ut adoraret · & sacrificaret dño exercituum in silo · Erant autem ibi duo filii heli · ofni · & finees sacerdotes dñi · Venit ergo dies · & immolauit helchana · deditq; fenennae uxori suae & cunctis filiis eius & filiabus partes · Annae autem dedit partem unam tristis · quia annam diligebat · Dns autem conclusserat uuluam eius · Affligebat quoq; eam aemula eius · & uehementer angebat · in tantum ut exprobraret quod conclusisset dns uuluam eius · Sicq; faciebat per singulos annos · cum ascenderet tempo

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur
Film Nr.
Aufnahme!

Stuttgt. LB
HB II 20
fol. 3v

Stuttgart. LB. HB VI 105, f. 34ra

propter eū qui dilexit nos · Certus sū enī · quia neq; mors · neq; uita · neq; angeli neq; principatus · neq; uirtutes · neq; instantia · neq; futura · neq; fortitudo · neq; altitudo · neq; pfundū · neq; creatura alia poterit nos separare a caritate dī · quę est in xpo ihū dño nro · Debem' aūt nos · utrosq; aut apli firmiores · imbecillitates infirmoꝝ sustinere · & nō nobis placere · Vn' quisq; urm · pximo suo placeat in bono · ad ædificationē · Etenī xps nō sibi placuit · sed sicut scriptū est · Impperia in properantia ū tibi ceciderunt supme · Benedictus dś & pat dnī nrī ihū xpi · Pat misericordiarū & dś totius consolationis q̄ consolatur nos in omni tribulatione nra · ut possim' & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt · p exhortationē qua exhortamur & ipsi a dō · Quō sicut habundant passiones xpi in nobis · ita & p xpm · abundat consolationes · Siue aūt tribulamur · pūra exhortatione & salute · Siue exhortam' · pūra exhortatione · quę operatur in tolerantia earundē passionū quas & nos patimur · Et spes nra firma ē pro nobis · Scientes quō sicut socii passionū estis · ita eritis & consolationis · Fidelis aūt ds · qui nō patit̄ vos tēptari · sup id q̄d potestis · sed facit & cū temptatione & ipetum · ut possitis sustinere · Propt q̄d karissimi sectamini semp caritatē · & emulamini meliora & spiritalia · & adiuuate uos inuicē · ut deo semp in omnib; placere ualeatis · Ds aūt pacis · sit cū omnib; uob; am · DAT KL · NOV · GALLO · ET BRADUA · VV · CC · CONS ·

Alexander epūs · omnib; ortho doxis p diuersas p uincias xpo dño famulantib; · cogitantib; nob; mecū diuini iudicii frēs karissimi · & post uitā hanc unusquisq; p ut gesserit recepturi · quid ueniat ad querelā · tacere nō licuit · Sed nobis loqui · necessitas imperauit · Dicente pphēta · Exalta tuba ne cesse tuā · Et tu omnium ecclarū curā ē · si dissimulē · audia dicente dño · Reiecistis mandatū dī · ut traditiones uras statuatis · Quid enī aliud est reiecere mandatū dī · quā priuato consilio · iudicio humano · nouis rebus constituendis · liberius delectari · Unde & alibi scriptū est · Ne transgrediaris terminos antiquos ·

StcHgt. LB. HB VII 6. f. 20a

cubinas. & adrianus philosophis artibus eruditus. antinoum consecrat & in deum. templumq; ei ac simulacra & sacerdotes instituerit. Et ex eo egypti ciuitas ac regio nomen acceperit. Inter scorta quoq; in fornicibus spectaculorum pueri steterint publice libidini exposita. donec sub constantino imperatore xpi euangelio caruscante. & infidelitas uniuersarum gentium & turpitudo deleta est. Porro sepulta gintas. con iuges eorum uiolatas ee significant. dum filios alienos iudeis generant. Symmachus quodam circuitu & honesto sermone plaudentium eandem cum pueris turpitudinem demonstrauit. Et

REPLETA EST TERRA AR
gento & auro. & non est finis
thesaurorum eius. Inter cetera uitia terre. domus iacob & in auri & argenti multitudo enumeratur. Inter omina. & augures. equos & quadrigas. quas dns multiplicari prohibuit

regib. isrl. Inter idola que sunt opera manuum hominum auaritia condemnatur. Vnde dns praecepit in euangelio nethesauri zemus nobis inter ra. & nefaciamus nob thesauros dequibus fur possit eripere. ad extremum inferens, non potestis do seruire & mammone; pulchre autem illud KOMMA uersiculi. semp auarus ait & aliis uerbis propheta significauit dicens.

Et non est finis thesaurorum eius. Non quo thesauri finem non habeant. sed quo possidentium animus non impleatur. Vtraq; autem gens. & iudeorum & romanorum. per haec uerba auaritiae fugilatur. Quod hystoriae quoq; tam grece narrant quam latine. nihil iudaeorum & romanorum gente ee auarius. Vnde & repetendarum lex constituta est. & cotidie uidemus illud compleri a postolicum. quip recipis non furandum furaris; furem

Stuttgart LB
HB VII 6

Stuttgart. LB HB VII 6, f. 19v

nomen commune propropriq·
quae est hodie gens palestino
rum quasiphylistinorum.
Quia pē litteram sermo hebra
icus non hab&. sed pro ea phi·
greco utitur· Unde &illud
quod in psalmis legitur· cum
enumeratione c&eraru gentiu·
mihi alienigenę subdita sunt·
non omnes externas nationes·
sed propriae palestinos signi
ficat· Reddiditq; causas qua
reproiecerit dns populū suum
domū iacob· quia repl&isunt
inquit ut fuerunt in princi
pio auguribus· & omnibus cunc
tisq; sordib idolatriae· Non
attendenda somnia nec au
guria moyse scribente cog
noscamus· quae habuerunt
gentes quas eiecit dns a facie
ei· Chananeorū· amorrheo
rum· & ch&eorum· Hunc
locum ecclę tractatores aliter
atq; aliter· edisserunt· Quida
enim uolunt hoc significari·
quod proiecto populo iudeo
rum ingressus sit terra quon
dam repromissionis romanus
exercitus· Et electis iudeis ha
bitaueri nt in iudea alienige
nę qui toto orbe diuersarum
gentium accolę sunt· adducti
a tito· & uespasiano· & hadria
no c&eris q; principibus·
Alii aute putant hoc non per
tinere ad romana tempora·
sed ad superiora· priusquā
ab babylonius uastarentur·
quod subinpus regib fecis
se narrantur· & ad nō dere
licti sunt·
Et pueris alienis adhesere;
pro quo· LXX· transtulerunt·
& filium ulti alienigenę nati
sunt eis· Symmachus· & cū
filius alienis adplauserunt;
pro quo scriptū est in hebrai
co· iesphicu· quod hebrei in
terpr&antur· ec ΦHHCΩON
CAN· Et nos uertimus· adhese
runt· ut uictorum ingentem
iudeam turpitudo monstre
tur· Intantum aute greci
& romani hoc quonda ultio
labora uerunt· ut & clariss
simi philosophorum gre
ciae haberent publice concu

illud quod de terra in alio loco dicitur · Qui respicit terram & facit eam tremere · cui hoc potestatis dñs sit · Non terrene intellegentiae ·

Filios genui & exaltaui · ipsi autem me spreuer̃ · Pro quo symmachus & theodotio transtulerunt · Filios genuit & exaltauit; ab hoc loco narrat prophetia quid dñs sit locutus · quod populum israhel quos seruos communi lege condiderat · in filios uertit · dixeritq; filius meus primogenitus israhel · Denique & dñs in euangelio apostolis repromittit · quod si fecerint uoluntatem eius · iam non appellat eos seruos · sed amicos; quod si superbierit israhel audiensse esse primogenitum · intellegat · primogenitum id circo se dici · quia secundi filii significentur · ex gentibus · Nonenim appellatur unigenitus qui excludat fratres ceteros · sed primogenitus · ut monstret & alios secuturos ·

Et tamen iuxta mysteria scripturarum non primogeniti ac capiunt hereditatem · sed secundi · Primogenitus fuit cain · sed abel munera placuerunt dõ · Primogenitus ismahel · sed isaac accepit hereditatem · Primogenitus esau · sed benedictionem patris iacob supplantator præripuit · Primogenitus ruben · & tamen benedictio seminis xpi transfertur ad iudam · Itaq; illi iuxta uocationis ordinem primi fuerant & appellabantur caput · Nos secundi qui dicebamur · cauda · uersi sumus in caput · & dñi appellamur filii · Quot quot enim eum susceperunt · dedit eis potestatem filios dei fieri · Nec accepimus spm̃ seruitutis iterum more · sed spm̃ adoptionis · in quo clamamus abba pater · quia perfecta dilectio foras mittit timorem · Melius est autem iuxta hebraicum legere · filios enutriui · quam genui · ne uideatur illi dicõ quod in iohan

Stuttgart. LB HB VII 6, f. 5r

monū ferunt · quęso te adhuc siqua sunt
referas · ut ęsurientē me p exempla bo

Vnorum pascas · GREGORIVS

Vellē tibi in laudib; redemptoris
oęuin uenerabilis benedicti miracu
lis aliqua narrare · sed adhęc explenda
hodiernū tempus uideo non posse suf
ficere · Liberius itaq; hęc loquimur ·
si aliud exordium sumamus ;

EXPLICIT LIBER PRIMVS ·

INCIPIT SECVNDVS LIBER DI
ALOGORVM SĆI GREGORII
PAPAE ·

FUIT VIR VITAE
VENERABILIS GRATIA
dī benedictus & nomine · ab ip
so puericię suę tempore cor gerens se
nile Ętatē quippe morib; trans iens
nulli animū uoluptati dedit · Sed cū

Stuttgart. LB. HB VII 32, f. 49v

Stiftsbibl. Lib.
HB VII 32
fol. 49v

habere t · aperuit cum subiunxit ·
In medio populi polluta labia ha
beni s ego habito · Pollutionem nā
que labiorum habere se doluit ·
sed unde hanc contraxerit indi
cauit · cum in medio populi pollu
ta labia habenti se habitare per
hibuit · Ualde enim difficile est
ut lingua saecularium mentem n̄
inquinet quam tangit · Quia dum
plerumque ei s ad quędam loquēn
da condescendimus · paulisper af
fecti hanc ipsam locutionem quæ
nobis indigna est etiam delectabi
liter teneā · ut ex ea iam redire n̄
libeat ad quam uelut ex condescen
sione ducti uenimus inuiti · Sicque
fit · ut ab otiosis ad noxia · a leuibus
ad grauiora uerba ueniamus · Et os

Stuttgart. LB. HB VII 32

Stuttg. LB
HB VII 32
fol. 131r

rabilis uiri celebre nomen innotuit·
eius q̃ admirabile opus ad eorū se
instruenda studia tetendit· Quorū
me necesse fuit grandeuitati tam
cesto credere· ac si ea q̃ dicerent·
meis oculis uidisse· Dum sequentiū
uuandalorū tempore fuisset italia
Incampanię partibus depopulata·
multique essent ex hac terra in af
fricanā regionem transducti· vir
dñi paulinus cuncta q̃ ad epis
copii usū habere potuit· captiuis
indigentibus que largitus ē· Cūq
iam nichil omnino sup̃ esset quod
petentibus dare potuisset· die quo
dam quędā uidua ad uenit· que
a regis uuandalorū genero suu filiū
Incaptiuitatem ductum fuisse p̃
hibuit· at q̃ a uiro dī eius precium

St=Hgt. LB., HB VII 32, f.101r

Stuttgart. LB
HB VII 32
fol. 101r

dī famulus iam securus habitare. Cumq;
hoc uir di nequaquā adquiescere. et qđ
posset ut facere. p̄cepit. Ipse in cellę
suę remotiore parte se contulit. si tam̄
molles ruere. dubiū non erat qđ simul
& specū destruere. et martinū necare.
Itaq; du ea quę uenerat multitudo co
narent̄ur si possit sine periculo uiri di
ingens illud quod desuper incubue
rat saxum leuare. cunctis uidentibus
repentè res ualde admirabilis contin
git. quia moles ipsa quam conabant̄
euellere. subito abiisse laborantibus
cuulsa. nespeluncę martini tecti tangę
re. & saltū dedit. & quasi serui dilęsionē
fugiens. longius cecidit. Quod adiu
tū omnipotentis di angelico ministe
rio actum intellegit. qui diuina
prudentia disponi omnia fideliter

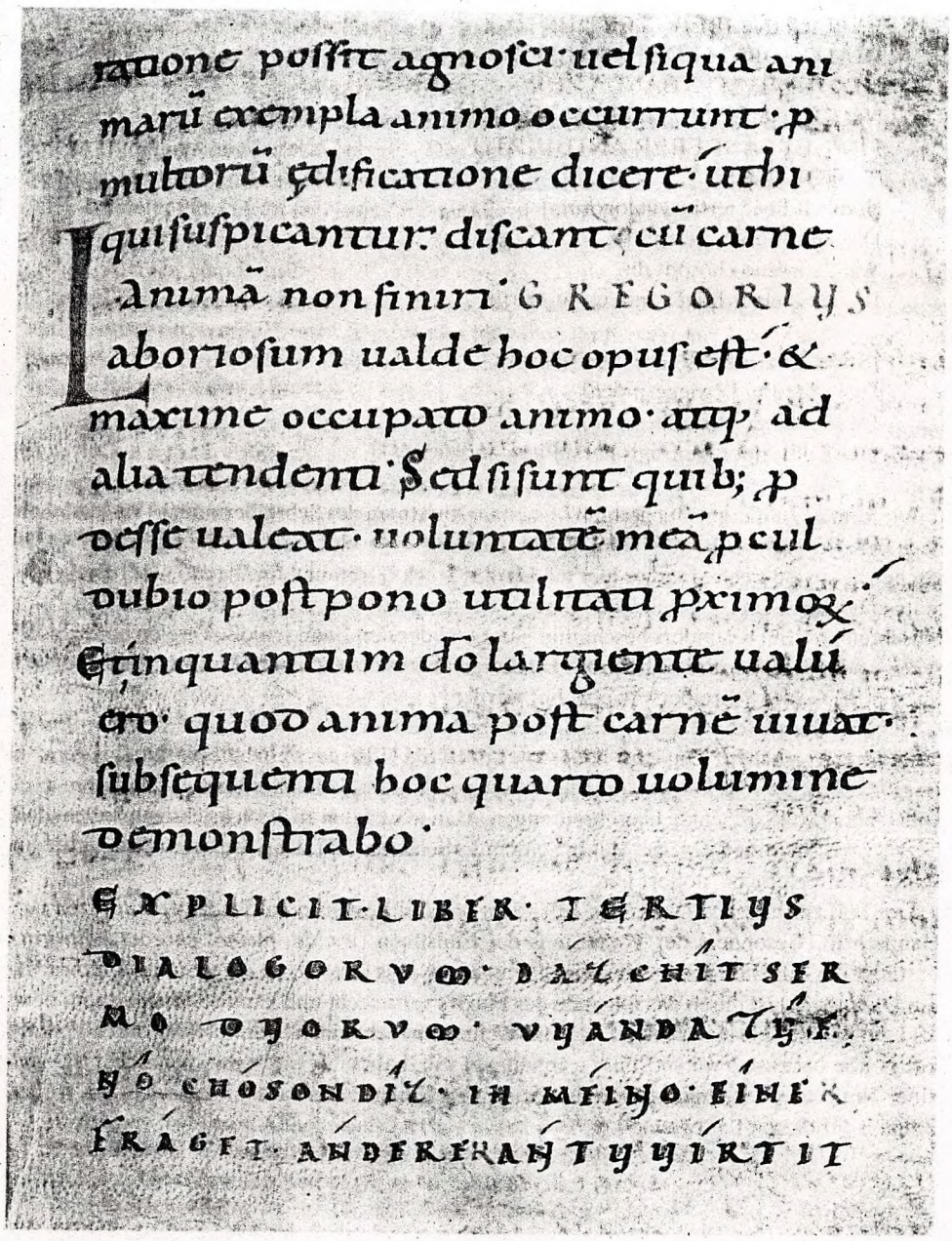
Stuttgart. LB. HB VII 32

Stuttgart. LB
HB VII 32
fol. 135r

Gece ratione ac testimonio adcredulitatē
flectitur animus sed dimissius retrorsum
adrigorē redit; quomodo enī res incor-
porea ārē corporea teneri atq; affligi
possit. ignōro. GREGORIVS
Q ic queso te. apostata ss̄ sacae
lesti glā decreuos corporeos an incor-
poreos suspicaris. PETRVS
Q uis sanum sapiens. esse ss̄ corpore
os dixerit. GREGORIVS
Gehennę ignem esse corporeū an incor-
poreum fateris. PETRVS
Ignē gehennę corporeū esse nō ambigo. in
quo certū est corpora cruciari. GREG
Certe rēpbi sucrtas infine dieturae;
te inignē ęternū qui paratus ē diabo
lo & angelis ei. Si igitur diabolus eiusq;
angeli cū sint incorporei. corporeo ig
ne sunt cruciandi. q̄d mirū si animę &

St=Hgt. LB., HB VII 32, f. 216v

Stuttgart. LB
HB VII 32
fol. 216v

ratione possit agnosci. uel siqua ani
marū exempla animo occurrunt. p
multorū ędificatione dicere. uthi
qui suspicantur. discant. cū carne
anima non finiri. GREGORIVS
laboriosum ualde hoc opus est. &
maxime occupato animo. atq; ad
alia tendenti. Sed sisunt quib; p
desse ualeat. uoluntatē meā. p cul
pubio postpono utilitati primo.
Et inquantum do largiente ualu
ero. quod anima post carnē uiuat.
subsequenti hoc quarto uolumine
demonstrabo.

EXPLICIT LIBER TERTIVS
DIALOGORVM. DAZ CHIT SER
MO OBOR VM. VVANDA TVF.
NO CHOSONDIZ. IH MEINO. EINE R
FRAGET. ANDEREHANT YYIRT IT

Stuttgart, Württembergische Landesbibliothek, HB VII 32, fol. 177r

Norbert Kruse, Die Weingartner Buchunterschrift, in: Althochdeutsch, hg. R. Bergmann, Bd. 1 (1987)

LEC. SCI. EVANG. SEC. LVCAM.

IN ILLO TEMPORE EXIIT EDICTVM
a cesare augusto. ut describeretur
uniuersus orbis. Et reliqua.

HOMELIA BEATI GREGORII PAPAE
DE EA DEM LECTION

VIX LARGIENTE
DNO. MISSARVM
solemnia ter ho
die celebraturi
sumus. loquidu
de euangelica
lectione nonpos
sumus. Sed pos
aliquid uel bre
uiter dicere. re
demptoris nri
natiuitas ipsa co
pellit. Quid est

Stuttgt. LB., HB VII [redacted],57, fol. 1r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr.:
Aufnahme:

Stuttgart. LB
HB VII 57, fol. 1r

90

reddat · Imitatione &enim dī. gloriosiS
est iniuriam tacendo fugere. quam re
spondendo superare · Sed contra hoc.
supbia dicit incorde · Turpe est: ut ac
cepta iniuria taceas · Quisquis conspi
cit quia contumeliam accipis & taces.
non putat quia patientiam exhibes.
sed crimen agnoscis · Sed unde uox ista
incorde nr̄o contra patientiam nascit.
nisi quia inimis cogitationem fiximus ·
Cr dum interra gloriam querimus.
placere ei quinos decelo conspicit non
curamus · Accepta ergo contumelia.
meditemur inopere uocem dn̄i · Ego
gloriam meam non quero · est qui que
rat & iudic& · Hoc aū quoddedn̄o scri
ptum est · abscondit se. intellegi & ali
ter potest · Multa quidem iudeis p̄
dicauerat · sed predicationis eius uer

Stuttgart. L.B., HB VII 57, f. 90r

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr.:
Aufnahme:

Stuttgt. LB.

HB VII ~~2~~ 57

fol. 90r

Ecce transit omne quod agitur. & ad extremū iudi
cium sine ulla momenti interpositione cottidie
uolentes. nolentesq; properatis. Cur ergo ama
tur quod relinquitur. cur ergo negligitur quo
peruenitur. Memento qđ dicitur. Si quis hab&
aures audiendi audiat. Omnes enim qui illic ad
erant. aures corporis habebant. Sed quicunq;
aures habentib; si quis hab& aures audiat. dict.
aures ꝑcul dubio cordis requirit. Curate ergo
ut acceptus sermo in cordis aure remaneat.
Curate ne sem in uiam cadat. ne malignus spūs
ueniat. & memoria uerbum tollat. Curate
ne ꝓ saxosa terra semen excipiat. & fructū bo
no peritis sine ꝑseuerantię radicib; mittat.
Multos enim lib& quod audiunt. bono operis
initia proponunt. sed mox ut fatigari aduer
sitatibus coeperint. Inchoata derelinquunt.
Ꝑ& rosa ergo terra humorem non habuit. que
hoc qđ germinauerat ad fructum ꝑseuerantię

Stuttgart. LB. HB VII 57, f. 58v

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr.:
Aufnahme:

Stuttgt. LB.

HB VII 57

fol. 58 v

ingehennā. Nom gehenne in uet̄ib, libris
non inuenitur. sed primū a saluatore pon,
tur. Queramus ergo que sit sermonis
huius occasio. Idolum baal fuisse iuxta
hierusalem. ad radices montis moria. In
quib, silo affluit nonsemel legim̄; hec ual
lis & paru campi plantries irrigua erat
& nemorosa plenaq, deliciis. & lucus in ea
idolo consecratus. In tantam aū populus
isrl demētiā uenerat. ut deserta tem
pla uicinia. ibi hostias immolarē. & rigo
rem religionis delicie uincerent. filiosq,
suos incenderent demoni. t initiarent.
& appellabatur locus ipse gehennon. Ide
uallis filiorum ennon. Hoc regum uo
lum̄. & paralyppomenon. & hieremias
scribunt. pleniſſime & comminatur
os se locū ipsum implēturū cadaueribꝫ
mortuorū. ut nequaqua uocet̄ toseth

Reproduktionsrecht bei der
Landesbibliothek Stuttgart
Signatur:
Film Nr.
Aufnahme:

Stuttg. LB.
HB VII 57
fol. 94r

pentur abnegare legem. scilicet & professas; & obtien
tu impiæ huius assertionis. inultarum perditionis
gurgitem devoluti sunt; Sequibus haec sufficiat
historiis esse mandata :.....;—;..—;.. :—

EXPLICIT LIB

restant adhuc eiusdē ystoriæ sex libri.

Stuttg. L.B. HB VII 64, f. 145v

St-Hga. LB. HB XIV 2

INCIPIT VITA SANCTI GALLI

Confessoris Xpi

CVM PRECLA

RA SCORVM

mi uiri columbani. qui & columba conuersatio
per omnem hiberniam celebris haberetur. &
uelut splendidum igneu solis iubar singulari
decore omnium in se prouocaret amorem. sicut
u deo priusquam nasceretur promissum. ee lib
gestorum ipsius plenius indicat. inter coeteros quos fama uirtutum eius attraxerat. pater
tes beati galli secundum dm religiosi. secundu
saeculum nobilis. filium suum primo aetatis
flore nitentem. cum oblatione dño offerentes
illius magisterio commendarunt. ut in regu
laris uitae pficere & disciplina. & inter pluri
mos spiritalis militiae sectatores. oboedientiae

migrare · seuero spopondit omnia que ses pater petere prebiturū · Adhec uir dī respondit · Qui nrā re liquimus ut secdm euangelicā iussionem dnm sequere mur · nō debemus alienas amplecti diuitias · ne forte preuaricatores essimus diuini mandati · Cuius obiecti oni rex ita occurrens · ait · Si crucē tollere & eum se qui desideras · uade heremi sectare quietē · Tantum ne solo nrē ditionis relicto · aduicinas transeas natio nes ; Poteris enī hoc consilio & tua premia cumulare · & nrē salutī pspicere · Itaq; regis psuasioni consensit · & accepta oratione heremū que uō sequis dicitur · cum suis intrauit · Inuenerunt aūt locum muris antiquis septū · calidis aquis irriguū · sed iam uetustate collapsū · qui uulgo luxouiū uocabatur · Ibi oratoriū in honore beati petri apti confruentes · mansiunculas in quibus commanerent fecerunt ; Illisq; ibi conuersantib; & ipsū locum excolentib; multi non solū degenere bur gundionū sed etiam franchorū amore uite laudabi lis ad ipsos confluxerunt · Et monitis spūalib; instituti · tanta cōpunctionis gratia exuerbis eorū adepti sunt · ut omia sua ad ipsū locum nō nulli contraderēt · & coma capitis deposita · monastice uite habitum · uoluntaria paupertate susciperent ·

Cumq; hec tam felix commanentiū semp inmelius pficeret disciplina · singularis beati columbani sectas miraculis frequentib; compbata · protas ecclesie gallie & germanie

Stiftg. LB. HB XIV 2

ufices munera arege directa p̄sentarunt · preces incon
spectu puelle fuderunt addn̄m · Illa uero tenentiu ma
nib, se excutiens · unu eorū gladiu abstulit · uolens epos
Interficere · Et cum id n̄ posset efficere · ips immundus
unu eorū dixit · Si uoluerat me sicut regi p̄misit de
hoc uasculo ppulsare · Cur filiā tuam · quam nonna illa
dete concepit & genuit · n̄ fecisti tecum uenire · Deinde
adalterū · Et tu inquit cū trib, feminis fornicatione
commisisti · Vro quidem imperio qđ nullo scitatis me
rito roboratur · numquā egrediar · Est uero quidā
ur magne apud dn̄m uisturus nomine gallus · qume
detuconia ubidu optate quiete potentissu poten
ter eiecit · domosq; meas audemer destruxit · Post
modū Inueniens me apud brigantiu commorante
eadem uisture exheredauit · Porro qua dux iste
eum deeodem expulit loco · Inultione eius iniurię
puellā istam arripui · Dequa possessione · nisi ipse
aduenerit · nullatenus amouebor · Vnus deinde
pontificū · dedit furenti alapam dicens · Obmu
tesce satanas desertor uertatis · falsitatis amator
& auctor · Putauit enī eum degallinatio dicere
gallo · Et dum ips nequam plurib, eos uerborū in
iuriis affecisset · manserunt ibi trib, tantū dieb, · ac
deinde ad sua reuersi · nuntiauerunt omnia
que gesta fuerant regi ·
Pr̄br uero cum scdm iussione ducis · utrum di fuisset

Stuttgart. LB. HB XIV 2, fol. 60v

INCIPIT RELATIO DE DOMNO OTMARO
ABBATE SANCTI GALLI CONFESSORE

TINITIS DUOBUS LIBELLIS. QUOS
deuita & uirtutibus beati galli
confessoris. iuxta fidem quae uel
scripto. uel dicto ad nos usq; per
uenerat. uere potius quam lepide
compositimus. iubentibus uobis
frr̄ sc̄issimi. qui in coenobio eiusdem sc̄i patris
constituti. seruioris eius quem in dīr rebus
habuit. sc̄i strenuitate ppositi specimen ex
hibeat. libet subnectere eam relationem
quae de sc̄i patris otmari studiis & uirtutibus
per eius merita ostensis. ūra assertione & cura
uestrae sē mandata. uestra cibus. Quae cum sit uer
itate plena. ratione pspicua. non ob aliud ab
bis sē iterata. nisi quia carissimus frater gozb
tus. quidem opusculum edidit. cuius cartam
quicquam negare nec uolumus nec debemus.
idcirco fieri postulauit immo precepit. quē etiam in hac oc
cupatione instantissimū ergo diocten sine tedio lęti sustī
nuimus. Itaq; lector credulo sufficiat hęc abbreuiatio
nis. Incredulus aū qui fuerit ad ea conscriptionē quam
sequimur recurrens. multiplici assti pulatione testium
conuentus. ad fidem signatus est signis non erit.
Igitur otmarus genere alamannorū oriundus. in ſtate

ergo dorcbe. i. epis̄ ppulsor. uel oparor amabilis.

Stuttgart LB., HB XIV 2, f. 72ᵃ

Reproduktionsrecht bei der
Württ. Landesbibliothek Stuttgart
Signatur: * HB XIV 2, fol. 72r
Film Nr:
Aufnahme:

St-Hgt. LB. HB XIV 2

INCIPIT RELATIO DE DOMNO OTMARO ABBATE DE SANCTO GALLO

INITIS DUOBUS LIBELLIS. QUOS de uita & uirtutibus beati galli confessoris. iuxta fidem quae uel scripto. uel dicto ad nos usq; peruenerat. uere potius quam lepide compositimus. iubentibus uobis fris scissimi. qui in coenobio eiusdem sci patris constituti. feruoris eius quem in dei rebus habuit. sci strenuitate ppositi specimen exhibeatis. hic & subnectere eam relationem quae de sci patris otmari studiis & uirtutibus p eius merita ostensis. ura assertione & cura fraternitatis mandata. ueracibus. Quae cum sit ueritate plena. ratione pspicua. non obaliud ab nobis ē iterata. nisi quia carissimus frater gozbertus. quidem opusculum edidit. cuius cartulam quicquam negare nec uolumus nec debemus. idcirco fieri postulauit immo precepit. quē etiam in hac occupatione instantissimū ergo diocten sine tedio leti sustinuimus. Itaq; lectori credulo sufficiat hec ad breuitatis mā. Incredulus aū qui fuerit ad ea conscriptionē quam sequimur recurrens. multiplici assertione testium conuentus. Ad fidem signatus est signis non erit. Igitur otmarus genere alamannorū oriundus. in pagi

ergo diocten. i. optimi spectatoris. uel operatoris amabilis.

sīa paucos annos quā plures adsacre militā unq; fris ministros
magisterio suo & cura decentissime gubernare.

His prelibatis: unde eius sectate licet sumati pstringere: ut
liquido cunctis clareat quib; pfectuū gradibus ad hanc
gloriā sit euectus: Erat denīq; parsimonie sectator eximius:
creberrimo macerans ieiunio corpus: ita ut in pcipuis ie
iuniorū dieb; ex consuetudine biduā abstinentiā continu
are frequentius: Et his contra tēptamentorū iacula clipeis
pmunitius ungulias amabat: & assiduitate orandi spiritalia
nequitie repellebat: Summe aūt humilitatis gratia pcipue
predituis intimū uoluntariā paupertatē diligebat: ut ter
renā gloriā omnib; fugere modis: Cui etiā hec erat cōsuetudo:
ut siquo quā futilitate monasterii eū tendere necessitas po
posciss & uilis mitti dorso uehereturasselli: Erat inter ea tanta in eo pauperū sollicitudo: ut eorū curā pse potius
quā paliosus exhibere studere: Ineo uero mire opere qd ele
mosina dicitur uix cuiquā habebatur secundus: Nam
ad suscipiendos lepsos qui ac aeris hominib; seiuncti ma
nere semotim consuerunt hospitiolū haud longe amona
sterio extra eas mansiones quib; aeri pauperes recipie
bant constituit: & eis curā pse omnimodis impendebat: ita
sollicite ut noctumis etiā horis monasterio sepe digressus
curā infirmitatū eorū miro deuotionis adhibere obsequio:
Capita siquidem eorū pedesq; abluens: purulenta suis manib;
uulnera detergebat: & uictui necessaria ministrabat: Illā
semp animo reuoluens sententiā quā iustus iudex mise

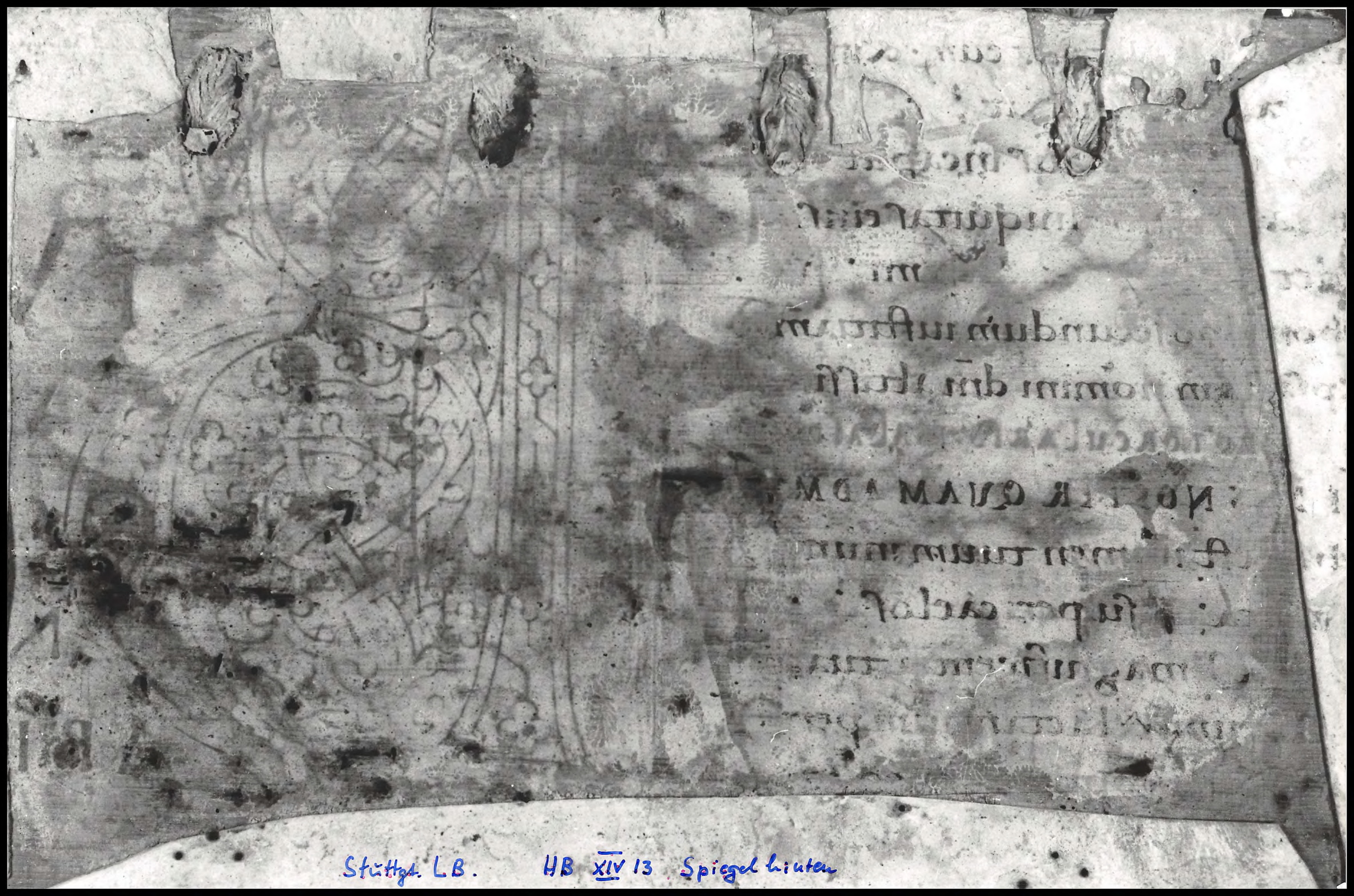
Stuttgt. LB. HB XIV 2

ſtamia. Poſt triginta aū dierum circulū ex quo hoc ei
accidit. coepit ille habitator maligniſ ꝑ eam diraſe
mittere uoceſ. Hanc obcauſā pater eiuſ nuncioſ miſit
adregē ſigibertum theoderici filiū qui eam habuit
deſponſatā. ut ei numarent quicquid certa puellā
agebatur. Rex uero cumomni feſtinatione miſit du
oſ pontificeſ dequoꝝ meritiſ potiſſimū preſumebat.
cumdoniſ regiiſ adpuellā. ut eam medicamine ora
tionū. afuroriſ ueſani languore ſanarent. Igitur
vuillimariuſ prbr. uolens tempore ꝑ eplām definito
adducē uenire. Dixit beatiſſimo gallo. Scis ducis man
datū. eamuſ adillū. Ille. Tuum ē inquit hoc ſtu
dium meum. Tu ergo pficiſcere. Quid mihi cumprinci
pib, ſcli. Nam inheremū unde exuu reueſtar. No
li aut tua agere. ſed ꝑge mecū. Neforte dux qui in
uexatione filie nimiū contriſtatur. ira commotuſ
mittat ſatellites. teq, uinctū illuc faciat ꝑduci. Vir
dō plenuſ reſpondit. Yadā priuſ adcellulā meam.
vtpudeam inutilitatē & neceſſaria framū. qui ibi
ſunt dnō ſeruituri. Hoc idcirco dixit. ne adprin
cipem ire. Et conſurgens adelectę pridem habita
tioniſ locū. miles dni tendebat egregiuſ. Sequenti
die frib, qui ſecū erant interdixit. nequiſ illoꝝ
cui piam quo ꝑgere. indicare. Sed & ſi curioſiuſ
interrogati fuiſſent aquoquā. Iuſſit ut eū peplam
magiſtriſui. Italiā dicerent inuitatū. Hiſ dictiſ.

Stuttg. LB. HB XIV 2, f. 59v

Stella LB
HB XIV 2

fol. 59v

Stuttgt. LB. HB XIV 13 Spiegel hinten

BILDARCHIV FOTO MARBURG
IM KUNSTGESCHICHTLICHEN INSTITUT DER
PHILIPPS-UNIVERSITÄT D-3550 MARBURG
ERNST-VON-HÜLSEN-HAUS · POSTFACH 14 60
TEL. 0 64 21 / 28 36 00 · TELEX 48 23 72 UMRD

ARCHIVNUMMER: LA 2353/3

REPRODUKTION UND VERÖFFENTLICHUNG NUR MIT
GENEHMIGUNG UND URHEBERVERMERK DES ARCHIVS
BELEGEXEMPLAR AN: BILDARCHIV FOTO MARBURG

xviiii Epistola constantini principis: adalexandrū
pontificem alexandrinum et arrium: p
quam ostatus est: utreuocarentur adpacē.
xx Qua tam pro arriana quęstione quā pro
pasche dęcelebrari concilium.
EXPLICIVNT. TITVLI.
INCIPIT. LIBER. PRIMVS.
FELICITER.
ORATIO. ALLOCVTORIA. SOZO
MENI. IN THEODOSIVM. IMPERATOREM.

MIVNTANTIQVISPRIN
CIPIBVSDILIGENTIAESTVDIVM
fuisse: ut eos amatores quidem
ornamentorum. purpuram atq; co
ronam & bissimilia prępararent. ⁊
Librorum uero habentes intentionē.
circa quasdam fabulas occupati: con
scriptiones agerent. quae audientium
corda mulcerent. ⁊ Porro bella sectan
tes: ut sagittam oportune dirigerent.
bestiam prosternerent: lanceam bene la
cularentur: aut equum decenter ascende.
rent. ⁊ Praestabantur enim singuli
regalibus eorum: studentes rebus illis
quae forent gratissima dominantī. ⁊
Alius itaq; lapides pretiosos difficile
conpertos offerebat: Alter tinctura
purpurae clariorem. ⁊ Plurimi poe
mata: aut diuersas conscriptiones
dabant. ⁊ Alius bona cingula: aut
armorum pandebat usum. ⁊ O
ma uero & imperialis putabatur
popularis uirtutis parsilla: ad
tunc amantis intentio declinab
Depietate autem quae est uerus
tus imperii: nulli studiose quo
do sermo fuit. ⁊ Sed tu potentis
theodosi. ut complexiue dicam.
superasti do luuante uirtutem. ⁊
pura siquidem & corona quauis
propter inspicientes: quia est ma
signum circumdari. pietatem tal
mentiam intrinsecus semper enu
Unde conscriptores & prefecta.
qui subiectorum: circa te tuosq.
actus. ⁊ Decertator au positus
librorum non camerato eloqui
ris. aut qualib& figura furtu
ris ueritatis. sed perfecte metiri
q. sermonem proprium aptans ca
Figuram quoq. dictionis. & partes
nem. & congruentiam. & eloquium.
sitionem. & collectiones. & sensum. &
riam. profunde discutiens. ⁊ Conp
autem recitantibus. & tuo ludicio. &
ribus oportunis. nec non aureis ima

Stuttgart. L.B. Hist. fol. 402, fol. 2v

Inspicere. & futurorum noticiam possidere: dō uidelicet praescientiam declarante. Uagare autem nec ipse patiebatur: & bene uiuere semper operari praecipiebat. ac semetipsum discutere. & secum ponere rationem eorum quae gessit die noctuque; Siquid autem indecens sageret & conscriberet: ut dec&ero parceret Indelicto; semet ipsum scilicet erubescens: si plurimum suadelicta comperisset; simul etiam m&uens: ne per conscriptionis Indicium fieret alis manifestus. Erat enim laboriosus & maxime prosolutis oppressorum; Quis enim alter sic feruentissime fuit studiosus: quorum gratia saepe uenebat ad ciuitates; Plurimi nec mq. ui compellente: cogebant eum legationem fungi apud iudices & magistratus; Quorum singuli uel uidere eum iudicabunt nimis egregium: loquentem audire. & praecipienti parere gloriosum; Quicum talis esset & studebat tamen ignorari. & latere per heremum; Si uero necessitate faciente ueniret & Inciuitatem: disposita negotio proquo uenerat: addeser tū continuo reuertebatur. Pisces namq; dicebat: per umectam nutriri substantiam; Monachis autem: ornatum ferre solitariam uitam; & sicut illi terrae tactu tabe fiunt: sic gloria monachorum aduerbe accedendo sedatur. Oboedientem uero se: gratum que conspicientibus exhibebat. Studebatque. utneque haberet mentem superbam que naturam: neputaret & ut huiusmodi. Sedhec quidem pauca uir tutum antonii dicere sum compulsus: ut tanti uiri per haec exempla consideremus philosophiam. Plurimos igitur atque probatissimos habuit auditores: quorum alii quidem Inaegipto. & Urbia: alii uero Inpalestina. & Siria. & Arabia. claruerunt. Ianus quisque eorum. non minus se: quam doctor apud quos est commoratus exercuit. Multosque docuit: & adsimilem uitam per duxit; ita utquorundam hic labor esset: circumire per ciuitates: & prouincias. uel per agros: & diligenter antonii discipulos. eorumque requirere successores; Sedquomodo pote-

Stuttgart LB Hist fol. 402, fol. 15r

raculi non absconditur; Saebat enim
quo aerem Intento opatu respici
ns: cum stupore miraculi animus pia
espiceret uisionem. Cumque uen
nes postea quidam descendi nunta
ssent horam uisionis animonii. &
on uenisse & cum transitu illius uiri:
eatificauerunt ambos; Illu quide.
quia admanifesta bona transiss &.
lum uero quia tanta alonge me
uiss & cernere uisionem. Multo
rum enim dierum ter est locorum
medio positorum quo degebat al
eruter. & haec quidem ta relata
int. In hoc taque praesulatu audi
i probatissimae philosophatum eu
chianum. quinbirthinia circa olim
um morabatur. Erat quippe gra
a diuina repletus ad curationes
assionum. & miracula rerum. & lo
erum. ta utipsi us constantino propt
ir tutem uitae amicus est. Illo si
uidem tempore uincus quidam
ataritus quinsuspicionem uenerat.
uasi assumpta tirannide fugit. &
equisitus circa olimpum conprae
ensus est. Rogantibus autem neces
arius eius eutacianum. utpro eo apud
principem legatione fungeretur.
prius Inquit prouidendum est. ut
homo liberetur uinculis. nec tu
deinter constrictus Intereat, Tunc
dicatur aduinculorum direxisse
custodes: roganti uteum ab huius
modi necessitate releuaret. Qui
cum hoc facere noluisset. sponte la
nus clausae reseratae. & uincti cate
nae sunt repente disruptae:
Postea uero adprincipem uenien.
bitanio tunc degentem. paratissi
me beneficium promeruit quodpo
poscit. Nonemm poterat constan
tinus eius petitionibus denegare.
cumei summi honoris cumulum
exhiberet. Haec taque breuiter
a nobis dicta. daemonachis. quitunc
clare sunt philosophati sufficiant.
Cui uero de his subalior cura fuerit.
quaerens Inuenietplurimorum ui
tas hic nonesse conscriptas;

XII. THEODORIUS.

Et dicet per omnia floreret ecclesia
nonamen pertulit Inimicus.
eleuatam simul atque splendentem
ualde respiciens; sed maliuoli coe
pit mouere consilia. comendens

Stuttgart LB. Hist. fol. 402, fol. 16v

ceae palatio. & de abdicatione arrii. : alio.
VI Relatio eustachii antiocheni de niceno con.
VII Relatio athanasii ad affros.
VIII De fabrino macedonianorum epo.
VIIII De fide nicaeni concilii.
X Qua a eusebius & theognius dato poenitentiae libello recepti sunt.
XI Epistola eusebii pamphili de fide niceni concilii ad palestinos.
XII Epistola nicaeni concilii ad alexandriã & aegyptum de stanata.
XIII Qua nouatianorum epm accessium. euo cauit ad concilium constantinus.
XIIII Quia canones ecclesiastica nicaea conscripta sunt. & de hiis cennalibus constantini.
XV Epistola constantini de arrio & scriptis eius.
XVI Eiusdem ad eusebium palestinae de consecratione sacrorum librorum & de resurgio sepulchri dominici.
XVII Libellus pñitentiae ab eusebio. & theognio datus.
XVIII De dedicatione. & ornamentis ciuitatis. & de cultu hierosolimorum. & ligno crucis atque clauis. quibus crans fixus est dñs.
XVIIII De loco ubi uestis dei olimco lebatur. & nunc archangeli basilicae sunt. & de miraculis quae ibi proxpi nomine celebrantur.
XX De templorum destructione.
XXI De conuersione genitalis migadorum
XXII Qua eusebius nicomedensis constantino poleos inuasit episcopatum. & de hiis constantini aduersus eũ.
XXIII Qua rursus eusebius apud constantinum impetrata uenia pro arrianis agebat.
XXIIII Qua fraude eustathius antiochenus sit episcopatu depositus. & eydio depostatus. & qui post eum fuerint ordinata.
XXV De diuisione anthiocenorum populi. propter eustathium.

EXPLICIUNT BREVES.
INCIPIT LIBER SECUNDUS FELICITER. NOMINA EPORUM NICENI CONCILII SOZOMENI

Communicabant igitur nicaeno concilio exapostolicis quidem sedibus macharius hierosolimitanus. eustachius lampsacenus sidens antiocenae apud orontem ecclesiae. & alexander alexandriae. quae est apud stagnum mariam. Iulius autem romanus propter senectutem defuit. erant quae

Stuttgart LB Hist. fol. 402. fol. 29v

ingressus: & mente percussus: in aquam feruentem descendit: ibiq: defunctus est: Cui Imperator expectans: uno ré nuntiante lauari &, eoq: tardante: mi ratus: uiros: cur moraretur:, Atilli in grossi: iuderunt illum in solio feruente defunctum atq: solutum:, Quoddum nun tium fuisset & Imperatori: cognouerunt uirtutem orationis afrae:, Non tamen abrumpus dogmatibus recesserunt: sed secundum pharaonem induratum est cor eorum:,

Hec itaq: tempestate: Iulianus famosissi mus: solitudine derelicta: uenit antiochia:, Nam cum hereticis solus facile sarcire men dacia: hunc uirum sue dicerent esse prauitatis: miserunt: ad eu lumen uerita tis: Flauianus atq: diodorus pariter & afrates: acacium uirtute florentem: qui postea bersę fuit episcopus: rogan tes: ut emulas hominum mi libus subue niret & aduersariorum fallacias redar guere &, Ueritatis q: dogmata confir mare &, Is ergo uirtutissimus: & ueniens & reuertens: & in ipsa maxima ciuitate quanta miracula fecerit: in historia dō amabilia nobis conscripta reculimus:, Qui a uero totus populus ciuitatis: ad collegia nra conuenit: nullum seculū dubitare confido:, res eni inopinabiles: ad se probantur uniuersos adtrahere:, Sed quia maxima miracula ille uir operatus est: & iam ueritatis hostes ne queunt denagare:, Hoc eni & in alexandria temporibus constantii fecit magnus antonius:, Deserens eni solitudinē: totas circuibat urbes: sanus faciens uniuersis; quo athanasius doctrinę apostolicę predicator exstat &: & hostes essent ueritatis participes artis:, Sic igitur scribebant illi sacratissimi uiri: quidē pro uno unicuq: congruere &; & quando opus erat frui quiete: quando necessarium: solitudini preponere cuncta:,

Fuit igitur illo tempore in circo festa famosissimus acepsemas in oella reduius: & sexaginta annis neque uisus neque locutus:,

Zeuxippus quoque mirabilis: qui & oculorum acie priuatus est: omnia circuibat: confortans oues: lupisq: resistens:, Propter quam causam: monachi eius cellulam concremaverunt:, Sed trauanus magister militū fidelissimus: aliam ei fabricatus: multo eū fouit auxilio:,

Stuttgart LB Hist. fol. 402

aliis quę iubentur: exspectant communis tempus quod decernit episcopus; Constantio uero tempore uelut quoddam debitum exsoluentes afflictione peccatum curaq; cum populo communione participantur; Quę ergo antiquitus romani pontifices usque ad nostrorum conseruauerunt tempus; Porro constantinopolim presbiter super pęnitentes fuit usque ad illud tempus quo dęquedam mulier nobilissima dum peccata sua fuisset confessa. et ei a presbitero ēt precepta ut eleemosinas et operibus supplicaret. Dum hoc obseruaret. crebrius in ecclesiam Cum diacono se concubuisse confessa est; Hoc dū populus agnouisset. sęuiebat super sacerdotes. quasi per eos iniuria facta fuisset ecclesię; Iunc nectarius episcopus remouit diaconum scelestum. et quibusdam suadentibus. ut singulos ad communicandum ludico conscientiae suae relinqueret. et iam presbitarum nequaquam super paenitentes esse preceptu; et exillo antiquitus consuetudo sublata est.;

Dum utarbitror. minora peccata pudore confessionis Et tribulatione examinantium patrarentur.;

XXXVI SOCRATES.

Dignum itaque ludico non tacere. quae apud alios gesta sunt. Ideft apud arrianos. nouatianos macedonianos. et eunomianos.; Ecclesia namque diuisa erat. & apud semetipsos. singuli congregabantur.; Quemammodum enim. & prioribus causis diuisi sunt. sermone procedente narrabimus.; Hoc autem sciendum est. quia imperator theodosius. nullum horum persequebatur. praeter eunomium. qui constantinopoli collectas in domo faciebat. & conscriptos ad se libros recitabat.; Ita. ut eius doctrina multi corrumperentur; hac procausa eum multauit exilio.; Nullumque alium fatigauit. neque sibimet communicare compulit. sed sin

Stuttgart. LB Hist. fol. 402, fol. 177v

/: Secutaq; pestis maxima ꝑte eoꝝ hominū intemit.,
dō cōmisit. et orationibus occupatus. cui
promeruit. quod quaesiuit.; Quae enim
prouenerint barbaris enarrandasunt.; eoꝝ nomine.
Dixenim :rugas. fulmine percussus interiit.,
/: & nonsolum hocsufficit. sed & amigni
decaelo descendens. plurimos quiuidebantur
remansisse consumpsit.; Quaere. barba
ros informidine magna constauit. non
solum quia contra gentem romanorum
fortissima armaleuare praesumpserant.
sed quia sic eos aforadō luuaricōspiciebant.,
Tunc enim proclus episcopus de prophetia
ezechielis. coram ecclesia faciens sermonē.
decollata salute. abomnibus est laudatus.
Cuius prophetie uerbasunt haec.; Et tu
filihominis. prophetiza ingog principe
ros. mosoch. & thobel. ludico enim eum
morte & sanguine. & imbre diluuii.
& lapidibus grandinis. & ignem. & sulphur
pluam super eum. & omnes quicum eosunt.,
Et post pauca. & scient quia ego sum dns.
Igitur imperatori propter suam man
suetudinem. & alia plurima praesta
te dns. quorum unum illud est.; Erat
ei filia eudocia. nomine eudoxia.,
Hanc ualentinianus consobrinus eius.
hesperiarum partium abeo factus im
perator. p̄duit uxorem.; Cumque theo
dosius annuiss& cogitabat in medio quo
dam tempis. loco nuptias celebrare.;
Placuerat que ut thessalonica ambo
uenirent.; Inter haec nuntiatur ualen
tinianus. nefatigat& ur theodosius.;
Ipse enim uenturum se. constantino
polim conpromisit.; Cumque ergo. par
tes munisset hesperias. constantinopo
lim uenit ad nuptias. quibus celebratis
consulatu isidori. & senatoris. uxore
sumpta. reuersus est.;

Non multo post epūs proclus. eos qui
propter iohannis depositionem segre
gabantur. ecclesiae restituit. sapien
taque sua eorum tristitia mitigauit.
hoc modo.; Corpus enim iohannis. in
cumanis sepultum. tricesimo quin
to anno post depositionem constanti
nopolim lubente imperatore. reuocauit
& public deuul gatum in ecclesia aposto
lorum multo honore recondidit.; Quod
actum est. sexies decies. consulatu ho
rii. theodosii septimo decima. ianu
arii mensis die.; Paulus quoque nouа
tianorum epūs. eodem consulatu uicesima
iulii mensis die defunctus est.; Quicum
aegrotare. nec diem tam consuetam
transgressus est. nec orationes solitas.

Stiftgl. LB. Hs1. fol. 402, fol. 216r

in ecclagestas. asaluatoris ascensione & deincepss, pri uero duoli
belli. atemporib: constantini post psecutionem. usq: adobitum
theodosii augusti. explicit plogus. PRAEFATIONES.

HAEC CONTINENT AECCLASTICAE YSTORIAE LIBRI PRIMI

I. De etatem xpi. II. Quodds & dns & creator omnium acdispensator uni
uersorum ipse sit. scdm ea quae in lege & pphetas scripta sunt.

III. De tempore natiuitatis xpi scdm carnem.

IIII De euda galileo. & theda.

V De herode qd ex alienigenis uenit adregnum. prophetiam.

VI Quod herodis tempore. interrupta sit regu successio. scdm danihelis

VII De diuersitate generationum. amatheo & luca conscripta. & quae
dehis refert africanus.

VIII De cruciatib; herodis ipsius quinecari iussit infantes.

VIIII De crudelitate herodis qua mortuusque tempore ppetrauit.

X De archelai regno post herodem. sone tempox conuincantur.

XI Quod falsa ecacta quae iudq; pfer etiam ioseppi testimonio excollata

XII Quod apontifice anna usq; adcaiphan quatuor pontifices fuerint
& singulis annis administrauerint pontificatum in quibus pon
tificatio xpi completa est.

XIII De baptista iohanne testimonii ioseppi & qd asserit eu iustu iurum
fuisse & obeius necem uindictam in iudaeos esse prorogatam.

Stuttgart. L.B. HB VII 64. f. 2.

tamen unus inducum danihelis scilicet quantum breuitatis ne
cessitas indulget adhibeam; dicit ergo ita, uidebam et ecce sedes
positæ erant et uetustus dierum sedebat uestimenta eius
sicut nix alba et capillus capitis eius sicut lana munda,
Thronus eius flamma ignis. Rotæ eius ignis ardentis. Fluuius ig
neus præcurrebat ante eum. mille milia ministrabant ei et decies
centena milia assistebant ei. iudicium sedit et libri aperti sunt;
et per hæc uidebam et ecce cum nubibus cæli tamquam filius ho
minis ueniebat et peruenit usque ad uetustum dierum et in
conspectu eius oblatus est. et datus est ei principatus et honor.
et regnum et omnes populi tribus et linguæ. Ipsi seruient. potes
tas eius potestas æterna et regnum eius non corrumpetur.
Hæc omnia manifestissime de nullo alio nisi de saluatore
nostro. Quærat in principio apud dominum dominus uerbum dicens. Intel
leguntur, filius et enim hominis. propter hoc quod in nouissimis
temporibus incarnatus dicitur. De quo latius. si quis
scire desiderat. in suis locis assertiones horum digessimus.
Nomen autem hoc quod diximus christi. Quomodo etiam per prophetas olim
fuerit adumbratum tempus edocere. Primus ipse moyses uo
lens ostendere. quid ueneration is in se nomen christi et mysterii
contineret et cum uberetur typos et imagines sacramentorum
cælestium. Sicut et in monte fuerat ostensum. In lege descri

Stuttgt. LB. HB VII 64, f. 8r